

ISSN: 2458-9292

YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL 2020 / SAYI 17

YÖK YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

Sahibi

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAC

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Süleyman Necati AKÇEŞME

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Rahmi ER

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Prof. Dr. Sezer Ş. KOMSUCUOĞLU

Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU

Şener ASLAN

Fatih TIĞLI

Ali BULUT

Görsel Yönetmen ve Tasarım

Kurtuluş KARAŞIN

Dergi İletişim

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

06539 Bilkent Ankara-Türkiye

E-Posta: yuksekogretimdergisi@gmail.com

Telefon: +90 (312) 298 70 00

Basım Yeri

Altan Matbaası

Ankara/Türkiye

ISSN: 2458-9292

Yılda 4 kez yayımlanır.

1.500 Adet basılmıştır.

Dergideki tüm yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Sunuş

Dergimizin 17. sayısı ile sizleri selamlıyoruz. Dünyadaki süreli yayınlar, COVID-19 ile ilgili geniş verilere ve bulgulara dayalı, dünyanın dört bir tarafından binlerce çalışmayı yayınlıyor. Dünya genelindeki yükseköğretim kurumları eğitimi, sınavları ve mezuniyetleri aksatmamak adına, çeşitli uzaktan eğitim modellerinden kurumları için en uygun olanını seçerek eğitimi devam ettirmeye çalışıyorlar.

Dünya devletleri, içinde bulunduğumuz küresel salgın döneminin verilerini özenle topluyor ve analizlerini yaparak sağlık ve eğitim başta olmak üzere, kanıta dayalı politikalar geliştirmek için bilimsel önerilere bağlı olarak çözümler üretiyor.

COVID-19 krizi gerçekten yoğun yaşanan bir insanlık trajedisi... Ve hepimizi birçok konuda daha derin ve daha kapsamlı düşünmeye sevk ediyor.

Sağlıkta ve korunmada bireyleri tehdit eden ciddi riskler, ailelerin gelirlerindeki azalmalar, ulaşım kısıtlamaları, barınma gibi temel sorunlar, 2020-2021 eğitim yılında da tüm dünyayı olduğu gibi Türk Yükseköğretimini de etkileyecektir. Öğrencilerin ve ailelerin bu alanda, onlarca, merak ettikleri konular ve soruları var, ancak ne yazık ki, çoğu kez bu soruları cevaplayabilmek an itibari ile hem zor hem de verilebilecek cevaplar net değil. Yükseköğretim Kurulu Başkanı olarak, verebileceğim en doğru ve sağlıklı bilgi, üniversitelerimizin buldukları bölgelerin, şehirlerin coğrafi ve yerel özelliklerini de dikkate alarak COVID-19 krizinin dinamiklerinin devam etmesi halinde gelecek eğitim yılı için her türlü duruma karşı hazırlıklarını yapmakta olduklarıdır. Kurul olarak, bu alanda rektörlerimiz ve ilgili kurullarımız ile tartışarak aldığımız ve

neredeyse her hafta yeniden gözden geçirdiğimiz çerçeve yasalar ve yönetmelikleri üniversitelerimize göndermekteyiz.

Henüz, krizin gelecek eğitim yılı ile ilgili etkilerinin ne olacağını net olarak göremiyoruz. Tabii ki dileğimiz bir an önce yüze eğitime geçebilmektir. Ancak COVID-19 pandemisindeki güncel verileri ve bilimsel çalışmaları takip ederek dünyanın pek çok ülkesinde, uzaktan eğitimin gelecek eğitim yılında da devam edebileceğini gözlemlemekteyiz.

Dünyada uzaktan eğitimin ilk uygulaması, 1728 yılında Boston gazetesinde yayımlanan “Steno Dersleri” ile başladığı söylenir. Türkiye’de 1980’li yıllarda Anadolu Üniversitesi’nin Açıköğretim Fakültesi’nin açılması uzaktan eğitimin ilk ciddi başlangıcı olmuştur. Yoğun tartışmalara, zaman zaman eleştirilere maruz kalan bu sistem bugün için, dünyada ve ülkemizde gelişmiş, etkili çevrimiçi bir eğitim platformudur. Küresel salgının hemen başlangıcında merkezi bir kurul olarak YÖK’ün hızla harekete geçmesi ve 5 temel alanda (mevzuat, altyapı, insan kaynakları, içerik, uygulama) sunulan çerçeve ile üniversitelerimizde uzaktan eğitime hızlı bir geçiş olmuş ve önemli ölçüde tümünde başarı ile uygulanmıştır.

Üniversitelerimizin fiziki olarak kapalı olduğu 11 Mart 2020 tarihinden bu yana, bahar döneminde yükseköğretim kurumlarında örgün olarak açılması gereken 736.341 ders sayısı uzaktan eğitim ile 663.808 olarak gerçekleşmiş, yani tüm derslerin %90,1’i uzaktan eğitim ile verilebilmiştir. Bu oran, sosyal bilimlerde %91, fen bilimlerinde %78, mühendislik bilimlerinde %77, sağlık bilimlerinde ise %54 olarak gerçekleşmiştir. Genel olarak bakıldığında ve dünya ülkeleri ile kıyaslandığında, tüm yaşanan zorluklara rağmen bu oranlar bir başarıyı göstermektedir.

Ağır salgın dönemi, bu ciddi kriz, bu zor günler, dijital öğrenmenin en azından bir süre daha alternatif olmaktan daha da öte bir anlayış ile kullanılacağını bize göstermektedir. Dijital teknolojilerin neden olduğu bu değişimler, yükseköğretimde yeni mesleklerinde önününü açıyor. Nesnelerin interneti, robot teknolojileri, dijital pazarlama, makine öğrenmesi gibi meslekler lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde yoğun ilgi görüyor. Bu alandaki yeni teknolojilerin desteklenmesini, ağ yönetimi, siber güvenlik, canlı video eğitimleri ve bütün bu kavramlara entegre olmayı yükseköğretimde teşvik etmeye devam edeceğiz. Ülkemizin parlak geleceği için el birliği ile hedeflerimiz doğrultusunda ilerliyoruz...

Saygılarımla,

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ
YÖK Başkanı

İÇİNDEKİLER

- 6 Tehditten İmkânı Çıkarmak: TOPLUMSAL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ İÇİN BİLİM DALLARININ İŞ BİRLİĞİ
- 10 Doğumunun 1150. Yıldönümünde FÂRÂBÎ
- 16 TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ÜLKEMİZDE MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KURUMLAR VE GELECEĞE BAKIŞ
- 24 Avrupa'da Basılan GRAVÜRLERDE OSMANLI KADINI İMGESİ

- 30 ANADOLU SELÇUKLU ÇİNİ SANATINDA FİGÜRLÜ TASVİRLER
- 34 GIDA GÜVENLİĞİ
- 38 BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
- 42 HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ
- 46 PANDEMİ SÜRECİ: HEMŞİRELİKTE UZAKTAN EĞİTİM VE GELECEK İÇİN YENİDEN DÜŞÜNÜLMESİ GEREKEN KONULAR

- 54 COVID-19 SALGININDA TOPLUM RUH SAĞLIĞI
- 59 TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA AŞI ÇALIŞMALARI
- 68 YÜKSEKÖĞRETİMDE UZAKTAN ÖĞRENMENİN BİR SONRAKİ AŞAMASINI YAKALAMAK
- 75 DOKTORA EĞİTİMİNDE KARMA EĞİTİM SİSTEMLERİ

78 TARIMA DİJİTAL
DOKUNUŞ...

80 ODTÜ TEKNOKENT
ÇALIŞMALARI...

82 "STUDY in TURKEY"
YÖK SANAL FUARI 2020

84 YÖK "COVID-19
BİLGİLENDİRME"
WEB SİTESİ ERİŞİME
AÇILDI

85 ÜNİVERSİTELERDE
MADENCİLİK
ALANLARINDA
MÜHENDİSLİK SEÇENLERE
BURS ve İSTİHDAM

87 2020
ENGELSİZ ÜNİVERSİTE
ÖDÜL TÖRENİ

93 YÖK: ÜNİVERSİTELERDE
DİJİTAL ORTAMDA
GERÇEKLEŞTİRİLEBİLECEK
SINAVLARIN TEMEL
İLKELERİNİ AÇIKLADI...

94 YÖK: KÜRESEL SALGIN İLE
MÜCADELE KAPSAMINDA
YENİ DÜZENLEMELER - I

98 YÖK: KÜRESEL SALGIN İLE
MÜCADELE KAPSAMINDA
YENİ DÜZENLEMELER - II

101 BASINDA
YÖK

Tehditten İmkânı Çıkarmak: TOPLUMSAL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ İÇİN BİLİM DALLARININ İŞ BİRLİĞİ

✍ Prof. Dr. Musa Kâzım Arıcan*

Bugün dünyanın gündeminde Koronavirüs bulunuyor. Dolayısıyla her ülkede akademisyenler, araştırmacılar, bilim insanları tarafından küresel hale gelen salgın hakkında yazılar yazılıyor, konuşmalar yapılıyor ve değerlendirmelerde bulunuluyor. Küresel salgının meydana getirdiği bireysel ve toplumsal korku ve kaygı unsurları, konuyu felsefi, sosyolojik ve psikolojik açılarından ele almaya itiyor. Bunlarla birlikte hassaten salgının bir felsefeye işaret edip edemeyeceği üzerinde de durulmalıdır.

Küresel salgın, bizi dijital mecraya da zaruri olarak yöneltten bir süreçtir. Artık evde kalmaya özen göstermekle birlikte, evde kalan herkesin dijital ortamda daha fazla zaman geçirdiğini gözleyebiliyoruz. Bu sürecin de ortaya çıkardığı bazı dikkat çekici

hususlar var, insanların aşırı derecede günceli takip edip, güncele hapsolmesi gibi. Buna FOMO (Fear Of Missing Out) denilmektedir. Anlamı, bir şeyi kaçırmaya korkusudur. Bu bir sosyal anksiyete'dir. Öyle ki "Acaba ne oldu? Haberlerde bildirilen ölü sayısı neydi? Vaka sayısı kaç oldu?" gibi sorular sık sık insanların gündeminde yer almaktadır.

Bununla beraber salgın ile ilişkili olarak birçok kavram da gündemimize girmiş, artık dilimizde ve düşüncemizde zenginleşmeler oluşmuştur. Daha önce uzmanları dışında çoğu insanın bilmediği tıp dili günlük hayatımıza girmiş durumdadır. Pandemi, Entübe, Enfekte gibi kavramlar gündelik dilimizde yerini almıştır.

* Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörü

Küreselleşme, hem kavramların küresel boyuta taşınması ile hem de bu kavramlara neden olan olguların dünyada hızlıca yayılabilmesi anlamında zirve yapmıştır. Küreselleşmenin ulaştığı boyutu salgın ile daha açık bir şekilde görmüş olduk. Belki de dünya tarihinde hiçbir salgın bu hızda tüm dünyaya yayılmamıştır. Diyalektik olarak bakacak olursak, insanlık, bir taraftan küreselleşmenin söz konusu etkisiyle, daha tecrit olunan bir hayatı yaşamayı düşünerek küreselleşmenin fiziki etkisinden uzaklaşmaya çalışmakta, ancak diğer taraftan dijitalleşen ve hayatı sarıp sarmalayan sanal dünyanın bir parçası olan sosyal medya hesapları vb. araçlarla daha etkili bir küreselleşme sarmalı içine girmektedir. Küreselleşmenin fırsatları yanında tehditleri de elbette olacaktır. Kültürel ve sosyal değişimler her zamankinden daha hızlı olacaktır. Yerel ve naif kültürler, egemen kültürlerin daha fazla etkisinde kalabilecektir. Yerli ve milli unsurlar, tüm toplumlarda daha fazla etkiye açık olacaktır. Diğer yandan etkin ve güçlü kültürler de, bu mecra vasıtasıyla kendileri daha fazla ifade etme ve etki alanını yayma imkânı bulabilecektir.

Koronavirüs Felsefi Düşünceyi de Etkiledi

Salgın, tüm bilim dallarına hayatı yeniden yorumlama fırsatı vermiştir. Tıpçılar, mühendisler, ekonomistler, sosyologlar, psikologlar, felsefeciler, ilahiyatçılar, edebiyatçılar, tarihçiler vb. tüm bilim insanları, her açıdan küresel salgını ele almakta ve değerlendirmektedir. Çağımız artık bilgiye erişim sorunu olmayan dönemdir. Ancak bilginin nasıl değerlendirilmesi gerektiği, kritiği ve analizi daha önemlidir. Yani bilgeliğin daha mühim olduğu bir süreçteyiz.

Diğer taraftan hangi bilgiye güvenilmelidir? sorusu önem arz etmektedir. Dolayısıyla artık her açıdan 'Güven Sorunu' çok önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Güven ya da güvenlik sadece bir asayiş meselesi olarak durmamaktadır. Medeniyet

köklerimizde ve İslam ahlak felsefesinde güven en önemli erdemlerden kabul edilmektedir. Kendi döneminde salgın ile mücadele için bugünkü dahi geçerliliği olan çözümler sunan İbn Sina, vehim hastalığının yarısı, güven ilacının yarısı, sabır iyileşmenin ilk adımıdır demektedir. Genel ahlak felsefelerinde hatta Aristoteles'in Nikomakhos'a Etik'inde dahi güven kavramının bu düzeyde erdemler arasında ele alınmadığını biliyoruz. Ancak buna karşın ilginç bir şekilde Benedict Spinoza da Tractatus Politicus/Politik İnceleme'de güvenliği erdemler arasında zikretmektedir.

Bugün için artık güven, bu bağlamda bize yakından hitap etmesi gereken bir erdem olarak tebellür etmektedir. Bugün insanlık, her şeye, dokunduğu her nesneye dahi güven duymak istemektedir. Öyle ki dokunduğu nesneye yönelik 'Acaba virüs var mı? Benden önce kim orayı tuttu?' gibi kuşkular taşımaktadır. Güvenlik kavramı artık sağlıkla, iktisatla, inançla, düşünceyle, varoluşla ve epistemolojiyle ilişkilendirilmektedir. Bu sebeple, felsefi açıdan konuya bakmak gerekmekte ve felsefecilere burada büyük işler düşmektedir. Felsefede ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji/ahlak de dâhil tüm problem alanları baştanbaşa güncellenmeli ve yenilenmelidir. Ontik Güven; Epistemik Güven ve Akisyolojik/Ahlaki Güven konuları en başat konular arasında yerini almalıdır. Bugün için ve gelecek açısından yeni yaklaşımlar ortaya konmalıdır. İnsanlığın artık yapay zekâ ile nesnelere ürettiği bir dönemde, insanlığın bambaşka bir noktaya doğru taşınmak istendiğini gördüğümüz bu süreç içerisinde, tüm bilim dallarını (tıp, mühendislik, iktisat, siyaset bilimi vs.) şu an geçersiz kılan, deyim yerindeyse elini kolunu bağlayan bir virüsü tecrübe ediyoruz. İnsanlığın ortak ve tek düşmanı Koronavirüs'tür. Bu mücadelede tüm bilim dalları işbirliği yapmaktadır ve yapmalıdır. Tüm bilimler de felsefi bakış açısıyla ve medeniyet perspektifinden varlık duruşu ile bilgi duruşunun yaslanması gereken bir değerler/faziletler manzumesine her zamankinden daha fazla fikri mesai harcamalıdır.

Bilimin Ahlakiliğini Konuşmamızın Zamanı Geldi

Tüm konulara bilimsel bakabilmek önemli olduğu kadar tüm bilim perspektiflerinden bakabilmek de önemlidir. Farabi'nin İhsâu'l-Ulûm/İlimler Sınıflaması eserinde dile getirdiği üzere bilimlere bütüncül olarak bakmak çağımız açısından bir zaruret haline gelmiştir. İlim yolcuğu bir terakkidir. Dil, Mantık, Talimi İlimler, İlahiyat/Metafizik İlimler ve Medeni İlimler bütünlüğü içinde ilim tahsil edilmelidir. Dolayısıyla bugün de disiplinler arası ilişkilerin önemli olduğu kaçınılmaz bir gerçek olmakla birlikte pandisiplin olarak ifade edebileceğimiz holistik (kuşatıcı) bilim bakışı daha fazla önem arz etmektedir. Bu çerçevede Michio Kaku'nun özellikle Zihnin Geleceği ve Geleceğin Fiziği kitaplarında bahsettiği çok önemli konular söz konusudur. Kaku, 2100'e kadar büyük değişimlerin, teknolojik gelişmelerin olacağını söylemekle birlikte bir kaygı da taşımaktadır. Örneğin, tüm bunlar olurken bilimin merhametini kaybetmesi durumunda ne olacağına dair sorular sormaktadır. Bilimin merhametinden söz ederken, bilimin ahlakiliğini konuşmamız gerekmektedir. Küreselleşmenin tüm insanlığı kuşattığı ve belki de daha fazla kuşatacağı yakın ve uzak gelecek açısından bilimin ahlakiliğini ve merhametini daha fazla tartışmamız kaçınılmazdır. KBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer) olarak ifade edilen tehditlerin yoğunlaştığı süreçlerde bilimin niçin yapıldığı ve ne amaçla kullanıldığı sorularını doğru ve sağlıklı bir şekilde cevaplamak tüm insanlığın en temel ödevi olarak gözükmektedir. Bu bağlamda eğer toplumlar bu küresel salgından sonra kendi içine dönecek olursa, bu daha tehlikeli bir hal de olabilir. Silahlara, savaşlara, nükleer silahlara gerek kalmadan insanlık biyolojik olarak ürettiği bu hastalık ve salgınlarla kendi kendisini yok edebilir. Ancak bu süreçte şunu da görmekteyiz ki insanların aslında birbirlerine ne kadar muhtaç olduğunu yakinen müşahade etmekteyiz. Bu anlamda küresel bir düzlemde dünyanın artık birbirine ne kadar muhtaç olduğunu, zengin, fakir ayrımı yapılmaksız-

Tüm konulara bilimsel bakabilmek önemli olduğu kadar tüm bilim perspektiflerinden bakabilmek de önemlidir. Farabi'nin İhsâu'l-Ulûm/İlimler Sınıflaması eserinde dile getirdiği üzere bilimlere bütüncül olarak bakmak çağımız açısından bir zaruret haline gelmiştir.

zın, emeği, mülkü paylaşmanın ne kadar kıymetli olduğu da tecrübe edilmiş oldu. Aslında tüm insanlık olarak el ele verip ortak sorunlarla başa çıkma kabiliyetini gösterebilme yollarını birlikte inşa edebilir. Türkiye, sahip olduğu birikim ve kabiliyet ile tüm dünyaya bunu yapabileceğini gösteren ve bu inisiyatifi alabilecek nadir ülkeler arsında yer aldı.

Bilgiyi Felsefi Olarak Sorgulamamız Gerek

Dijital dönüşümün baş döndürücü bir hızla geliştiği bir andayız. Dijitalleşmenin ve dolayısıyla sosyal mecranın beraberinde getirdiği 'güvenli olmayan bilgiler' başta olmak üzere daha öne hayatımızda yer almayan bambaşka yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır. Epistemolojide bilginin kaynağı kadar artık işlevi ve güvenilirliği meseleleri de yakından etüt edilmelidir. Endüstri 1.0, 2.0, 3.0 söz konusu idi ve bunlar buhar, sanayi devrimi vb. olarak süre gidiyordu. Teknolojik gelişmeler neticesinde artık son olarak endüstri 4.0 ile yapay zekâ ve robotik gelişmeler ivme kazanmıştı. En son birkaç yıl önce Japonya'nın öncülüğünde açıklanan Toplum 5.0 ile süper akıllı toplum modeli ortaya kondu. Oysa Koronavirüs ile insanlığın tüm tecrübelerinden daha öte, Farabi düşüncesi ile ifade etmek gerekirse,

süper erdemli ve süper medeni toplumun her şeyden daha fazla önemli olduğunu idrak etmiş olduk. Daha önce ifade ettiğimiz üzere bilginin ve bilimin değeri üzerine daha analitik ve kritik felsefi tahlilleri yapmamız kaçınılmazdır. Belki de Türkiye olarak Toplum 6.0 gibi süper erdemli ve medeni veya süper vicdanlı toplum modellerini dünyaya takdim etmeliyiz. Ülke olarak bu kabiliyet ve potansiyele sahip olduğumuz aşikârdır.

Bilgiye erişebiliriz fakat bu bilgi bilgelik halini almadığı sürece fayda değil zarar üretecektir. Bu bağlamda bilgelik, bilginin güven vermesi, insani olması, tüm varlığa hayat vermesi demektir. Bu manada bilgelik, elimizdeki bilginin, tehdit unsuru olmadan, tüm insanlığın hatta tüm varlığın faydasına olup olamayacağı meselesinin ehem-mühim dizgesinde zirveye taşınmasıdır. O halde günümüzde bilgi ve bilgelik tartışmasını daha güçlü bir şekilde yapmamız gerekir. Şu an içinden geçtiğimiz süreç, aslında güncel felsefi sorunlar olarak da üstünde durulması gereken hususları bizlere hatırlatmaktadır. Medeniyet merkezli olarak bilimin geleceği, geleceğin bilimi; felsefenin geleceği, geleceğin felsefesi; insanın geleceği, geleceğin insanı; devletlerin geleceği, geleceğin devletleri; siyasetin geleceği, geleceğin siyaseti bu çerçevede akademik olarak yeniden ele alınabilecek konular arasında gözükmektedir. Salgın sonrası birçok konu farklı boyutlar kazanacaktır. Akademik olarak yeni kavramlar ve kuramlar oluşturarak bu süreçte aktif olmak gerekecektir.

İnsan ve İnsani Değerler Önem Kazandı

Yaşanan acıyı paylaşmak, -belki buradan bir başka yere tıbbi destek veya oradaki acının başka bir yerde paylaşılması gibi- bugün içinden geçtiğimiz sürecin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Salgın sürecinde artık insanların rengine, diline, ırkına ve inancına bakmaksızın yardım etmek ve destek olmak en önemli insani vazifedir. Yüzyıllar öncesinden Socrates'in 'kendini bil' olarak özetle-

Bilgiye erişebiliriz fakat bu bilgi bilgelik halini almadığı sürece fayda değil zarar üretecektir. Bu bağlamda bilgelik, bilginin güven vermesi, insani olması, tüm varlığa hayat vermesi demektir.

diği felsefe Yunus Emre'de 'ilim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir' olarak terennüm edilmiştir. İnsanlık olarak aidiyet oluşturması bakımından, bir kimlik oluşturan hususlar artık bir adım geride tutularak; şahsiyet odağında ortak bir paydada sadece insan olmanın ve kendini bilmenin ne kadar değerli olduğu, salgın ile daha fazla dikkat çekmiştir.

İnsan olma değerinin erdem ve merhamet ile ne kadar ilişkili olduğu tekrar fark edildi. Birçok ülkede 65 yaş üstü insanların kendi başına evinde ya da hastanelerde yer bulamayıp ölmeleri karşısında büyük acılar hissedildi. Sahip olunan kültür ve inanç ne olursa olsun, bu durumlar karşısında acı duymamak mümkün değildir. Bu, başka canlı-cansız varlık da olabilir benzer durum içinde. Tüm bunların acısını kendisinde hissetme kabiliyeti zaten kişiyi insan kılmaktadır. Aslında salgın süreci bize bazı insani duyguları da yeniden hatırlatmakta ve insan olmamızın kıymeti, insan varoluşunun anlamlandırılması gibi konuların her zamanki gibi hayatta önemli olduğunu yine ve yeniden göstermektedir. Anadolu irfanında Yunus Emre ile dile gelen yaratılanı severiz yaratandan ötürü düşüncesi bu toplumların felsefesini en güzel şekilde özetlemektedir. Dünyanın ve tüm insanlığın bu evrensel bakış açısına her zamankinden daha fazla muhtaç olduğunu söylemek mümkündür.

Doğumunun 1150. Yıldönümünde FÂRÂBÎ

 Prof. Dr. Yavuz Unat*

2020 yılı büyük Türk bilgini Fârâbî'nin doğumunun 1150. yıldönümü. Fârâbî'nin bilim ve felsefe alanındaki katkılarından ötürü 2020 yılı Birleşmiş Milletler tarafından "Fârâbî Yılı" ilan edildi. Bilim ve felsefe insanlığın ortak birikimi ve mirasıdır. Bilim tarihi çalışmaları bu ortak birikim ve mirasta İslâm dünyasının ve Türklerin de katkılarının olduğunu kanıtlamıştır. Bu nedenle birkaç senedir, gerek Birleşmiş Milletler gerekse UNESCO bazı özel yılları İslâm ve Türk bilim insanlarına adamaktadır. Son olarak bilim tarihçilerinin, tarihçilerin ve felsefecilerin girişimi ile doğumunun 1150. yılında evrensel kültüre katkılarından ötürü 2020 yılı "Fârâbî Yılı" ilan edilmiştir.

* Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.

870 yılında Türkistan'ın Fârâb şehri (günümüzde Kazakistan'da Otrar şehri) yakınlarında Vesic'te doğan Fârâbî'nin tam adı Ebû Nasr Muhammed b. Muhammed b. Tarhan b. Uzluğ el-Fârâbî el-Türki'dir. Öğrenimine doğduğu yerde başladı, daha sonra bir süre İran'da dolaştı ve o zamanın bilim ve sanat merkezi olan Bağdat'a gelerek yüksek öğrenimini burada tamamladı. Bağdat'ta Farsça, Arapça, Latince ve Yunanca öğrendi. Çağının ünlü bilginlerinden mantık, dilbilgisi ve felsefe dersleri aldı, eski Yunan filozoflarından Aristoteles (384-322) üzerindeki çalışmalara başladı, bir süre sonra Mısır'a gitti. 941 yılında Mısır'dan Halep'e gelerek Emir Seyfüddeve Hemedani'nin sarayında bulundu. Zamanının devlet adamlarından saygı gördü. Alçakgönüllü bir hayat süren Fârâbî, Emir'in teklif ettiği yüksek maaşı kabul etmeyerek küçük bir ücretle yaşamayı yeğledi. Mısır'da kaldığı süre içerisinde Türk kıyafeti ile dolaşan ve Türkçe konuşan Fârâbî, 950 yılında Şam'da öldü ve Babüssağir'e gömüldü.

Batı kaynaklarında adı Alfârâbüs, Abunnaser, Alfarbius ya da Alphartabi olarak geçen Fârâbî'nin fikir hayatı bütün bilgiyi kucaklıyordu. Fârâbî, bütün bilimlerini tasnif eden, sınırlarını belirleyen ve her bilim dalını sağlam temeller üzerine oturtan ilk isimdir. Rasyonel sorgulama alanını ileriye taşımış ve ayrıca maneviyata ayrılmış alanı teşhis etmesi başarı olarak görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında Doğu'da Muallim-i Evvel (Birinci Öğretmen) olarak tanınan Aristoteles'i geçtiği söylenir ve hem bu katkılarından dolayı hem de Aristoteles'in bütün eserlerini açıkladığı ve incelediği için Muallim-i Sani (İkinci Öğretmen) lakabıyla tanınır.

Fârâbî'nin mantık, matematik, astronomi, astroloji, fizik, felsefe, siyaset, dil, tasavvuf ve müzik üzerine olmak üzere (tıp dışında) 100 civarında eseri vardır. Eserlerinin listesi için TDV İslâm Ansiklopedisi "Fârâbî" maddesi ve Hüseyin Gazi Topdemir'in Fârâbî kitabı iyi birer kaynaktır.

Asıl ilgisi felsefe ve mantık olan Fârâbî genellikle ilk Türk filozofu olarak anılır. İslâm felsefesinin en güçlü filozofudur. Platon (428/27-348/47) ve Aristoteles'e düşünsel açıdan çok şey borçlu olan Fârâbî, İslâm dünyasında ilk defa Kindî'nin (801-873) başlattığı felsefe hareketine ve onu şekillendirdiği Meşşâi akıma kendi kültürünün temellerini ve Platon ve Yeni Platonculuk'tan aldığı bazı unsurları da katarak eklektik bir sistem kurmuştur. Fârâbî'de Yeni Platoncu etki en belirgin olarak kozmolojisini oluşturan südur anlayışında görülmektedir. Fârâbî'nin kozmolojisi, Aristoteles'in nedensel metafiziğini Batlamyus (M.S. 150'ler) astronomisinin gezegen düzeni içine yerleştiren Plotinos'un (205-

270) südur teorisinin gelişmiş şeklidir. Fârâbî'nin südur anlayışı, ilk nedenden ikincil nedenler veya dokuz göksel felekle ilişki içindeki Akıllar aracılığı ile sonuncu akıl olan ve Ay-altı dünyayı idare eden Onuncu Akıl'a doğru hiyerarşik bir inıştır. Bu sistem içerisinde altı ilke bulunmaktadır: 1) İlk Neden; 2) İkincil Nedenler (gayri maddi akıllar); 3) Ay-Altı Dünya'yı idare eden Faal Akıl; 4) Nefs; 5) Suret; 6) Madde. Bu hiyerarşik düzende Fârâbî'nin akıl anlayışı evrensel, zorunlu ve ilk nedeni ve evrenin var oluş sürecini kuşatan bir nitelik taşır. Ona göre ilk neden ve Aristoteles'teki İlk Devindirici bütün varlığın ilkesi olamaz; onun da bir ilkesinin olması zorunludur. İlk göğü hareket ettiren madde değil akıldır. Öyleyse İlk Devindirici Aristoteles'in kabul ettiği şekilde sabit yıldızlar küresi olamaz. Fârâbî'ye göre bu ilk nedenden, kendisini düşünmesi sonucunda, ilk aklın maddesel olmayan varlığı südur eder. İlk akıl kendisini ve ilk nedeni düşünür ve ikinci akıl, sonrasında ise nefis ve beden südur eder. Akıl, nefis ve beden südur süreci feleklerin dokuzuncu aklına kadar aşağıya doğru inen bir süreçtir. Sistemin merkezinde bulunan unsur ise Faal Akıl'dır.

Felsefe Öğreniminden Önce Bilinmesi Gereken Konular (Risâle fimâ Yanbağî en Yukaddeme Kabl Teallüm el-Felsefe) adlı eserinde öncelikle felsefi okulların ve Aristoteles felsefesinin bilinmesi gerektiğini yazan Fârâbî'ye göre felsefenin amacı "Yüce Yaradan'ı anlamak, onun Bir durağan ve bütün varlığın etken nedeni olduğu, cömertliği, bilgeliği ve adaleti ile tüm evrene düzen verdiği konusunda bilgi kazanmaktır." Böylece Fârâbî felsefenin yalnızca insan, doğa ve evreni değil Tanrı'yı da anlama ve açıklama çabası olduğunu iddia eder. Bu bağlamda Fârâbî'ye göre metafiziğin ilk ve temel konusu neden, varlık, Tanrı ve Tanrı'nın sıfatları ve daha sonra da Tanrı'nın var oluşuna dair kanıtlar, Tanrı'nın dünya ile ilişkisi ve dünyadaki varlıkların ontolojik mahiyeleri olmalıdır.

Fârâbî, Erdemli Kent Halkının Görüşlerinin Esasları (Kitabun fi Ârâ-i Ehl-i Medine el-Fazıla) adlı ese-

riyle tanınır. Kısaca Erdemli Kent olarak tanınan bu eserde Fârâbî'nin Platon'un etkisi altındaki siyaset anlayışını görürüz. Fârâbî toplumun amacının vatandaşların mutluluğu olarak ifade eder. İnsan tecrit edilmiş bir halde değil iyi yönetilen bir toplumda iyi ilişkiler içerisinde yaşadığı ve doğru yönlendirildiği zaman erdemli olur. Yani erdemli olmak demek iyi düzenlenmiş ve doğru yönlendirilmiş erdemli toplumlarda yaşamak demektir. İnsan topluluklarını düzenleme, yönetme ve yönlendirme işinden sorumlu olan insanlar ise filozof ve bilge olmalıdır. Ancak bu da yetmez, bu felsefi bilgelik Fârâbî'de Platon'dan farklı olarak Tanrı'ya iman eden Müslüman bilge olmak kaydıyla iktidarla birleşir ve son noktada filozofla peygamber birleşir.

Metafizik alanında tamamen Aristotelesçi bir tavır sergileyen Fârâbî, bir yandan da Platon'un siyaset düşüncesini çağdaş politik duruma ustalıkla uygulamıştı. Ona göre vahiy felsefeyi önceleyen temel bir olgu olmasına karşın ilahi yasa da açık değildir. Bu durumda yasa koyucu Tanrı tarafından hangi eylemlerin emredilip hangi eylemlerin yasaklandığını kimin ya da neyin belirleyeceği bir problemidir. Platon bu soruya filozof-kral yanıtını vermişti. Fârâbî ise bu noktada peygamberi mükemmel politik topluluğun kurucusu olarak yorumlar. Yani doğruyu ve yanlışı bilmesi gereken politik toplumun liderinin filozof ve aynı zamanda peygamber olması gerekir. Tahayyül gücü yüksek olan peygamber, insanlara nasıl yaşayacaklarını bildirme becerisine sahiptir. Bu bağlamda insan ideal devleti ve erdemli toplumu ancak hakikatin bilgisi yoluyla yani Tanrı evren ilişkisi yoluyla oluşturabilir. Fârâbî hiyerarşik bir sıralama ile üç sınıflı bir toplum yapılanması geliştirir ve bu yapılanmayı da biyolojik açıdan bir organizmaya benzetir. En tepede yönetici, idareci olarak toplumun beyni olan bir peygamber vardır. En alt basamakta ise idare etmekten aciz olan dolayısıyla başkaları tarafından yönetilmeye ihtiyaç duyan insanlar yer alır.

Fârâbî'nin en önemli çalışmalarından birisi İlimlerin Sayımı (İhsâ el-Ulüm) adlı kitabıdır. Onun bu

kitabında verdiği bilim sınıflaması hem bilim ve yöntem hem de dünya görüşünü yansıtması bakımından önemlidir. Bilimlerin sınıflandırılması ile ilgili en eski çalışma Aristoteles'e aittir. Aristoteles bilimleri 1) Kuramsal, 2) Uygulamalı ve 3) Sanat ve Edebiyat olmak üzere üçe ayırır. Bu sınıflama daha sonra 1) Kuramsal ve 2) Uygulamalı bilimler olarak iki ana grup olarak düzenlenmiştir. Ancak İslâm dünyasında özellikle Kindî'nin etkisiyle 1) İlahiyat, 2) Matematik ve 3) Tabiat olmak üzere üçlü bir sınıflama yapılmışsa da bu konuda en köklü çalışma Fârâbî'ye aittir. Fârâbî İlimlerin Sayımı adlı eserinde bilimleri 1) Dil Bilimleri (sarf, nahiv), 2) Mantık Bilimi, 3) Uygulamalı Bilimler (aritmetik, geometri, optik, astronomi, müzik, ağırlık ve mekanik), 4) Tabiat ve İlahiyat ve 5) Medeni Bilimler (ahlak, siyaset, fıkıh ve kelim) olmak üzere beşe ayırır.

Fârâbî insanın bilimler hakkında bilgi sahibi olmadan önce bilimler sayımının gerekli olduğunu vurgular. Bilimler sayımı, kişinin hem âlim olabilmesi, hem de âlim olmayıp kendini âlim zannedenleri ayırt edebilmesi için gereklidir.

Fârâbî en büyük başarısını mantık alanında göstermiş, kendisinden önceki yorumcuların eserlerinden de faydalanarak Aristo'nun Organon adlı mantık külliyatı üzerinde çalışmıştır. Özellikle de Kindî ve diğer mantıkçıların görmezlikten gelerek çözümsüz bıraktıkları kıyas ve ispat teorisiyle ilgili problemleri çözüme kavuşturmuştur. Fârâbî mantığı Aristoteles'ten farklı olarak kavramlar ve hükümler (önergeler) olmak üzere ikiye ayırmıştır. Kendisinden sonra İslâm dünyasında yazılan bütün mantık kitapları bu plana bağlı kalmıştır. Onun mantığa katkılarını iki kısımda ele almak mümkündür. 1) Fârâbî Antik Yunan'da mantığa yüklenen anlam ve işlevlerden etkilenecek mantığı felsefe için bir hazırlık olarak görmüş ve insanı hakikate yönelten bir disiplin olarak benimsemiştir. 2) Mantıksal ölçütlere uygun olarak akıl yürütmeyi sınıflandırmıştır. Ona göre akıl yürütme kesinliğe götürürse kanıtlayıcı, öncüllerden doğru gibi görünen sonuçlara götürürse diyalektik, iyi niyet yoluyla yakın sonuçlar veririrse safsata, muhtemel fikirlere yönelirse hitabî, zevk verici hayallere sevk ederse şiir olur.

Mantık Sanatına Giriş Kitabı (Kitâb el-Medhâl fi Sinaat el-Mantik, Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye, nr. 812)

rürse diyalektik, iyi niyet yoluyla yakın sonuçlar veririrse safsata, muhtemel fikirlere yönelirse hitabî, zevk verici hayallere sevk ederse şiir olur.

Fizik üzerine yazmış olduğu kitaplardan birisi Boşluk Üzerine (Risâle fi el-Halâ) adını taşır. Yapıt incelendiğinde, diğer Aristotelesçiler gibi, boşluğu kabul etmediği anlaşılmaktadır. Fârâbî'ye göre, eğer bir tas, içi su dolu olan bir kaba, ağız aşağıya gelecek biçimde batırılacak olursa, tasın içine hiç su girmediği görülür. Çünkü hava bir cisimdir ve kabın tamamını doldurur ve suyun içeri girmesini engeller. Buna karşılık eğer, bir şişe ağızından bir miktar hava emildikten sonra suya batırılacak olursa, suyun şişenin içinde yükseldiği görülür. Öyleyse doğada boşluk yoktur. Ancak, Fârâbî'ye göre suyun şişe içerisinde yukarıya doğru yükselmesini Aristoteles fiziği ile açıklamak olanaklı değildir. Çünkü Aristoteles suyun hareketinin doğal yerine doğru, yani aşağıya doğru olması gerektiğini söylemiştir. Boşluk da olanaksız olduğuna göre, bu olgu nasıl açıklanacaktır? Bu durumda Aristoteles fiziğinin yetersizliğine dikkat çeken Fârâbî, hem boşluğun

varlığını kabul etmeyen ve hem de bu olguyu açıklayabilen yeni bir varsayım oluşturmaya çalışmıştır. Bunun için iki ilke kabul etmiştir: 1. Hava esnektir ve bulunduğu mekânın tamamını doldurur; yani bir kapta bulunan havanın yarısını tahliye edersek, geriye kalan hava yine kabın her tarafını dolduracaktır. Bunun için kapta hiç bir zaman boşluk oluşmaz. 2. Hava ve su arasında bir komşuluk ilişkisi vardır ve nerede hava biterse orada su başlar. Fârâbî, işte bu iki ilkenin ışığı altında, suyun şişenin içinde yükselmesinin, boşluğu doldurmak istemesi nedeniyle değil, kap içindeki havanın doğal hacmine dönmesi sırasında, hava ile su arasındaki komşuluk ilişkisi yüzünden, suyu da beraberinde götürmesi nedeniyle oluştuğunu bildirmektedir. Yapmış olduğu bu açıklama ile Fârâbî, Aristoteles fiziğini eleştirerek düzeltmeye çalışmıştır. Fârâbî'nin açıklamaları, sonradan Batı'da Roger Bacon (yaklaşık 1220-1292) tarafından doğadaki bütün nesnelere birbirinin devamıdır ve doğa boşluktan sakınır biçimine dönüştürülerek genelleştirilecektir. Fârâbî ilk defa bu makalesinde deneysel yöntemi Aristoteles'in boşlukla ilgili düşüncelerini desteklemek için kullanmıştır. Aristotelesçilerin boşluk ile ilgili tezinin deney yoluyla desteklenmesi geleneği Fârâbî'den sonra yerleşmiş ve gelişmiştir.

Fârâbî'nin matematik konusundaki görüşlerini ise Euklides'in Beşinci Kitabının Baş Tarafının Şerhi (Şerh-i Sadr el-Makâle el-Hâmise) adlı eserinden öğreniyoruz. Burada Fârâbî Aristoteles'in "tarif = yakın cins+ayrım" görüşü ile Euklides'in (330-275)

geometrideki tariflerini uzlaştırmış ve Euklides'in geometrisine epistemolojik bir temel aramıştır. Euklides'in tarif edilmemiş terimlerini tarif ederek bazı geometrik kavramlara ulaşmayı başarmıştır. Fârâbî ayrıca matematik nesnelere inceleye inceleye Tanrı hakkında bilgi edinmeye yatkınlaşmış olacağını da iddia etmiştir.

Erdemli Kent ve İlimlerin Sayımı adlı eserlerinde Fârâbî ışık ve görme üzerine de bazı görüşler bildirmiştir, ışık ve görme konusunda Aristoteles'i izleyerek ışık kaynağı olarak nesneyi görmüş ve gözün de ancak nesneden yayılan ışıkla algılayabildiğini savunmuştur. Ancak Erdemli Kent'in bazı yerlerinde Platon'dan etkilenerek ışığın gözden çıktığını da savunmuş ve çelişkiye düşmüştür. Platon ve Aristoteles'in Görüşlerinin Uzlaştırılması (Kitâb fî Cemî Beyne Reyey el-Hakimeyn) adlı eserinde ise Aristoteles'in ve Platon'un görme kuramlarını uzlaştırmayı denemiştir. Özellikle görmenin gözden çıkararak oluşamayacağı üzerinde durması sonradan bu görüşün İslâm dünyasında reddedilmesinde de etkili olmuştur.

Felsefe dünyasında "Muallim-i Sani" lakabı ile tanınan Fârâbî müzik alanında birçok tarihçi ve müzik kuramcısı tarafından "Muallim-i Evvel" olarak kabul edilmiştir. Müzik bilimini teorik ve pratik olarak iki bölümde ele alan Fârâbî'nin Büyük Musiki Kitabı (Kitâb el-Mûsiki el-Kebir) incelendiğinde onun sadece büyük bir kuramcı değil aynı zamanda bu sanatı fiilen icra eden bir sanatkâr olduğu açıkça görülür. Kimi kaynaklar, Fârâbî'nin ut ve kanunun mucidi olduğunu belirtse de bu sazların ondan önce kullanıldığı bilinmektedir. Ancak Fârâbî bu sazların düzenini geliştirmiştir. Ayrıca İlimlerin Sayımı adlı eserinde müzik konusuna da yer vermiş olan Fârâbî, bu eserde melodilerin çeşitleri, nasıl terkip edildikleri, daha tesirli olmaları için ne gibi özelliklere sahip bulunmaları gerektiğini de ele almıştır. Müzik sanatını ise müşahede ve uygulama yolu ile öğrenilen ve matematiğin kapsamında bulunan bir bilim olarak tanımlamıştır.

Kazakistan Banknotu ve Fârâbî

İslâm felsefesi tarihinde Meşşai okulun İbn Rüşd (1126-1198) dönemine kadar olan yaklaşık 250 yıllık geçmişi ana hatlarıyla Fârâbî'nin izlerini taşır. Onun kurmuş olduğu felsefi doktrin gerek öğrencileri ve eserleri, gerekse onu eleştiren düşünürler kanalıyla kısa zamanda Maverâünnehir'den Endülüs'e kadar bütün İslâm coğrafyasına yayılmıştır. Ortaya koyduğu mantık külliyatından sonra özellikle Süryaniciler artık bu alanda yazılmış Süryanice kaynaklara

başvurma ihtiyacını duymamışlardır. Fârâbî'nin bilimler sınıflaması, bu sahada eser yazan İslâm müellifleri üzerinde olduğu kadar Ortaçağ Latin yazarları üzerinde de büyük ölçüde etkili olmuştur. Yine onun kaynağını Plotinus'tan alan ve belli bir sisteme kavuşan südur teorisi, İhvan-ı Safa (10. yüzyılda Basra'da ortaya çıkan bir felsefi okul) ile İbn Sina (980-1037) başta olmak üzere İslâm ve Latin Ortaçağ filozoflarını etkilemiştir.

Kaynaklar

- Alaeddin Jebrini, "Müsiki" (Fârâbî maddesi içinde), TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 12
- Aydın Sayılı ve Necati Lugal, Ebû Nasrî'l-Fârâbî'nin Halâ Üzerine Makalesi, Fârâbî's Article on Vacuum
- Aydın Sayılı, "Fârâbî ve İlim", Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt VIII
- Hüseyin Gazi Topdemir, Fârâbî, Doğu Bilgeliğinin Kapısı, Say Yayınları
- Hüseyin Gazi Topdemir, Felsefe, Pegem Akademi Yayınları
- Hüseyin Gazi Topdemir ve Yavuz Unat, Bilim Tarihi ve Felsefesi, Pegem Akademi Yayınları
- Mahmut Kaya, "Fârâbî", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 12
- Melek Dosay Gökdoğan, Türklerin Bilime Katkıları, Atatürk Kültür Merkezi
- Mübahat Türker Küyel, Fârâbî'nin Geometri Felsefesine İlişkin Metinler, Atatürk Kültür merkezi
- S. Frederick Starr, Kayıp Aydınlanma, Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı, Çeviren: Yusuf Selman İnanç, Kronik
- Sevim Tekeli, Esin Kâhya, Melek Dosay, Remzi Demir, Hüseyin Gazi Topdemir, Yavuz Unat ve Ayten Aydın Koç, Bilim Tarihine Giriş, Nobel
- Yavuz Unat, Türk-İslâm Dünyası'nda Bilim, TMMOB Makine Mühendisleri Odası Konya Şubesi

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ÜLKEMİZDE MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KURUMLAR VE GELECEĞE BAKIŞ

 *Prof. Dr. Turan SAĞER

Eğitim sistemini toplum sisteminden ve toplumsal ihtiyaçlardan bağımsız olarak düşünmek olanaksızdır. Bütün ülkeler değişen modern üretim tarzlarına ve metotlarına cevap verecek tarzda okul ve öğretim işlerini yenilemek zorundadır(Aytaç, 1970). Sosyokültürel ve ekonomik hayat geliştikçe toplumun eğitimden istekleri artmakta, değişmekte ve bu istekleri karşılayabilmek için eğitim sisteminde önemli yenileşmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yenileşme ihtiyacına her alanda olduğu gibi, müzik eğitimi alanında da gerek duyulmuş ve değişik dönemlerde bazı atılımlar yapılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde müziğin kurumlaşma hareketleri Cumhuriyet'in kurulu ile ilginç bir paralellik göstermektedir. Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında bu alanda keskin bir geçiş olmamış, birbirini izleyen ve tamamlayan süreçler gerçekleşmiştir. Müzik kurumlaşmamızdaki ilk adımların çoğu kez Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra başladığına vurgu yapılsada öncesinde yaşanan birtakım kurumlaşma hareketlerinin etkileri büyüktür.

*Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümü Öğretim Üyesi

Fotoğraf 1.
Osmanlı
dönemi
Mehter
Takımı

Fotoğraf 2.
Muzika-i
Humayun'un
bahçesinde
Bando
Takımı

Cumhuriyet Öncesi Müzik Kurumları

Ülkemizde profesyonel müzikçi yetiştirmeye ilişkin ilk çalışmalara Selçuklularda (1075-1308) Tabilhane-Nevbethane; ile rastlamaktayız. Tabilhaneler, Anadolu'da profesyonel müzikçi yetiştiren ilk müzik okulları işleviyle daha sonraki yüzyıllarda gelişerek Osmanlılarda "Mehterhane" adını almıştır. Saraylarda nöbet musiki takım ve heyetine "Nevbet-hane" adı verilmiştir. Selçuklu sultanları seferlerinde daima çetr, sancak, bayrak ve nevbethane ile hareket etmişlerdir. Osman Bey'in, 1288 yılında Karacahisar'ı fethettiği haberinin Selçuklu Sultanına ulaşması, Türk askeri müzik tarihi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Nitekim Anadolu Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Mesud, Osman Bey'i taltif etmek üzere 1289 yılında bağımsızlık fermanı ile birlikte, hâkimiyet simgesi olan berat, tuğ, bayrak, boru, zil, davul ve nakkare göndermiştir. Bu tarihi olay ile Osmanlı Beyliği ilk kez mehter takımına sahip olmuştur (*Fotoğraf 1'de Osmanlı dönemine ait Mehter Takımı fotoğrafı görülmektedir*).

1360 yılında I. Murat tarafından kurulan Enderun Mektebi'ne Sultan II. Murat döneminde Müzik dersinin konulmasından sonra Fatih ve II. Beyazıt dönemlerinde adım adım geliştirilerek Enderun Musiki Mektebi oluşturuldu. Osmanlı eğitim sistemi içerisinde elitler meydana getirmek amacı ile kurul-

muş olan okulda 1363 yılında Müzik Dersleri okutulmaya başlanmıştır (*Öztuna 1990:256*).

III. selim zamanında yeniçeri ordusunun yanında Avrupa örneğine uygun bir askeri birlik kurularak bu askeri birliğin önüne de bir boru-trampet takımı oluşturulmuştur. Bu takım Nizam-ı Cedit ve Boru Trampet Takımı (1794) diye adlandırılmıştır (*Dalkıran, 2015*).

Nizam-ı Cedit ve Boru Trampet Takımı'ndan beklenen verim alınamayınca Sardinya-Piemonte Krallığı'nın İstanbul büyükelçisi Marquie Groppolo aracılığıyla ünlü opera bestecisi Gaetano Donizetti'nin ağabeyi Giuseppe Donizetti "Muzika-i Hümayun ustakârı" unvanı ile İstanbul'a getirildi ve 17 Eylül 1828 tarihinde padişah tarafından kabul edilip göreve başlatıldı. Donizetti ilk olarak batı notasını öğretti. İtalya'dan yeni çalgılar ve her çalgı için yeni hocalar getirildi. Altı ay gibi kısa bir sürede yirmi bir çalıcıdan oluşan yeni bando takımı padişahın huzurunda konser verdi. 1831'de orduya subay, Mekteb-i Umûm-ı Harbiyye ile Muzika-i Hümayun ve askerî bandolara çalıcı yetiştirmek için Muzika-i Hümayun Mektebi kurulmasına karar verilmesinden üç yıl sonra okul Maçka'da açıldı (*Fotoğraf 2*).

Muzika-i Hümayun, Askerî Saray Bandosu'nu, Saray Orkestrası'nı, Saray Opera ve Operet orkestralarını, Saray Korosu'nu, sarayın çeşitli salon ve oda

müziği toplulukları ile sarayın müzik hocalarının yanı sıra saray dışındaki tiyatro ve konser salonlarında sahneye çıkan orkestraları ve müzik öğretim heyetini kapsayan bir teşkilattı. Cumhuriyet döneminde Osman Zeki Bey ile 1924 yılında Muzika-i Hümayun Riyâseticumhura devredilerek “Riyâseticumhur Mûsiki Heyeti” adını aldı. Dokuz yıl sonra bando “Riyâseticumhur Armoni Muzikası” (Silahlı Kuvvetler Armoni Muzikası), orkestra “Riyâseticumhur Filarmoni Orkestrası” (Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası), fasıl heyeti de Riyâseticumhur Fasıl Heyeti adını aldı; ancak bu Fasıl heyeti kısa bir süre sonra dağıldı. Diğer heyetler de 1924 yılında Millî Savunma Bakanlığı’na bağlanarak Ankara’ya taşındı. Bugün ise Kültür Bakanlığı’na bağlı Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası adıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

1914 yılında Cemil Topuzlu Paşa’nın girişimleri ile İstanbul Şehremaneti’ne (Belediyesine) bağlı olarak ilk resmi sahne ve müzik sanatları okulu olan Darülbedayi’nin kurulması çalışmalarına başlanmış ve büyük tiyatro adamı olan André Antoine İstanbul’a davet edilmiştir. Darülbedayi; tiyatro, sahne müziği, Türk ve batı müziği türlerinin tümüne yer vermeyi amaçlayan ulusal bir konservatuvar olarak planlanmıştır. Darülbedayi Tiyatro ve Müzik olmak üzere iki bölüme, Müzik Bölümü de Doğu ve Batı olmak üzere iki şubeye ayrılmıştır. Kuruluş çalışmaları Şehzade başındaki Letafet Apartmanı’nda (Fotoğraf 3) başlatılmıştı. 14 Mart 1916’da tamamen kapanmıştır. Darülbedayi’nin Müzik Bölümü’nde

Fotoğraf. 3
Dârülbedayi’nin
kurulduğu bina

sürdürülen bu çalışmalar ileriki yıllarda Darül-Elhan’ın hazırlayıcısı olmuştur.

Birinci Dünya savaşı sürerken Dârülbedayi’nin kapanmasının ardından resmî anlamda müzik okulu kurulmasına ilişkin çalışmalar sonucunda 1916’da “Dârülelhan” adı ile bir müzik okulu açılmasına karar verilmiştir. Dârülelhan’da önceleri ders programını Batı müziği oluşturmuş, daha sonraları ise Türk müziği ön plana çıkmıştır. Bu kurumda müzik öğretmeni yetiştirmenin yanı sıra müzikle ilgili bilimsel çalışmalar yapmak, sanatsal değeri olan müzik eserlerini notaya almak ve yayımlamak, folklor araştırmaları yapmak gibi hedefler de bulunmaktaydı. Osmanlı Devleti’nde kurulan ilk resmî müzik okulu olması dolayısıyla Dârülelhan, kurulduğu dönemde, Batı müziği ile Türk müziğinin aynı anlayış içerisinde sistematik olarak kurumsal bir yapıda eğitim-öğretim ilkelerine uygun bir anlayış içerisinde müzik eğitiminin verildiği kurum olması bakımından kendisinden önceki kurumlardan ayrılmaktadır.

Fotoğraf. 4
Hattat
Hamid Aytac
tarafından
çizilen
Dârülelhan
Amblemi

Cumhuriyet Dönemi Müzik Eğitimi Kurumları

Cumhuriyet’in kazanımları toplumun her alanında olduğu gibi, toplumun geleceğini belirleyen müzik eğitimi alanında da önem kazanmıştır. Bu dönemde yeni müzik okulları açılmış, bu okullara öğret-

men ve sanatçı yetiştirilmesi amacıyla yarışma ile yurtdışına eğitim için gençler gönderilmiştir.

Tevhid-i Tedrisat Yasası sonrasında planlanan yurtdışı eğitimi uygulaması, 29 Ekim 1924'te açılan "Maarif Vekâleti Avrupa Sınavıyla" hayata geçirilmiştir. Böylece yeni Türkiye Cumhuriyeti için ekonomistler, hukukçular, felsefeciler ve sanatçılar yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Darülfünun Emîni İsmail Hakkı'nın (Baltacıoğlu) başkanlığında kurulan jüri tarafından yarışma sonucunda, 22 kişi Almanya ve Fransa'da öğrenim görme başarısı elde etmiştir.

Yurtdışında müzik eğitimi almak, sanatçı ve müzik öğretmeni olarak yetiştirilmek üzere seçilen yetenekli öğrencilerden, 1924 yılında Ekrem Zeki Ün, 1925 yılında Ulvi Cemal Erkin ve Cezmi Erinç Paris'e, 1926 yılında Necil Kâzım Akses ve 1927 yılında Hasan Ferit Alnar Viyana'ya, 1928 yılında Cevad Memduh Altar Leipzig'e, Ahmet Adnan Saygun Paris'e, Halil Bedii Yönetken Prag'a gönderilmiştir. Bu isimler; Nurullah Şevket Taşkıran ve Bayan Afife de Avrupa'ya şan eğitimi için gönderilmiştir. 1930'dan sonra yurda dönerek ülkenin müzik eğitim kurumlarında yer almış ve dönemin müzik eğitim anlayışında büyük bir öneme sahip olmuşlardır. Özellikle Musiki Muallim Mektebi'nde göreve başlamışlardır (Şahin-Duman, 2008).Yurtdışı eğitimi uygulaması 1943 yılında yürürlüğe giren 4489 sayılı yasayla, 1948 yılında kabul edilen 5245 sayılı yasayla ve 1956 yılında 6660 sayılı yasayla işlemin kapsamı daha da genişletilmiştir. İdil Biret ve Suna Kan gibi sanatçılar da bu yasadaki faydalanarak Paris'te eğitime gitmişlerdir.

Musiki Muallim Mektebi

1 Kasım 1924'de, Ankara'da müzik eğitimi açısından büyük öneme sahip olan Musiki Muallim Mektebi açılmıştır (Fotoğraf 5). Okulun 1925 tarihli yönetmeliğinde amacı "bütün ortaokul ve liselere, öğretmen okullarına Musiki öğretmeni yetiştirmek" şeklinde belirtilmiştir. Okul müdürlüğüne Riyaseti

Fotoğraf 5. Musiki Muallim Mektebi'nin kurulduğu bina

Filârmoni Orkestrası Şefi Osman Zeki Bey getirilmiş, orkestra üyelerinden bazıları da öğretmen olarak atanmıştır. Avrupa'da eğitim gören yurda dönen Ekrem Zeki Ün, Necil Kazım Akses, Ahmet Adnan Saygun gibi genç müzisyenler okulda hoca olmuş ve yurtdışında öğrendikleri yenilikleri burada uygulamaya başlamışlardır. 1931 yılında yayınlanan ikinci talimatnamede de "Musiki Muallim Mektebi lise ve orta derecedeki mektepler için Musiki muallimi yetiştirmek maksadı ile açılmış bir müessesedir" hükmünün yer aldığı görülmektedir.

Musiki Muallim Mektebi'nin ilk öğrenci kadrosu Erkek Muallim Mektebi'nden seçilmiş olan altı kişiden oluşuyordu. Aynı öğretim yılının sonuna doğru İstanbul Balmumcu'daki Öksüz Yurdu'ndan altı öğrenci daha getirilerek öğrenci sayısı 12'ye ve daha sonra 40'a çıkarılmıştır. 1927-1928 yılından itibaren Musiki Muallim Mektebi'ne yatılı öğrenci de kabul edilmeye başlanmış; okuldaki öğrenci sayısı 24'ü kız olmak üzere 71'e çıkmıştır. Sonraki yıllarda bu sayı giderek artmış ve 1935-1936 yıllarında 67'si kız olmak üzere 149'a ulaşmıştır. 1937 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Müzik Şubesi açılmış ve Musiki Muallim Mektebi'nin öğretmen olarak yetiştirilecek olan öğrencilerin bu kuruma aktarılmasıyla Musiki Muallim Mektebi, Gazi Orta Muallim Mektebi'nin bir şubesi durumuna gelmiştir. Türkiye'de Konservatör

tuvarın kurulması ve müzik sorunlarıyla ilgilenmek üzere çağrılan Prof. Paul Hindemith'in önerisiyle bölümün başına, Hitler Almanya'sını terk eden Prof. Eduard Zuckmayer getirilmiştir. Necil Kazım akses, Lico amar, Necip aşkın, Necdet Remzi atak, Ferhunde Erkin, M.Ragıp Gazimihal, Halil Bedii Yönetken gibi hocalar ders vermiştir. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik bölümü, 1982 yılında ise Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi bölümü olmuştur. Bugün ise aynı fakülte içerisinde Müzik Öğretmenliği Programı olarak eğitimi öğretime hizmet etmeye devam etmektedir.

İstanbul Konservatuvarı

14 Eylül 1925'te İstanbul Valisi Haydar Bey'in ilgi-si ile Dârülelhan, Musa Süreyya Bey'in yönetiminde Belediye 'ye bağlanarak yeniden yapılanmış ve yönetmeliği değiştirilerek Batı Müziği Bölümü eklenmiş ve batı türü bir konservatuvar olarak örgütlenerek "**İstanbul Konservatuvarı**" adını almıştır. Hazırlık sınıfından sonra üç yıl süreli Batı Müziği Bölümü'nde şan, piyano, keman, alto, viyolonsel ve diğer saz sınıfları yer almıştır. 1926'da Türk Müziği eğitimi yasaklanmış, yönetim ve öğretim programı tamamıyla değiştirilmiştir. İstanbul Konservatuvarı 1927'den itibaren teorik ve uygulamalı olarak çeşitli derecelerde Batı Müziği eğitimi veren bir kurum olmuştur. Şehzadebaşı'ndaki ahşap konakta eğitim sürdürülmüştür. İstanbul Konservatuvarı'nda 1930 yılından itibaren yetişen bu sanatçılar aynı zamanda İstanbul Şehir Orkestrası ve Devlet Senfoni Orkestrasının çekirdek kadrolarını oluşturmuşlardır. İstanbul Konservatuvarı'nı Avrupa konservatuarları seviyesine çıkarma amaçları gündeme geldiğinde 1931-1932 yılında Viyana Müzik Akademisi direktörü Joseph Marx, İstanbul'a çağırılarak rapor hazırlanmış ve O'nun önerisiyle Şehzadebaşı'ndaki binadan Tepebaşı'na taşınmıştır (Kara, 2017).

1950'lerin başlarında tiyatro bölümü de açılmıştır. İlerleyen yıllarda okula bale bölümü de eklenmiştir. Şehir Bاندosu, 1955 yılından itibaren konservatu-

Fotoğraf 6. Joseph Marx ve Saadettin Arel

vara bağlanarak "**Şehir Armoni Orkestrası**" adını almıştır. Okul 1986 yılında İstanbul Üniversitesi'ne bağlanarak "**İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı**" adını almıştır.

Ankara Devlet Konservatuvarı

1933 yılında Musiki Muallim Mektebi'nde, Maarif Vekili Hikmet Bayur'un başkanlığında, müdür olarak görev yapan Osman Zeki Üngör (1880-1958) ve öğretmenlerden oluşan bir komisyon, Milli Musiki ve Temsil Akademisi Kanun Tasarısı'nı hazırlamıştır. Tasarıya göre, her türlü müzik ihtiyacını karşılamak amacıyla, Devlet Musikisi Konservatuvarı veya Tiyatro Akademisi olarak adlandırılacak ve bütün müzik şubelerini kapsayacak bir müesseseye kurulmalıydı. Bu kurumun, Musiki Muallim Mektebi, Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası ve Temsil Bölümü'nden oluşan bir akademi olarak yapılandırılması öngörülmüştür. Daha sonra bu kanun tasarısı, 1934'te TBMM'de kabul edilmiştir. Bunun üzerine, Berlin'de öğrenci müfettişi olarak görev yapan Cevat Dursunoğlu'ndan (1892-1970), tasarının gerçekleştirilmesi sürecinde danışmanlık yapacak bir uzman bulması istenmiş ve 1935 yılında, ünlü Alman besteci ve teorisyen Prof. Paul Hindemith (1895-1963) Türkiye'ye davet edilmiştir. 1935-37 yılları arasında ülkemize aralıklı olarak birkaç kez gelip, uzun süreler kalmak suretiyle, öneri ve tasarılarının uygulanmasını denetleyen Hindemith, on altı bölümden oluşan ayrıntılı bir rapor hazırlamıştır. Bu incelemeler sonucunda, kurulacak

kurum bünyesinde, serbest müzik eğitimi verilen bir okul, müzik öğretmeni yetiştiren bir okul ve bir tiyatro okulu yer alması kararlaştırılmıştır. Müzik sınıflarının denetimini Hindemith üstlenirken, temsil sınıflarının idaresi Alman tiyatro oyuncusu Carl Ebert'e (1887-1980) verilmiştir. Söz konusu yapılanma, 1936 yılında Musiki Muallim Mektebi dâhilinde gerçekleştirilmiştir. Öğretmen yetiştiren kısım Musiki Muallim Mektebi adıyla anılırken, müzik eğitimi ve tiyatro eğitimi veren kısımlar Devlet Konservatuvarı'nı teşkil etmiştir. Bu iki okul, 1938 yılına dek aynı binayı paylaşmışlardır. Musiki Muallim Mektebi, 1938-39 ders yılından itibaren Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'ne aktararak "Gazi Orta Öğretmen ve Terbiye Enstitüsü Müzik Şubesi" adını almıştır. 6-12 Mayıs 1936 tarihleri arasında, Musiki Muallim Mektebi öğrencileri sınavdan geçirilerek, Konservatuvar bünyesine alınan ilk öğrencileri oluşturmuşlardır. 1 Kasım 1936 tarihinde Devlet Konservatuvarı, eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. 1960 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na dönüşen Maarif Vekâleti'ne bağlı olarak kurulan okul, 1972'de Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı'na aktarılmış, 1975'ten 1982 yılına dek ise Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü idaresine tabi olmuştur. 1981'de çıkarılan 2547 sayılı kanun gereğince, tüm yükseköğretim kurumları, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmış; Ankara Devlet Konservatuvarı, 20 Temmuz 1982 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ne

aktarılmıştır. 1984 tarihinde Konservatuvar, doğrudan Rektörlük makamına bağlanarak, Yüksekokul statüsünde eğitim öğretimine devam etmektedir. 2019 yılında Beytepe kampüsünde yeni binasına taşınmıştır (Fotoğraf 7).

Askeri Müzik Okulu

İlk olarak 23 Kasım 1831 tarihinde, İstanbul'da "Muzika-i Hümayun" adı altında kurulan okul, 1922 yılında "Makam Hilafet Muzikası" adını almıştır. 1924'te Atatürk'ün direktifi ile İstanbul'dan Ankara'ya taşınmış ve "T.C. Riyaseti Cumhuriyet Müzik Heyeti" adı altında yeniden teşkilatlanarak, teşkilatın bando kısmını oluşturmuştur. 1939 yılında "Ankara Musiki Gedikli Erbaş Hazırlama Ortaokulu", 1949 yılında "Askeri Müzik Meslek Okulu", 1964 yılında "Askeri Müzik Okulu" adları altında faaliyetlerine devam etmiş, 1985 yılında "Silahlı Kuvvetler Müzik Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulu" adı ile Meslek Lisesi statüsüne kavuşmuştur. 30 Haziran 2003 tarihinde, Bando Astsubay Hazırlama Okulu ve Bando Astsubay Meslek Yüksek Okulu'ndan oluşan, "Silahlı Kuvvetler Bando Okulları Komutanlığı" adı altında yeniden teşkilatlanmıştır. Bugün Milli Savunma Üniversitesi bünyesinde iki yıllık meslek yüksek okulu statüsünde eğitimine devam etmekte olup, askeri bandolara astsubay rütbesi ile bando elemanı yetiştirmektedir.

Fotoğraf 7. Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı yeni binası

İzmir Devlet Konservatuvarı

İzmir’de ilk müzik eğitimi veren kurum 1954 yılı başında “İzmir Müzik Okulu” adıyla açıldı. Müzik Okulu’nda eğitim, ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik piyano, keman ve ses eğitimi kurslarından oluşuyordu. Solfej ve armoni dersleri de bulunuyordu. Kurslara katılan öğrencilerde görülen başarının sonucu olarak 1958 yılında Müzik Okulu’na “Konservatuvar” statüsü verildi. 1958-59 ders yılında yapılan sınavla okula beş öğrenci alındı ve 1958’de İzmir Devlet Konservatuvarı açıldı. Müdür olarak Orhan Barlas bu görevini Haziran 1973’e kadar sürdürdü. Okulun yatılı kısmının açılmasıyla İzmir dışındaki gençlere de konservatuvar eğitiminden yararlandırıldı. 1958’den 1974 yılına kadar İzmir Devlet Konservatuvarı’nda eğitim, ortaöğretim düzeyinde sürdürüldü. Öğrenciler, yüksek öğrenimlerine devam etmeleri için Ankara Devlet Konservatuvarı’na gönderiliyorlardı. İzmir Devlet Senfoni Orkestrası’nın 1975 yılında kurulması ile İzmir Devlet Konservatuvarı’nın öğretmen sıkıntısına çözüm getirilmesini hızlandırdı. 1974-75 ders yılında yüksek dönemi de açıldı ve bütün bölümlerin eğitimi İzmir’de okul bünyesinde gerçekleştirildi. İzmir Devlet Konservatuvarı, önce Milli Eğitim Bakanlığı’na, daha sonra da Kültür Bakanlığı’na bağlandı. Eğitimle ilgili işler, 3829 sayılı “Devlet Konservatuvarı Kanunu” ile “Milli Eğitim Temel Kanunu” ve bu kanuna uygun olarak çıkarılan yönetmelikler uyarınca yürütülmüştür. 1982’de konservatuvarlar üniversite düzenine alındı ve İzmir Devlet Konservatuvarı, yeni kurulmakta olan Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi’ne bağlandı. Bu gün ise Rektörlüğe bağlı Yüksekokul statüsünde eğitim öğretimine devam etmektedir.

İstanbul Devlet Konservatuvarı

İstanbul Devlet Konservatuvarı 1971’de Etiler Hasan Ali Yücel İlkokulu’nda eğitim-öğretime başladı. Kurumun amacı; “Ülkemizdeki müzik, tiyatro, opera, bale kültür ve sanatlarını korumak, yaşatmak ve yaymak, bu alanlardaki ulusal birikimleri işleyip geliştirmek, geleneksel birikimi çağdaş evrensel anlayışı içinde işlemek, dalında yüksek nitelikte yetki-

li, kültürlü, araştırmacı, yaratıcı, yorumcu, yönetici ve öğretici sanatçılar yetiştirmek” olarak belirtilmiştir. Kuruluşundan on iki yıl sonra Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü ’nden ayrılarak Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’ne bağlandı. Konservatuvar 1985-1986 öğretim yılında yüksekokul statüsünde oldu ve adı Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı olarak değiştirildi. 2003-2004 eğitim-öğretim yılında da Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuvarı adını aldı. MSGSÜ Devlet Konservatuvarı kuruluşunun on beşinci yıl dönümünde, 1986-1987 öğretim yılında, Dolmabahçe Sarayı Baltacılar Dairesi’ne taşındı ve aynı binada eğitim ve öğretimini sürdürmektedir.

Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı

Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, 1975 ‘de Maçka’da kuruldu ve 1976’da eğitime başladı. Konservatuvar yönetim kurulu, Ercüment Berker başkanlığında Muharrem Ergin, Cahit Atasoy, Neriman Tüfekçi, Yücel Paşmakçı, Cüneyd Orhon, Yılmaz Öztuna, İsmail Baha Sürelsan ve Alâeddin Yavaşca’dan oluşmakta idi. 1982 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi’ne bağlanmıştır. İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarında Çalgı Bölümü’nde; 4 Ana Sanat Dalı altında 18 çalgı programı, Müzik Teorisi Bölümü’nde Müzik Teknolojileri Bölümü’nde; Çalgı yapım ve Ses Kayıtları Programları, Ses Eğitimi Bölümü’nde; Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği Programları, Türk Halk Oyunları, Müzikoloji ve Kompozisyon Bölümleri’nde ise, birer program kapsamında sürdürülmektedir.

Ege Üniversitesi Müzikoloji Bölümü

1975 yılında Mimarlık, Kent Planlama, Tarihi Çevre Koruma ve Peyzaj Mimarlığı alanlarını kapsayan Çevre Tasarımı Bölümü, Resim, Heykel, Grafik alanlarını içeren Görsel Sanatlar Bölümü, Müzik, Bale, Tiyatro, Sinema ve Televizyon alanlarını eğitimini içeren Gösteri ve Ses Sanatları Bölümü ile açılan fakülte 1975-76 öğretim yılında ağırlıklı olarak Mimarlık eğitimi yapmış; 1976-77 döneminde fakülte-

Fotoğraf 8. İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Binası

Fotoğraf 9. Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi

ye yeni katılan öğretim elemanları ile Tiyatro, Sinema-TV, Müzikoloji ve Tekstil Tasarımı alanlarına da öğrenci alınarak yapı genişletilmiştir. Müzik araştırmacısı, müzik kütüphanecisi, müzik yazarı, kısaca müzik bilimciler yetiştirmek üzere, Prof. Dr. Gültekin Oransay tarafından açılmış ve alanında önemli bir boşluğu doldurmuş ilk akademik çalışmaların yürütüleceği müzik birimidir. Erdoğan Okyay, Nurhan Cangal, Turgut Aldemir, Necati Gedikli, Edip Günay gibi değerli hocaları bünyesinde barındırmıştır. 1981 yılında Yükseköğretim Sistemi'nin yeniden biçimlendirilmesi aşamasında Ege Üniversitesi'nden ayrılarak Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlanmıştır.

Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi

Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın "Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri" programındaki konuşmasında ülkemizin böyle bir üniversite ihtiyacının bulunduğunu belirtmesi üzerine 2017 yılında YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç döneminde kurulmuştur. Bünyesinde 4 Fakülte, 1 Enstitü ve 1 Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır. 2018-2019 eğitim öğretim yılında Müzik ve Güzel Sanatlar Eğitim Fakültesi, İcra Fakültesi, Müzik Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi lisans, Müzik ve Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde ise lisansüstü eğitim başlamıştır. Sanat ve Tasarım Fakültesi faa-

liyeteye geçmek üzere hazırlıklarını sürdürmektedir.

Sonuç olarak, yenilik ve batılılaşma kavramlarının egemen olduğu 18. yüzyıldan, 19. yüzyıla kadar olan dönemde Osmanlı toplumu gelenekselden batılılaşmaya doğru süreç yaşarken, farklı araçlar kullanılmıştır. Bu araçların önemli etkenlerinden biri, hayat tarzına yansıyan müziktir. Bu anlamda Osmanlı tarihinden Cumhuriyete hazırlanan sürece doğru, yaptıkları yenilikleri ile kendilerini gösteren Osmanlı padişahlarının, toplumun bugünkü şekillenmesinde rolü büyüktür. Bilhassa 3.Selim ve 2.Mahmud'un, yaptığı yenilikler, geleneksel müziği, gerek yaratıcılık unsuru ile geliştirerek, gerekse, batılı tarzda değişime uğratarak, toplumun hayat tarzına yansımıştır. Selçuklular döneminde Nevbethane-Tabılhane ile başlayan müzikte okullaşma süreçleri, Osmanlı döneminde Enderun Musiki Mektebi, Muzika-i Humayun, Dârülbedayi, Dârülelhan ile devam etmiştir. Cumhuriyetle kurulan Musiki Mualim Mektebi, İstanbul Konservatuvarı ve Ankara Devlet Konservatuvarı, İzmir Müzik Okulu ve İstanbul Devlet Konservatuvarı hep iyi gelişmeler sağlamışlardır.

2020 yılında, ülkemizde bugün Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sanat Fakülteleri'nde 30'a yakın müzik bölümü, 3 Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi, 50'ye yakın Konservatuvar ve Eğitim Fakülteleri içerisinde yer alan 30'a yakın Müzik Öğretmenliği programında müzik eğitimi verilmektedir.

Avrupa'da Basılan GRAVÜRLERDE OSMANLI KADINI İMGESİ

Doç. Dr. Siddık ÇALIK*

Gravür Sanatı

Gravür, Avrupa'da matbaanın icadıyla yaygınlaşan baskı resim sanatıdır. Esas itibarıyla, resmi yapılacak figür, bir ağaç, metal veya taş üzerine ters çizilerek ve düz basılarak elde edilen baskı sanatıdır. Matbaa baskısı kitaplarda harita ve resimler bu usul ile elde edilir. Gravür baskılar, başlangıçta; ahşap üzerine oyulan resimlerden elde edilirken, daha sonra, gümüş, çinko, bakır, taş ve çelikten tab edilmeye başlanmıştır.

Avrupalılar'da Osmanlı İmgesinin Uyanması

Avrupa, Ortaçağ'la birlikte alışkanlık ve ilgi alanlarını geniş ölçüde değiştirmiş, dış dünyaya duyulan merakın hayli yükseldiği yeni çağlardaki keşif duygusu, pek çok seyyahın Avrupa dışındaki coğrafyaları dolaşmasına vesile olmuştur. Nitekim dünyanın bir uçtan bir uca keşfini de, ki bilim kitapları bunu daha çok onun küresel şekilde olduğunun delili olarak sunar, yine Avrupa'nın bu merakına borçluyuz.

Avrupa'da 11. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan Haçlı Seferleri sonucunda Doğu'ya, özellikle İslâm dünyasına karşı ilgileri artmıştır. Rönesans'la birlikte oluşan aydın ve sanatçı sınıf, Müslüman toplumları tanımada etkili rol oynamıştır. Fatih döneminde onlarca sanatçı ve bilim adamının Osmanlı devletine geldiği bilinmektedir.

Avrupa'da 16. yüz yılın itibaren başlayan, coğrafi keşiflerle birlikte meydana gelen burjuva ve seyyah sınıfının dışa dönük merakı sonucu, batılıların Osmanlılar'a olan ilgisini daha da artırdığı gibi, askeri ve siyasi alanda rakipleri olmaları da, onları tanımının kendileri açısından bir zaruret hâline gelmesine vesile olmuştur.

Başta askeri konular olmak üzere Osmanlı toplumunun; dini, kültürel ve sosyal yönünü, Avrupalılar

için her zaman canlı bir merak konusu olmuştur. Bu ilgi 18. yüz yılda öylesine yoğunlaşmıştır ki, Avrupa'da kuvvetli bir Türk rüzgarının esmesine yol açmıştır. Başta Paris olmak üzere bir çok Avrupa şehrinde Türk modası etkisini göstermiştir.

Osmanlı Kadını

Osmanlı kadını, devlet ve toplum hayatında etkin bir güce sahip olduğu bilinen tarihi bir gerçektir. Özellikle vakıf yoluyla sosyo-ekonomik etkinliklerini artırmışlardır. Saraylı kadınlardan taşradaki kadınlara kadar, kendi adlarına; çeşme, hamam, aşevi, cami ve benzeri bir çok hayır kurumları inşa ettirmişlerdir.

Devlet idaresinde, perde arkasından başta padişahlar olmak üzere bir çok idareciyi yönlendirdiklerini biliyoruz. Aynı şekilde, idareci ve zengin sınıfı temsil edenlerin eşleri, ekonomik ve toplumsal yapıda varlıklarını hissettirecek derecede bir etkiye sahip olmuşlardır.

Anadolu'nun her hangi bir köyünden, saraydaki Valide Sultan'a kadar bir çok kadının toplum hayatın-

da var olduğuna dair elimizde bir hayli geniş yazılı ve çizili literatür mevcuttur.

Hanedan üyeleri; cami, mescit gibi kutsal ve büyük yapıları bir hayli yüksek meblağlara inşa ettirmişlerdir. Hürrem Sultan'ın kendi adına yaptırdığı külliye ve kızı Mihrimah Sultan'ın adına yaptırmış olduğu iki cami buna verilecek en güzel örneklerden. Boğaz ve deniz kıyılarındaki sarayların bir çoğu Osmanlı saray ve yüksek sınıfına mensup kadınların cömertliğini ve zevkini gözler önüne sermektedir. Keza, taşraya çıkan bir çok saraylı kadın, şehirlerin ekonomik ve sosyal alanda gelişmesine katkı sağladığı bir vakıdır.

Avrupalı Gözünde Osmanlı Kadını

Osmanlı coğrafyasına gelen, tüccar, elçi ve seyyahların gözlemlerini bir rapor veya mektup haline getirdikleri gibi, bunları yazılı literatüre dönüştürdükleri bilinmektedir. Bu gözlemlerde, Osmanlı devleti genel anlamda tanıtılmaya çalışılırken, Türk toplum yapısı da tahlil ve tasvir edilmiştir.

Avrupalıların eserlerinde, Türk erkeği ve kadını hakkında yapılan tahlil ve tasvirler çoğu kez subjektif görülsede, bir başka toplumun nazarında görülen Türk insanı imgesi, bizim için anlamaya ve incelemeye değer konuların başında gelmektedir

Avrupalıların gözünde Türk kadınının genel karakteristik özellikleri ile ilgili ortak noktalar ve mutabık kaldıkları konuların başında; namuslu ve iffetli oluş-

ları, ailelerine olan sadakati, yuvayı çekip çeviren bir kabiliyete sahip olmaları, zarif ve nezaket sahibi bir insan olma vasıfları öne çıkarılmaktadır. Diğer taraftan kırsal kesimde daha açık bir toplum hayatı sergilerken, yerleşik hayatta kapalı bir hayat tarzına sahip oldukları dile getirilmiştir.

Bu çerçevede Osmanlı'da Kadın ve daha özelde Türk Kadını hakkında Batılı seyyahların gözlemlerini kaleme aldığı ve bu alanda hayli geniş bir literatür oluşturduğu malumdur. Üstelik bu eserlerin bir çoğu da görsel açıdan oldukça zengin içeriğe sahiptir. 17-19. Asırda hayli güçlü olan gravür-kitap geleneğinin de en nadide örnekleri bu konuda verilmiştir. Çoğunlukla seyyahların gözlemlerine dayanmakla birlikte özellikle Harem söz konusu olduğunda masa başından ve daha çok fantastik tasvirlerle dayalı bir literatürün ortaya çıktığı da bir gerçektir.

Dolayısıyla bazı eserlerde görsel yahut betimlemeye dayalı Türk/Osmanlı kadın algısının, gerçeğin sınırlarını hayli zorladığını peşinen belirtmemiz gerekiyor. Bunun yanı sıra pek çok gezginin ki, bunların bir kısmı

sefaret görevi olan bürokratların ve daha ilginç de bu bürokratların eşlerinden oluşmaktadır. Bizatihi muhiti-
timizi gezerek ve gözlemleyerek kaleme aldığı da bu eserlerden görmekteyiz. Bu eserlerde, Türk kadınının kıyafetine ve süslenme zevkine dair bizim dikkat etmeyeceğimiz ölçüde ilginç detaylar görmekteyiz. Bu ölçüde detaylı tasvirlerle sahip olmamızda Avrupalı hanım seyyahların kişisel yazışmaları bazen de özellikle bir kitap oluşturma gayretlerine borçluyuz.

Bu bağlamda değişik vesilelerle Osmanlı coğrafyasına seyahat eden ve gözlemlerini mektup, anı yahut bizzat kitap olarak kaleme alan seyyahların değerlendirmelerinden örnekler vermek suretiyle 17-19. yüzyıllarda Avrupa tasavvurunda nasıl bir Türk kadını imgesinin yer aldığını göstermeye çalışalım.

Julia Pardoe (1806 – 1862)

Miss Pardoe 19. asrın ilk yarısına ait İstanbul'un hemen her köşesini gravür ve betimlemeleriyle tasvir ediyor ve kendi adıyla anılan meşhur kitabı bize armağan ediyor.

O, Türk kadınının yeryüzündeki cenneti olarak hamamları gösteriyor. Temizlikten gelen güzelliklerini sağlamlasının yanı sıra toplumsal, milli ve siyasi meseleleri de gönüllerince konuştuklarını, gök kubbe altında olup biten her şeyi konuştukları bir mekandır. Ayrıca Miss Pardoe hamamın nisbeten tecrit ve münzevi mekanı olan haremın acısının doyusıya çıkarıldığı yer olarak da değerlendirmektedir.

İsveç Sefiri Ignatius Mouradgea d'Ohsson

“İnsan, bu Müslüman kadınlarında Avrupalı kadınların ortak paydası olan bu zerafeti ve neşeli çekiciliği boşuna arar. Ancak bu avantajlarından övünmeyi bilmeseler de, giysilerinin soyulluğu ve basit bir doğallıktan gelen cazibeleri bunu büyük ölçüde telafi eder.”

Lady Amelia Hornby (1824 - 1866)

Lady Amelia Hornby, Türk kadının misafirlerine ki yazdığı satırlar bu ikramın bizzat kendisine de yapıldığını açıkca göstermektedir. İkrâmındaki seremoniyi ayrıntılarıyla tasvir ediyor.

Bu tasvirlerde lokumun yeri, kaşığın kullanımı, su ikram edilen bardakların kristal oluşu, tepside kullanılan süslemeler ve bu hizmeti sunan genç kızların kıyafet ve takılarına varıncaya kadar ayrıntılı tasvirler görmekteyiz.

Lady Montagu (1689 - 1762)

Lady Montago, Türk kadının çocuk sahibi olmasının kendisinden beklenen diğer pek çok şeyin önünde olduğunu, bunun aksinin bir kınama sebebi olduğunu dile getiriyor...

Jean Thevenot

“Türkiye’de kadınlar, güzel, kusursuz ve beyazdırlar, çünkü sokağa az çıkarlar ve çıktıkları zaman da örtülüdürler. Onlar tabii güzelliklerine suni ilaveler yaparlar, kendilerine çekicilik vermek için kaş ve kirpiklerini sürme dedikleri siyah renkli bir madde ile boyarlar. Tırnaklarına kına dedikleri koyu kırmızı renkli maddeyi sürerler.”

Elizabeth Graven (1750 - 1806)

Elizabeth Graven, diğer seyyahlara göre biraz daha erken 18. asırda coğrafyamızı ziyaret eden bir hanım. Türk kadının da kıyafet konusunda geleneksel çizgilerin yanı sıra, Batılı çizgilere de heves sardığı dönemlere denk geliyor.

Pierre Loti (1850-1923)

“Dünyanın hiçbir evinde, bir erkek hanımına bu derece saygılı ve hayran olamaz! Bu gerçeğin sırrı, Türk evinin, kadını tarafından hazırlanışındadır. Evin sahibesi olan kadının giyinişi, başındaki örtüden ayaklarında bulunan nefis işlemeli kumaşlı terliklere kadar ahenk içindedir. Kadının temizliği maddi planda bir çiçek kadar saftır. Bu madde temizliği kadının nefis tezkiyesi temizliğinden gelir. O kadın içki, kumar ve dış dünyayı bilmez. Kavga gürültü nedir bilmez. Gönlünü Allah’a, kocasına, çocuklarına bağlar. Zihnini fuzuli şeylerden koruduğu için rahat ve huzurludur. Dolayısıyla ahlâklıdır. Böyle olunca yuvasının hürmete şayan, şerefli bir unsuru olur...”

Lucy M. J. Garnett

Lucy M. J. Garnett de Türk kadının kocasıyla olan ilişkilerinde şu hususlara değiniyor: Kocasının terliklerinden kıyafetlerine kadar temizlik ve hazırlanmasında hizmet edenlerin emeği varsa da bunların eşine sunulmasında bizzat hizmeti Türk kadının kendisinin gördüğünü, hatta sunulan kahveyi de bizzat kendi eliyle fincana koyup eşine sunduğunu ifade ediyor.

ANADOLU SELÇUKLU ÇİNİ SANATINDA FİGÜRLÜ TASVİRLER

✦ **Prof. Dr. Sitare TURAN***
Dr. Öğr. Üyesi Başak ÇORAKLI**

Selçuklular 11. yüzyıldan 14. yüzyılın başlarına dek süren Anadolu'daki egemenlikleri boyunca Orta Asya ve İran kaynaklı geleneklerini Anadolu'nun çok kültürlü yerli mirası ile harmanlamış ve bu etkileşim kaynaklarından kendine has bir üslup ortaya koyarak sosyal, kültürel ve sanatsal anlamda büyük gelişmeler kaydetmiştir. Bu etkileşim ve gelişimin ürünlerini Selçuklu Sarayları ve çinileri bütün güzelliğiyle gözler önüne sermektedir.

Bugün sadece kalıntıları kalan harap durumdaki Selçuklu Sarayları uzun yıllar yapılan kazılardan elde edilen çini buluntular sayesinde bizi Anadolu'nun figür dünyasıyla tanıştırmıştır. Konya Alâeddin Sarayı / II. Kılıç Arslan Köşkü (1156- 1192), Antalya İç Kale Sarayı (1223), Antalya Aspendos Sarayı (1223), Kayseri Keykubadiye Sarayı (1224- 1226), Beyşehir Kubad Abad Sarayı (1236), Kayseri Huand Hatun Külliyesi Hamamı (1238), Diyarbakır Artuklu Sarayı (13.yy) gibi Anadolu Selçuklu yapıları içinde Kubad Abad Sarayı çok sayıda çini buluntu içermesi ve figür envanteri açısından çok çeşitlilik göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

1236 yılında Alâeddin Keykubad tarafından Beyşehir Gölü yakınlarında yazlık saray olarak yaptırılan Kubad Abad Sarayı, Büyük Saray ve Küçük Saray olarak tanımlanan yapılar topluluğunun bütünüdür. Sarayın planlarını Alâeddin Keykubad'ın biz-

Çift Başlı Kartal Figürleri, Kubad Abad Sarayı,
Karatay Müzesi, Konya

* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Eski Çini Onarımları Ana Sanat Dalı Öğretim Üyesi.

** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Eski Çini Onarımları Ana Sanat Dalı Öğretim Üyesi.

zat çizdiği ve veziri Saadettin Köpek'e yaptırdığı bilinmektedir. Kubad Abad Sarayı'na ilişkin bilgilerimizi Zeki Oral'ın ilk keşfi ve arkeolojik araştırmalarının ardından K. Otto-Dorn'un 1964'de başlattığı, 1967'de Mehmet Önder'in sürdürdüğü, ancak kazılara verilen on üç yıllık bir aradan sonra 1980'de Rüçhan Arık tarafından yeniden başlatılarak günümüze dek süren kazı sonuçlarından edinmekteyiz.

12. yüzyılın ikinci yarısı ile 13. yüzyılın sonu arasına tarihlendirilen Kubad Abad Sarayı çinileri, dört kollu ve sekiz köşeli yıldız formlu çinilerle geometrik kompozisyonun sonsuzluk prensibinde tekrar eden bir düzende saray duvarlarını bezemiştir. Çini hamuru çabuk dağılan yapıda ve kirli beyaz olup, sır tabakası çok kalındır. Kullanılan tekniklerden, sır altı tekniği, çinilerin turkuvaz, kobalt, mangan moru ve siyahtan oluşan renk paletine karşılık, lüster tekniği çiniler sarıdan kırmızı kahveye geçiş yapan madeni ışıltılar yaymaktadır. Büyük Saray yakınlarında bulunan imalat artığı parçalar, çinilerin civarda kurulmuş yerli bir atölyenin üretimi olduğuna işaret etmektedir. Zira çinilerin sarayların yapımı esnasında kurulan geçici atölyelerde gezici ustalar tarafından üretilmesi, Anadolu Selçuklu saray çinilerinin tema, teknik ve stilizasyon açısından birbirleri ile büyük benzerlik göstermesine neden olmuştur.

Anadolu Selçuklu çinilerindeki tasvirler döneminin yaşamını belgeler nitelikte olmakla birlikte Selçuklu simgeler dünyasını yansıtan ikonografik öğeler ile adeta düşsel bir atmosfer ortaya çıkmıştır.

Fantastik Yaratıklar

Düş ya da efsane yaratıkları da denilen bu figürler, insan ve hayvan figürünün her ikisinin birleşiminden oluşan melez anatomileri ve doğaüstü özellikleri ile sfenks, grifon, siren, ejder ve çift başlı kartal olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsan başlı, aslan gövdeli ve kartal kanatlı sfenks, koruyucu işlevinden dolayı kadim kültürlerde tapı-

nakları, mezarları, sarayları ve şehir kapılarını koruyan bekçi figür olarak değerlendirilmiştir. Anadolu Selçuklu Sanatında da tılsımlı ve sihirli gücü ile sarayı düşmandan, kötülükten ve hastalıktan koruyacağına inanılan sfenks figürü, Kubad Abad Sarayı çinilerinde genellikle ön ayağı göğse doğru çekilmiş, arka ayaklardan biri ise ileri adım atmış şekilde tasvir edilmiştir.

Kartal başlı, aslan gövdeli ve kanatlı bir mitolojik yaratık olan grifon, İslam öncesi erken devir Türk sanatında, özellikle Altay bölgesi hayvan üslubunda güçlü ve kazanan hayvanı temsil ettiği bilinmektedir. Sembolik açıdan güneşi, şafak vaktini, bilgeliği ve ilmi öte yandan kartal ve aslanın birleşiminden doğan gücü simgelemektedir. Kubad Abad çinilerinde grifon tasvirlerine nadiren rastlanmaktadır.

Kuş gövdeli ve kadın başlı bir mitolojik yaratık olan siren, Kubad Abad Sarayı çinilerinde pek çok tasvirli yer alan fantastik figürlerdendir. Genellikle, Uygur geleneğini yansıtan portre özelliği, değerli bir taş bulunan tacı ve başının etrafını çeviren halesi ile resmedilmiştir. Farsça otuz renk anlamına gelen sireng kelimesinden geldiği düşünülen sirenin çaresizlere yardım eden bir Hızır melek olduğu ve bu özelliğiyle sultanı temsilen saraylarda kullanılmış olabileceği de düşünülmektedir.

Efsanevi ve düşsel diğer bir yaratık Asya sanatının önemli figürlerinden ejderdir. Ortaçağ Anadolu mimarisinde taş, çini, maden, kapı tokmağı, sikke, çörten gibi çeşitli örneklerde karşımıza çıkmaktadır. Sivri kulaklı, iri gözlü, çatal dilli, sivri dişli ve ağız açık olarak tasvir edilmiştir. Kale, saray, han gibi yapılarda, hatta mezar taşlarında görülen ejder çiftleri yapıyı düşmandan, kötülükten ve hastalıktan koruyan bir tılsımdır, şifa vericidir.

Güç ve iktidar sembolü çift başlı kartal figürü ise, egemenlik kuran iki iktidarın birleşmesinden doğan iki kat gücü simgeler, hükümdarın Doğu ve Batı'ya hakimiyetini sembolize eder. Kartal figürü şans ve

Bağdaş kuran figür, Kubad Abad Sarayı,
Karatay Müzesi, Konya

Geyik Figürü, Kubad Abad Sarayı,
Karatay Müzesi, Konya

bilgelik simgesi olmasının yanında, çeşitli medeniyetlerde imparatorluk / devlet arması ve totem olarak kullanılmıştır. Çift başlı kartal Kubad Abad Sarayı çinilerinde sultanın gücünü temsil eden bir semboldür. Ayrıca Anadolu Selçuklu döneminde taç kapılarda, sikkelerde ve çinilerde devlet arması niteliğinde de karşımıza çıkmaktadır. Keza çinilerde kartal figürünün gövdesindeki kartuşlarda Alâeddin Keykubad'ın unvanları olan "es-sultan" ve "el-muazzam" gibi ibarelerin yer alması Selçuklu sultanının arması olarak kullanıldığını göstermektedir.

Hayvan Figürleri

Saray çinilerinde karşımıza çıkan hayvan figürlerinin kökeni, M.Ö. 7. yüzyılda Orta Asya'da Hunlarla gelişen ve "Hayvan Üslubu" adı verilen göçebe sanatına dayalı ikonografi geleneğinin İran-Sasani çevresi ve Anadolu'nun yerli kültürü ile sentezine dayandırılmaktadır. Kubad Abad çinilerindeki hayvan figürlerinde görülen çeşitlilik, saray çevresinin faunasını sergiler niteliktedir. Av köpekleri, şahin, avcı kuşlar, ördek, kaz, tavus kuşu, balık, deve, aslan, oğlak, tavşan gibi atlayan, koşan ya da kaçan hayvanlar doğayı sembolize eden bitkisel zemin motifleri arasında görülmektedir. Bu tasvirler 13. yüzyılda yaşayan tarihçi İbn Bibi'nin naklettiği av partilerinin adeta Anadolu Selçuklu Saray çinilerinde hayat bulmuş tasvirleridir.

Erken İslam dönemi saray süslemelerinde saray yaşantısının önemli gelenek ve eğlencelerinden biri olarak sıklıkla betimlenen av, saray çevresi için devletin gücü ve kudretinin önemli sembollerinden biridir. Kaynaklar, avın bir ritüeli gibi tamamlandığından söz etmektedir.

İnsan Figürü

Kubad Abad insan figürlü çinilerinde stilizasyon ve tema olarak Orta Asya resim sanatının etkileri görülmektedir. Bozkır kültürünün İslam çevresiyle etkileşiminden saray hayatı, av ziyafetleri, av hayvanları, fantastik yaratıklar, tahtta oturan sultan tasvirleri, ayakta dizili hizmetkârlar, muhafızlar ile İslam sanatında yüzyıllarca şematik olarak tekrar eden çok zengin figürlü temalar oluşmuştur. Kubad Abad çinilerinde de sıklıkla rastlanan bu figürlü temalar, sultandan saray halkına, saray ve çevresinin yaşantısını sergilemektedir.

Kubad Abad insan figürlerinde Orta Asya Uygur tipi portre özellikleri görülmektedir. Çoğu kez 2/3 profilden çizilen portelerde, dolgun yuvarlak bir yüz, çekik badem gözler, ince yay kaşlar tipiktir

ve bu tipoloji şematik olarak tekrarlanır. Başlarında hotoz, börk vb. çeşitli başlıklar, uzun saçlar, kulaklarda küpeler ile bu stilize portrelerin yanak ya da çenesinde görülen benler Selçuklu sanatında asaleti simgeler. Orta Asya Uygur sanatı ve Abbasi resimlerinde görülen uzun saç geleneği, Selçuklularda da devam ettiğinden sakalsız ve uzun saçlı portrelerin cinsiyetini ayırmak zordur. Portrelerde başların etrafını çeviren hale kişinin önemliliğine işaret eder, soyluluğu, makamı ve semavi parlaklığı simgeler. Figürlerdeki kaftanların üzeri damla, benek, çintemani motifleri, stilize çiçek, şerit ya da rumi gibi çeşitli bezemelerle süslenmiştir. Figürlerin kollarında şeritler halinde görülen ve tiraz adıyla bilinen kol bantları ise önemli mevkiye ve soyluluğa işarettir.

Bağdaş kurarak oturma, insan figürlü çiniler arasında en sık görülen tasvirlerdendir. Saray hayatını yansıtan bu oturuş şekli "Türk taht oturuşu" olarak da adlandırılmıştır. Kabul törenleri ve kutlamalarda sultanın bağdaş kurarak oturması geleneği Uygurlar ve Göktürklere kadar uzanmaktadır. Bağdaş kuran figür elinde nar, haşhaş dalı, balık, çiçek ya da mendil gibi sembolik bir nesne tutar. Figürlerin elinde görülen kadeh, gücü, kudreti, ebedi hayat suyunu ve ölümsüzlüğü simgeler. Nar ya da haşhaş, cennet ve bereketi sembolize eder, balık figürü ise burç simgesi ve bolluk sembolüdür.

Bağdaş kurarak oturan figürlerin yanı sıra ayakta görülen ve elinde bereket sembolü nar tutan ya da başının üstünde meyve sepeti taşıyan peçeli kadın gibi figürler saray hizmetlileri, elinde yaban keçisi, tavşan gibi av hayvanı taşıyan figürler ise av ziyafetlerine hazırlık yapan hizmetkâr tasvirleridir. Öte yandan elinde müzik aleti ile müzisyen tasvirlerine de rastlanmaktadır. Anadolu Selçuklu sultanlarının sanat ekibinin bulunduğu, müzisyen ve rakkaselerin yer aldığı bayram, zafer merasimleri, düşün ve av şenliklerinin yapıldığı, saz, çenk, rubab, ut, kopuz, kudüm, borazan gibi müzik aletlerinin çalındığı bilinmektedir.

Kubad Abad Sarayı Çiniler, Karatay Müzesi, Konya

Sonuç olarak Kubad Abad çinileri tılsımlı fantastik yaratıkları, saray faunasını sergileyen çeşitli hayvan figürleri, sultan, saray halkı ve hizmetlileri temsil eden insan figürleri ile 13. yüzyıl saray kültürü ve semboller dünyasını sergilemesinin yanı sıra tasvirlerdeki coşkun tasarım ve stilizasyon anlayışıyla seyreden Anadolu Selçuklunun büyümlü atmosferine götürmektedir.

GIDA GÜVENLİĞİ

*Prof. Dr. Zerrin ERGİNKAYA

Yeterli miktarda güvenli ve besleyici gıdaya erişim, yaşamı sürdürmek ve insan sağlığını iyileştirmek için önemli bir anahtardır. Patojen bakterileri, virüsleri, parazitleri veya toksik özelliğe sahip kimyasal maddeleri içeren güvenli olmayan gıdalar, ishalden, kanserlere kadar 200'den fazla farklı hastalığa neden olabilmektedir. Dünyada, her yıl yaklaşık 600 milyon kişi (neredeyse 10 kişiden 1'i) kontamine gıda kaynaklı olarak hastalanmaktadır (WHO, 2020).

*Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi

İnsan sağlığını tehdit eden hiçbir unsuru içermeyen gıdalar güvenli olarak tanımlanmaktadır (Gerssen vd., 2019). İnsan sağlığını tehdit eden unsurlar; gıda zincirinin tüm aşamalarında gıda kaynaklı olası biyolojik, kimyasal, fiziksel ve alerjik tehlikelerdir. Gıda zinciri ise; bir gıdanın birincil üretiminden tüketimine, yani çiftlikten sofraya kadar olan süreçteki tüm aşamaları kapsamaktadır. Gıda zincirinde gıda güvenliğinden söz edebilmek için, sadece gıda kaynaklı tehlikeleri bilmek yeterli değildir. Bunun yanı sıra konu ile ilgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeleri, standartları, riske dayalı gıda güvenliği sistemlerini de bilmek gerekmektedir. Ayrıca, şu anda karşı karşıya geldiğimiz “iklim değişikliği, COVID 19 veya antibiyotik dirençliliği” gibi gıda zincirinin herhangi bir aşamasında olası yeni bir tehlikenin ortaya çıkmasına bağlı olarak “riske dayalı izlenebilirlik ve sürdürülebilir risk yönetimi” de bilmek gerekmektedir.

Gıda Güvenliğinin temel hedefleri; insan sağlığını korumak başta olmak üzere, tüketicilerin hile ve aldatmadan korunması amacı ile doğru olarak bilgilendirilmesidir. Bu hedeflere ulaşmak için ise günümüzde başta Avrupa Birliği olmak üzere uluslararası ve ulusal olarak, bütünlük bir yaklaşım benimsenmiş olup, tehlike ve riskleri belirleyen tahminci, etkin kontrol sistemleri (HACCP- Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları) ve resmi kontroller ile değişik inceleme ağları oluşturulmuştur.

Gıda Kaynaklı Tehlikeler

Gıda güvenliğinden söz ediyorsak, gıdalarda mutlaka tüketicilerin sağlığını tehdit eden unsurların olmaması garanti edilmelidir. Bu iş için ilgili merkezi ve yerel resmi otoriteler gerek gıdaların her seviyede güvenli üretilmesi ve gerekse risksiz tüketilebilmesi için gerekli tüm denetimleri gerçekleştirmek zorundadırlar.

Buna göre gıda zincirine dahil olan hammadde tedarikçisi, üretici ve resmi otorite gibi her ilgili-

Gıda kaynaklı tehlikeler üretim sürecinin herhangi bir aşamasında ortaya çıkabilirler. Bu tehlikelerin nedenleri biyolojik, kimyasal-alerjik veya fiziksel nitelikte olup her biri tüketicilerin sağlığı için bir tehdit oluşturmaktadır.

nin gıda üretiminin her aşamasında gıda kaynaklı tehlikeler ile bu tehlikelerin önlenmesi için alınacak zorunlu tedbir ve kuralları bilmesi gerekmektedir.

Gıda kaynaklı tehlikeler üretim sürecinin herhangi bir aşamasında ortaya çıkabilirler. Bu tehlikelerin nedenleri biyolojik, kimyasal-alerjik veya fiziksel nitelikte olup her biri tüketicilerin sağlığı için bir tehdit oluşturmaktadır.

Gıda kaynaklı tehlikeler arasındaki **fiziksel tehlikeler** gıdalarda bulunması istenmeyen odun parçası, kıl, kişisel eşya, metal, kemik, taş, toprak, cam gibi her türlü yabancı maddelerdir. **Biyolojik tehlikeler** ise hücresel yapıda olmayan mikroskobik canlılar (örn: *Virüs, viroid, prion*), bakteriler (örn: *Listeria, E. coli, Salmonella, S. aureus, Campylobacter*), maya-küfler ve parazitlerdir. Kimyasal tehlikeler ise, pestisit, veteriner ilaç kalıntıları, çevresel kaynaklardan bulaşan çeşitli kimyasallar veya gıda işleme aşamalarında oluşan bazı tehlikeli unsurların yanı sıra gıdaların yapısında bulunan bazı doğal toksik bileşiklerdir. Gıda alerjenleri arasında bazı süt ve süt ürünleri, fındık, çikolata, kabuklu deniz ürünleri, katkı maddeleri vb sayılabilir.

Gıda zehirlenme vakalarının en sık görüldüğü ürün gruplarının başında ise; çiğ veya az pişirilmiş et / balık / tavuk / yumurta / süt / kabuklu su ürünleri-

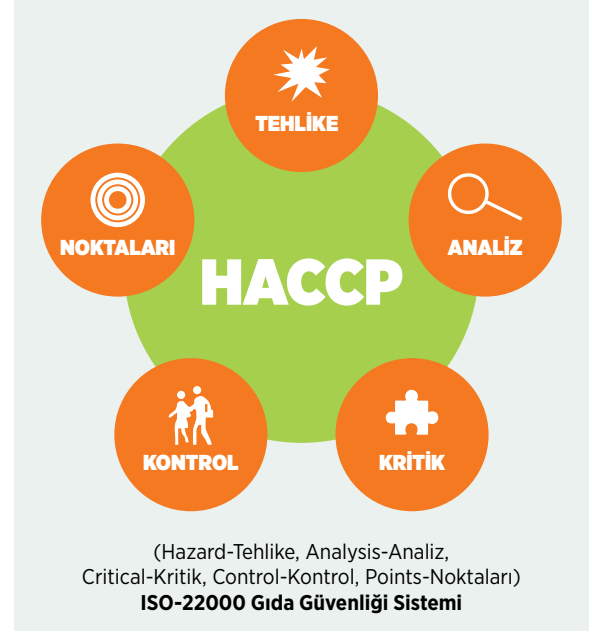
Gıda zehirlenme vakalarının en sık görüldüğü ürün gruplarının başında ise; çiğ veya az pişirilmiş et / balık / tavuk / yumurta / süt / kabuklu su ürünlerinin yanı sıra çiğ gıda ile temas eden ve/veya personelden bulaşmış tüketime hazır gıdalar, oda sıcaklığında uzun süre (>2 saat) bekletilen yemekler ile toprağa yakın yetiştirilen sebze ve meyvelerin çiğ tüketilmesi gelmektedir.

nin yanı sıra çiğ gıda ile temas eden ve/veya personelden bulaşmış tüketime hazır gıdalar, oda sıcaklığında uzun süre (>2 saat) bekletilen yemekler ile toprağa yakın yetiştirilen sebze ve meyvelerin çiğ tüketilmesi gelmektedir.

Riske Dayalı Gıda Güvenliği Sistemleri ve Gıda Güvenliğine Yönelik Yasal Düzenlemeler

Avrupa Birliği ve Türkiye’de dahil olmak üzere diğer birçok ülkede uygulanmakta olan gıda mevzuatı, gıda güvenliği değerlendirmesi alanında, hem tehlikeye dayalı hem de riske dayalı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Risk temelli yaklaşımlarda, toksikolojik veriler kullanılarak insanların kimyasallara maruz kalması için kabul edilebilir veya tolere edilebilir günlük alımlar gibi sağlık temelli rehberlik değerleri oluşturulmaya çalışılmaktadır ve insan maruziyetine ilişkin tahminler daha sonra sağlık için kabul edilemez bir risk olup olmadığını ve risk yönetimi eyleminin gerekli olup olmadığını değerlendirmektedir.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, gıda güvenliğini sağlamak ve halk sağlığını korumak amacıyla 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu gereğince gıda ve gıda ile temas eden madde ve malzemeleri üreten ve piyasaya sunan gıda işletmelerinin resmi kontrol ve denetimlerini tek yetkili otorite olarak yürütmektedir.

Gıda Güvenliği - Covid 19

Son günlerde dünyada pek çok ülkede yaşanan yeni Coronavirüs (COVID-19) kaynaklı olağanüstü durum, birçok ülkede can kaybına ve birçok kişinin hastalanmasına neden olmuştur. Salgının büyük ölçeğine rağmen, COVID-19’un bugüne kadar gıda tüketimi yoluyla bulaştığına dair herhangi bir kayıt veya bir rapor bulunmamaktadır. Bu nedenle, Avrupa Birliği COVID-19’un ana bulaşma yolunun doğrudan kişiden kişiye olduğu ve bunun da, insanların hapşırması, öksürmesi, yakın nefes ve/veya fiziki teması ile kişilerin hijyen kurallarına uymaması sonucunda gerçekleştiği belirtilmiştir (EU, 2020).

Genelde gıdaların COVID-19 ile ilgili olarak halk sağlığı için bir risk oluşturduğuna dair henüz bir kanıt bulunmadığı ancak sadece kontrollü bağıl nem ve sıcaklık ortamında deneysel olarak yapılan bir çalışmada COVID-19'un (SARS-CoV-2) kartonda 24 saate kadar ve yine deneysel ortamlarda çelik ve plastik gibi sert yüzeylerde ise birkaç güne kadar canlı kaldığının gözlemlendiği bildirilmiştir (EU, 2020).

AB'de ve ülkemizde yasal olarak zaten gıda işletmelerinde sıkı hijyen kurallarına uyulması zorunludur ve bunların uygulanması her düzeyde resmi kontrollere tabidir. Bu nedenle de söz konusu hijyen kurallarına uyulduğu takdirde gıdaların COVID-19'dan sorumlu virüs tarafından kontaminasyonu da önlenmiş olacaktır. Bu bağlamda, gıda güvenliğinin tehlikeye girmemesi adına gerek Avrupa Birliği ve gerekse T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı ve T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19'un yayılmasını sınırlamak için yeni ek düzenlemeler yapmışlardır.

Yeterli, dengeli beslenmenin yanı sıra, güvenli bir gıda tedariki halk sağlığının en önemli temellerinden biridir. Ayrıca, ekonomik kalkınmada, uluslararası ve bölgesel pazarlarda yine ticareti yapılan gıdaların güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra, gıda kaynaklı hastalık ve ölüm riskini azaltmak için politikaların geliştirilmesi, önceliklerin belirlenmesi ve güvenli olmayan gıdaların ele alınması için risk yönetimi seçeneklerinin belirlenmesi de ayrı bir önem taşımaktadır.

Sonuç

Yeterli, dengeli beslenmenin yanı sıra, güvenli bir gıda tedariki halk sağlığının en önemli temellerinden biridir. Ayrıca, ekonomik kalkınmada, uluslararası ve bölgesel pazarlarda yine ticareti yapılan gıdaların güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra, gıda kaynaklı hastalık ve ölüm riskini azaltmak için politikaların geliştirilmesi, önceliklerin belirlenmesi ve güvenli olmayan gıdaların ele alınması için risk yönetimi seçeneklerinin belirlenmesi de ayrı bir önem taşımaktadır.

Günümüz koşullarında ve yakın gelecekte, antibiyotik dirençliliğinin artmasının yanı sıra kontrolsüz atık akışı gibi birçok çevresel kirlilikler ve COVID-19 gibi yeni ortaya çıkabilecek muhtemel diğer risklerin gıda zincirimize girmesi, işleri daha da karmaşık ve zorlu hale getirecektir. Bu nedenle de, riske dayalı izleme olarak adlandırılan süreci, nerede, nasıl ve ne zaman kullanacağımıza odaklanarak, yetkililerin yasal düzenlemeleri sürekli gözden geçirecek değerlendirmesi ve gerekli yenilikleri yapması oldukça önemlidir.

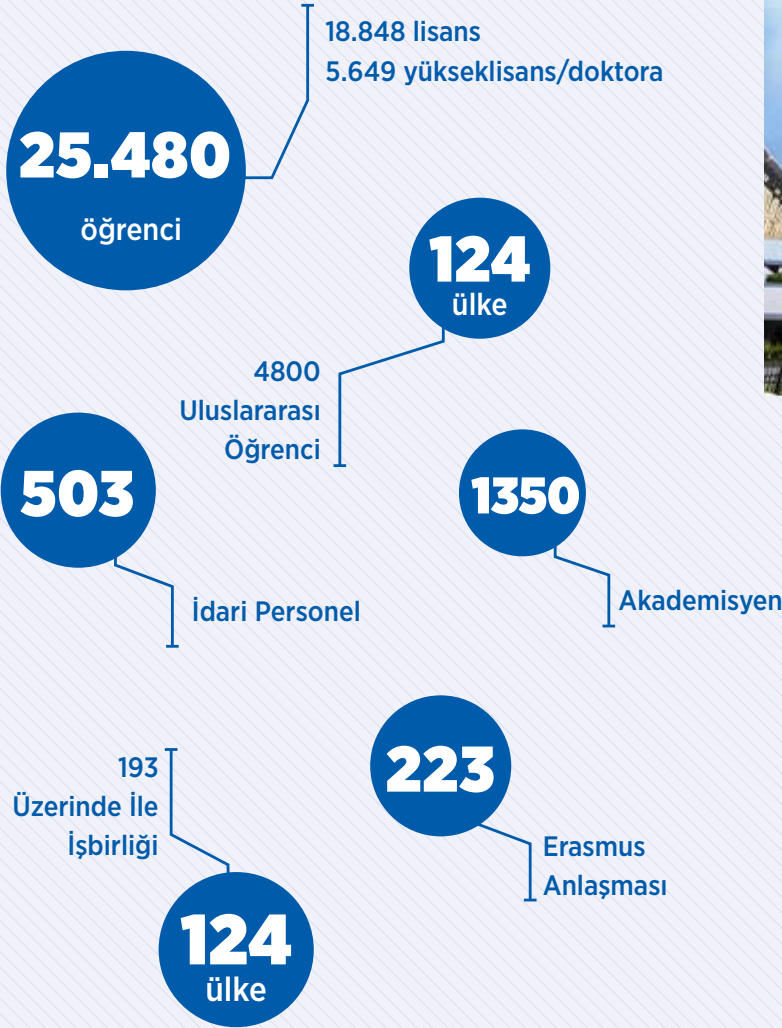

İSTANBUL'UN
KALBİNDE
BİR DÜNYA
ÜNİVERSİTESİ

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

Bahçeşehir Üniversitesi, 1998 yılında kar amacı gütmeyen bir vakıf üniversitesi olarak kurulmuştur. Kurulduğu günden bu yana entelektüel sınırlarını sürekli olarak genişletmiş ve temel akademik disiplinlere odaklanarak yüksek kaliteli bir üniversite eğitime olan bağlılığını sürdürmektedir.

“İstanbul’un Kalbinde” sloganına yakışır bir üniversite Bahçeşehir Üniversitesi (BAU) Beşiktaş’ta boğazın kenarındaki ana kampüsünde günün erken saatlerinde başlayan ve neredeyse tam gün süren bir hareketlilik var. Üstelik üniversitenin hemen her noktasında bir etkinliğe rastlamanız mümkün.

FAKÜLTELERİMİZ

- Dış Hekimliği Fakültesi
- Eğitim Bilimleri Fakültesi
- Hukuk Fakültesi
- İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi
- İletişim Fakültesi
- Konservatuvar
- Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
- Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi
- Sağlık Bilimleri Fakültesi
- Tıp Fakültesi
- Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
- Yabancı Diller Yüksekokulu
- Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

BAU'nun kapısından girdiğinizde gözünüze ilk çarpan şey üniversitemizdeki uluslararası öğrenci sayısının fazlalığı olacak. Amerika Birleşik Devletleri'nden Çin'e, Fransa'dan Güney Kore'ye kadar uzanan geniş bir coğrafyadan 4 bini aşkın yabancı öğrencimiz okuyor BAU'da. Niçin BAU'yu tercih ettiklerini sorduğunuzda ise yanıtlar aynı: "İstanbul'un kalbinde olması ve uluslararası gücü". Uluslararası alandaki çalışmalarımız için üniversite kampüsümüzde ve web sitemizde kısa bir tur yapmanız yeterli olacak.

BAU, öğrencilerine çeşitli anlaşmalar ve iş birliği ile dünyanın çok farklı noktalarında eğitim alma şansı sağlıyor. Üstelik bunu da Berlin, Toronto, Washington DC, Batum, Kıbrıs, Hanoi, Kiev, Pueblo, Brockville gibi BAU Global üyesi kurumların bulunduğu kentlerde yapıyor. "International Office" birimi yurt dışı programlara devam etmek isteyen öğrencilere programlarla ilgili tüm desteği sağlıyor. BAU'ya ilk kayıt olduğunuzda hazırlık sınıfının Washington, Toronto veya İngiltere'de alma şansını yakalayabilirsiniz. Ayrıca her akademik yılın sonuna

doğru BAU'nun yurtdışı yaz programlarına başvuru yapma şansına da sahibsiniz. BAU'ya ulaşım ise oldukça kolay. İstanbul'un Kalbinde yer alan Beşiktaş Kuzey, Beşiktaş Güney, Göztepe ve Galata kampüslerimiz arasında kendi teknelerimizle öğrenci ve akademisyenlerimize ücretsiz ulaşım imkânı sağlıyor. Galata'daki kampüsümüz ise özellikle İletişim Fakültesi'nin yeni medya alanındaki çalışmalarına ev sahipliği yapıyor. Dijital medyadan tablet yayıncılığa, yine dijital oyun atölyesinden haberciliğin esaslarının öğrenildiği haber masasına kadar pek çok atölye var Galata'da.

Mezunlar Ofisimiz tarafından yıl boyunca düzenlenen eğitimler ve etkinliklerle her geçen yıl büyüyen BAU ailesi mezun olduktan sonra bile güçlü bağlarını sürdürüyor.

Bahçeşehir Üniversitesi BAU Global eğitim ağıının üyesidir. BAU Global 3 kıtada, 10 ülkede, 9 üniversite, 3 dil okulu ve araştırma merkezleri ile Avrupa'nın en büyük global eğitim ağıdır. Bu uluslararası ağ, öğrencilere yüksek eğitim olanağı sağlamakta ve dünyanın her yerinden öğrenci kabul etmektedir.

9 Fakülte, Konservatuvar, Lisansüstü Programlar Enstitüsü, 1 Yabancı Diller Yüksekokulu, 1 Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu ve iki meslek yüksekokulu ile işletme, tasarım, eğitim, mühendislik, sağlık bilimleri, bilişim teknolojileri, hukuk, diş, tıp ve konservatuvar alanlarında lisans, yüksek lisans ve doktora programları ile 27 bin öğrenciye eğitim veren Bahçeşehir Üniversitesi "İstanbul'un kalbinde bir dünya üniversitesi" mottosu ile eğitimine devam etmektedir.

Bahçeşehir Üniversitesinin bugün 123 farklı ülkeden 4 binin üzerinde uluslararası öğrencisi bulunmaktadır.

■ Üniversite ile İş Dünyası Bir Arada

Bahçeşehir Üniversitesi, 11 yıldır uyguladığı CO-OP Eğitim Modeli ile öğrencilerini henüz üniversite sıralarındayken iş dünyasına hazırlamaktadır. "Kam-

püsüm İşyerim" anlayışıyla hayata geçirilen model, üniversite ve iş dünyasını bir araya getirmektedir. Öğrenciler, bir yandan iş tecrübesi edinirken diğer yandan çalıştıkları firmalar tarafından teklif alma şansını yakalamaktadır. 2008 yılından bu yana BAU'nun yerli ve yabancı 2 bin 420 şirketle yaptığı iş birliği sayesinde öğrenciler yaz aylarında isterlerse tam zamanlı; kış aylarında ise yarı zamanlı çalışarak iş deneyimi edinebilmektedir. Ayrıca öğrencilerin Y kuşağı potansiyelinin departman stajlarıyla sınırlı kalmaması ve üst seviye yöneticilere ulaştırılması için Tersine Mentörlük programları yürütülmektedir. Öğrenciler, BAU CO-OP Tersine Mentörlük programı ile üst düzey yöneticilere mentörlük yapmakta, kuşak potansiyellerini karar vericilere taşımaktadır. Bahçeşehir Üniversitesi'nin başlattığı "In CO-OP Business Point" programı ile de firmalar üniversitenin içinde öğrencilerle bir araya gelmektedir. BAU'lu öğrenciler partner firmaların İnsan Kaynakları profesyonelleri (Direktör/Müdür/Uzman) ile birebir görüşmeler yaparak, akıllarındaki soruları yüz yüze sorma fırsatı yakalamaktadır.

BAU Tıp ile Üst Düzey Laboratuvarlarda Çalışma İmkânı

Bilimsel araştırma odaklı bir tıp okulu olan Tıp Fakültemiz, yenilikçi eğitim ve araştırma hedefleri doğrultusunda Türk tıbbını bir dünya markası haline getirmeyi hedeflemektedir. Bünyesinde yer alan Stanford Biyomedikal Araştırma Lab, Genetik Tanı Araştırma Lab, Nörofizyoloji ve Davranış Araştırma lab, Kök Hücre ve Rejeneratif Araştırma Lab, Patoloji Lab, Hipofiz Tümörleri Araştırma Lab, Temel Tıp Bilimleri ve Araştırma Lab ve İleri Tıp Teknolojileri Laboratuvarı ile bilimsel araştırmalarını geleceğin bilim insanları ile birlikte gerçekleştirme imkânı sağlamaktadır.

Gastronomi Bölümü Uygulama Mutfaqları ile Eğitimde Fark Yaratıyor

Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu bünyesinde eğitim veren Gastronomi Bölümü, BAU Culinary Arts binasında Türkiye'de eğitim veren gastronomi bölümleri

içerisinde en büyük mutfaklarda ve son teknoloji ekipmanlarla öğrencilerini yetiştirmektedir. Ayrıca yiyecek-içecek sektöründeki gelişmeleri ve trendleri de yakından takip eden bir anlayışa sahip bölüm, eğitiminin uluslararası yenilikleri kendi eğitim yapısına bütünleştirerek sürekli gelişim ile devam etmektedir.

■ **BM Eğitim Merkezi 'CIFAL İSTANBUL'**

Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü'ne (UNITAR) bağlı olan ve çok sayıda ülkede faaliyetlerini sürdüren Yönetici ve Liderler için Uluslararası Eğitim Merkezi'nin (CIFAL), Bahçeşehir Üniversitesi (BAU) ortaklığındaki Türkiye'deki ilk ofisidir. CIFAL İstanbul ismiyle 2019 yılında açılan merkezin başkanlığını, BAU Mütevelli Heyeti Başkanı Enver Yücel yapmaktadır. CIFAL İstanbul kapsamında, ekonomik ve sosyal gelişim konusunda düzenli olarak eğitim, seminer, çalıştay, zirve, proje vb. etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle bağlantılı projelerde UNITAR iş birliğinde çalışılmaktadır.

■ **Blockchain Merkezi**

İstanbul Blockchain ve İnovasyon Merkezi (Blockchain İST Center) Bahçeşehir Üniversitesi tarafından 2018 yılında açıldı. Üniversiteler arasında bir ilk olma özelliği taşıyan merkez, blockchain teknolojisini anlamak, projeler üretmek ve özelliklerini gençlere aktarmak amacıyla kuruldu.

■ **BAU VR First Sanal Gerçeklik Laboratuvarı**

BAU VR First Sanal Gerçeklik Laboratuvarı, 2016 yılında kurulmuş ve hem öğrencilere hem de girişimcilere sanal gerçeklik teknolojileri üzerinde çalışma olanağı sunmaktadır. Öğrenciler, geliştirdikleri projeleri iş haline getirebilmektedir. Yurt içi ve yurt dışından gelen uzman ve profesyonellerin desteği ile oyun, eğitim, eğlence ve sağlık gibi pek çok alanda projelerin tasarlandığı laboratuvar da öğrenciler ve geliştiriciler birlikte kurgulamakta, tasarlamakta ve üretmektedir.

■ **BAU Esports Merkezi**

BAU eSpor dünyada ve Türkiye'de espor ekosistemine katkı sağlamayı amaçlayan bir merkezdir. Organizasyon bünyesinde Bahçeşehir Üniversitesi Dijital Oyunlar ve Esport topluluğunun yanı sıra profesyonel takımlar, ekosistem içerisinde yer alan oyuncu, yayıncı, hakem, organizatör, sunucu gibi farklı alanlarda uzmanlaşmış veya bu konuda kendini geliştirmek isteyen öğrenciler yer almaktadır. Akademik içerisinde yaratılan espor ekosistemi ve eğitim uygulama merkezi ile BAU eSports, okul takımlarına oyuncu olarak ya da Twitch kanalındaki yayınlara sunucu ve yorumcu olarak katılmak isteyen BAU öğrencilerini kabul etmektedir. BAU öğrencilerinin bir araya gelerek oluşturduğu ve birçok farklı alanda faaliyet gösteren toplulukta League of Legends, Fortnite, Hearthstone, FIFA, CS:GO, PUBG gibi oyunlar başta olmak üzere çeşitli espor dallarında yıl içerisinde etkinlikler gerçekleştirerek turnuva ve oyuncu buluşmalarına ev sahipliği yapmaktadır.

■ **Siber Güvenlik Merkezi**

Online sistemler için gerekli siber güvenliği sağlayabilecek uzman iş gücünün yetiştirilmesi ve şirketlere güvenlik açığı konusunda danışmanlık verilmesi amacıyla Bahçeşehir Üniversitesi Siber Güvenlik Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulmuştur. Merkezde, siber güvenlik alanına giren her konuda, ulusal bilinç oluşumuna katkı sağlamak, kurum ve kuruluşlara danışmanlık hizmeti vermek, nitelikli insan gücü yetiştirilmesine katkı sağlamak için akademik araştırma ve çalışmalar yapılmaktadır. Merkez öğrencilere, online sistemlerde yaşanan siber tehdit ve saldırılar için alınacak önlemlerin yanı sıra Bahçeşehir Üniversitesi (BAU) laboratuvarında oluşturulan donanım ve yazılımlarla güçlendirilmiş alt yapı sayesinde, deneyerek, dokunarak, görerek ve çıktılarını izleyerek öğrenmeye imkân sağlamaktadır. Sanallaştırılmış makinalarda oluşturulan birçok eğitim senaryoları alınan eğitimin daha iyi benimsenmesi ve kalıcı olmasını sağlamaktadır.

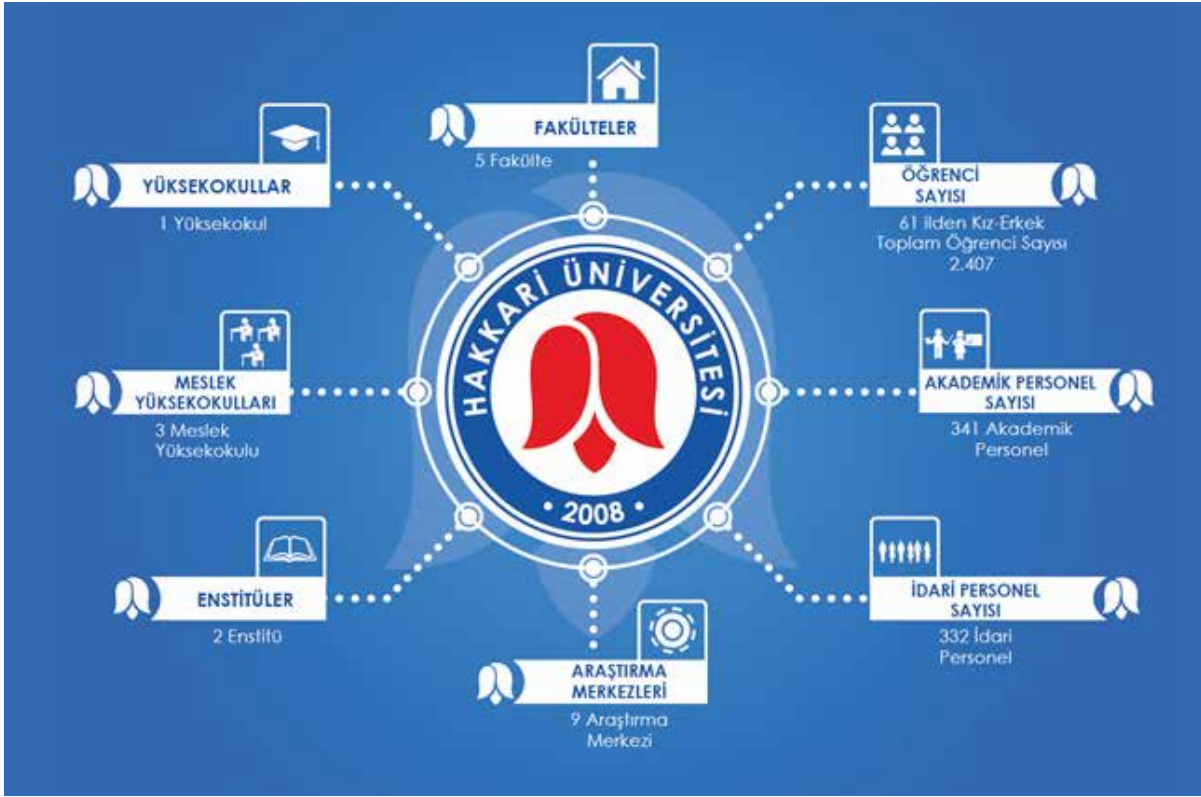
HAKKÂRİ ÜNİVERSİTESİ

Hakkâri, yıllardan beri büyük medeniyetlere ev sahipliği yapan, büyük âlimler ve edipler yetiştiren, birçok dil, din ve etnik grubun hoşgörü içinde yaşadığı, kendine özgü kültürü, tarihi ve doğal güzellikleriyle ön plana çıkan bir şehrimizdir. Hakkâri Üniversitesi kurulduğu andan itibaren ilin bilimsel, kültürel, sanatsal, ekonomik ve sportif alanda gelişmesi ve kalkınması için önemli adımlar atmıştır.

Hakkari Üniversitesi 5 fakülte, 1 yüksekokul, 3 meslek yüksekokulu ve 2 enstitüsü bünyesinde 22 lisans bölümü, 30 ön lisans, 5 tezli yüksek lisans, 2 tezsiz yüksek lisans programı ve dokuz araştırma merkezi ile bilim ve kültür dünyasına katkı sağlamaya devam etmektedir.

Hakkâri Üniversitesi Zeynel Bey Kampüsünde fakülte derslikleri, spor kompleksi (kapalı spor salonu ve açık sahalar), merkezi kafeterya ve öğrenci laboratuvarları (Biyoloji, Fizik, Kimya, Bilgisayar, İnşaat Mühendisliği, Malzeme Mühendisliği, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Makine Mühendisliği, Sağlık Bilimleri Laboratuvarları) yer almaktadır.

Hakkâri, yıllardan beri büyük medeniyetlere ev sahipliği yapan, büyük âlimler ve edipler yetiştiren, birçok dil, din ve etnik grubun hoşgörü içinde yaşadığı, kendine özgü kültürü, tarihi ve doğal güzellikleriyle ön plana çıkan bir şehrimizdir. Hakkâri Üniversitesi kurulduğu andan itibaren ilin bilimsel, kültürel, sanatsal, ekonomik ve sportif alanda gelişmesi ve kalkınması için önemli adımlar atmıştır.

Hakkâri Üniversitesi 5 fakülte, 1 yükseköğretim, 3 meslek yükseköğretimi ve 2 enstitüsü bünyesinde 22 lisans bölümü, 30 ön lisans, 5 tezli yüksek lisans, 2 tezsiz yüksek lisans programı ve dokuz araştırma merkezi ile bilim ve kültür dünyasına katkı sağlamaya devam etmektedir.

Hakkâri Üniversitesi Zeynel Bey Kampüsünde fakülte derslikleri, spor kompleksi (kapalı spor salonu ve açık sahalar), merkezi kafeterya ve öğrenci laboratuvarları (Biyoloji, Fizik, Kimya, Bilgisayar, İnşaat Mühendisliği, Malzeme Mühendisliği, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Makine Mühendisliği, Sağlık Bilimleri Laboratuvarları) yer almaktadır.

UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

Hakkâri Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (HUSEM) farklı alanlarda gerçekleştirdiği eğitimlerle kişisel gelişim ve toplum

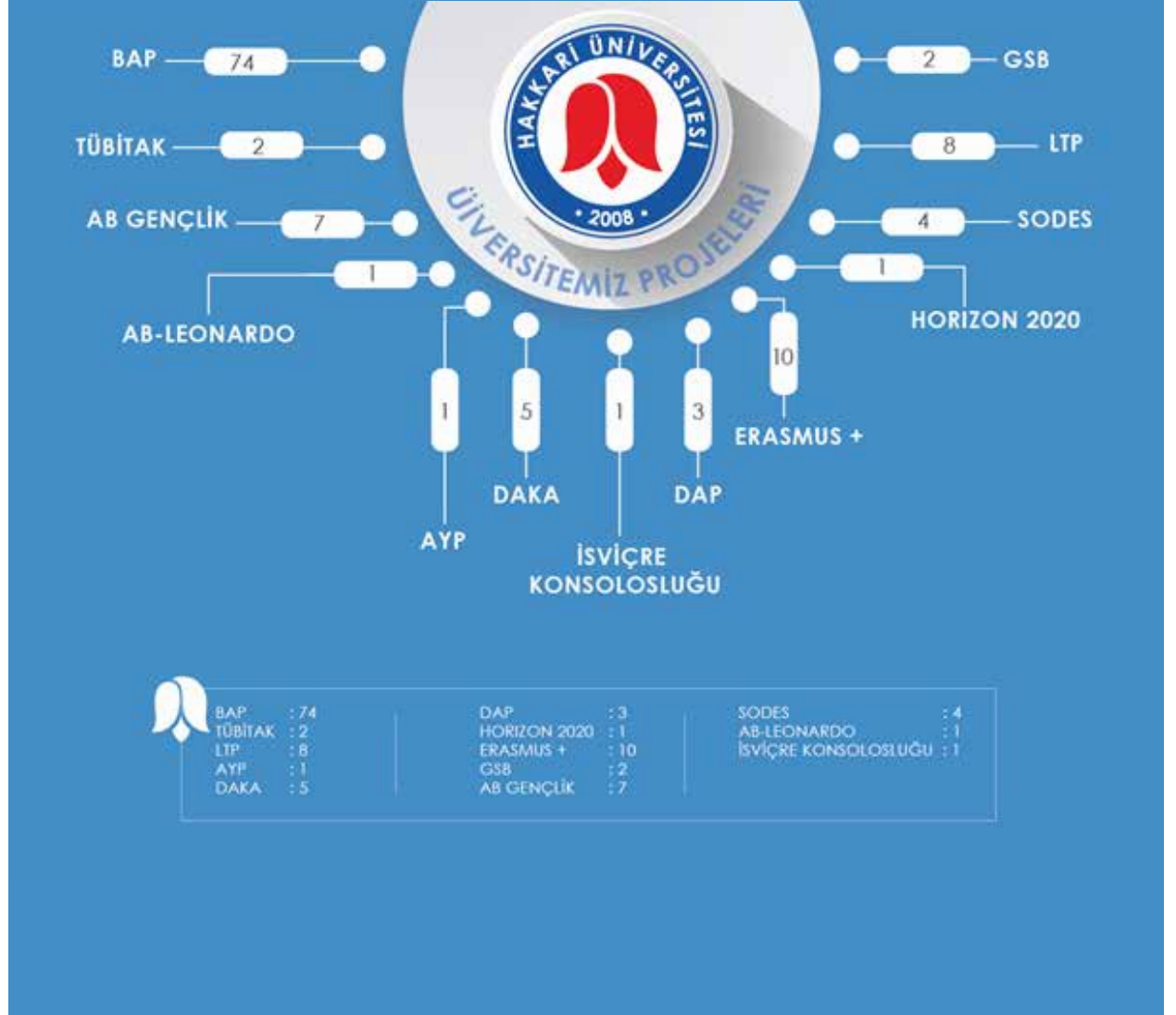
için etkin bir şekilde faaliyet göstermeye devam etmektedir. HUSEM; kadınların girişimci yönlerinin ön plana çıkarılması için projeler üretmek 2019 yılında "Hakkâri Girişimci Kadınlarını Yetiştiriyor" projesini hayata geçirmiştir. Proje kapsamında Hakkâri ilinde yaşayan işsiz veya ev hanımı 75 katılımcıya, üniversite ortamında hem kişisel hem de mesleki anlamda gelişim sağlayabilecekleri ve sosyalleşebilecekleri bir ortam sunularak 16 farklı alanda eğitim verilmiştir. Hakkâri Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezinde gerçekleştirilen dil eğitimleri (İngilizce, Farsça), sanatsal eğitimler (bağlama, drama, fotoğrafçılık) ve sportif eğitimlerin (kayak, kick-boks) yanı sıra sektörlere yönelik eğitimler (bilgisayar işletmenliği, işletme yönetimi meslek elemanı, pazarlama elemanı) ile şehrin ihtiyaç duyduğu alanlarda personellerin yetişmesinde öncü olmaya devam etmektedir.

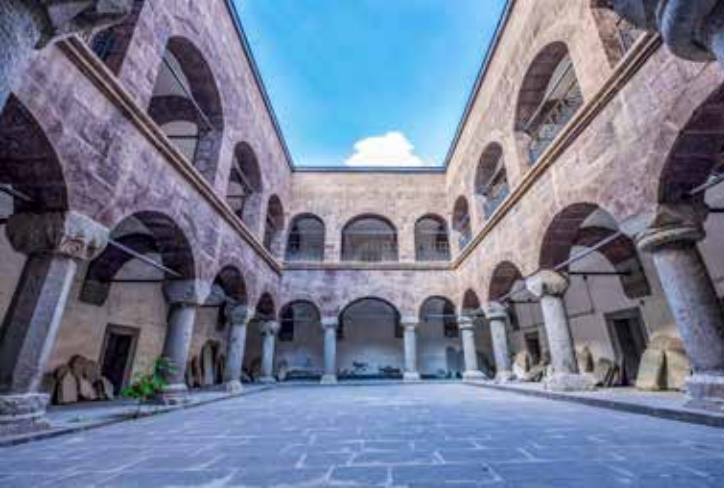
Biyolojik Çeşitlilik Uygulama ve Araştırma Merkezi ülkemizin ve özellikle Hakkâri ilinin biyolojik çeşitliliği, ekosistem fonksiyonları, doğal yönetilen ekosistemlerin küresel, bölgesel, yerel değişim ve zorluklar bağlamında ekosistem hizmetleri hakkında bir bilgi birikimi oluşturmaktır. Bu Merkez bünyesinde Hakkâri ili biyoçeşitliliğini ortaya çıkarmak için birçok proje yürütülmektedir. Yapılan araştırmalarla literatüre birçok yeni hayvan ve bitki türü kazandırılmaktadır.

Hakkâri Üniversitesi Seyyid Taha İslami İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi de insanlığın en eski yerleşim yerlerinden biri olan Zap Havzasını tanıtmak ve bu havzaya ait değerleri yaşatmak amacıyla 2018 yılından itibaren “Uluslararası Zap Havzası Sempozyumlarını” düzenlemeye başlamıştır. Sempozyumlarla; bölgedeki kültür ve medeniyet ku-

rumları, bu kurumlarda yetişmiş olan önemli şahsiyetler, onların eserlerini, bize bıraktıkları miras ile geleneğimize ve düşünce dünyamıza olan katkıları ve bu havzanın birçok sözlü, yazılı ve görsel kültürü dünya kamuoyuna sunulmuştur.

Üniversitemiz, Proje Koordinasyon Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından bilim dünyasına önemli katkılar sağlamak amacıyla birçok proje gerçekleştirilmiştir. Söz konusu projelerle öğrencilerimiz, akademisyenlerimiz, idari personellerimiz ve ilimizde yaşayan vatandaşlarımız bilim, sanat, spor ve kültürel faaliyetlere katılım sağlamışlardır. Gerçekleştirilen projeler, Hakkâri Üniversitesi'nin paydaşları ile ilişkilerini artırmalarını sağlamış, bu ilişkiler vasıtasıyla yeni projelerin tohumları atılmıştır.

HAKKÂRİ MEYDAN MEDRESESİ

Hakkâri bölgesi, özellikle Hakkâri Beyleri tarafından yapılan birçok mimari yapıya ev sahipliği yapmaktadır. Bunlar arasında neredeyse Hakkâri'nin simgesi haline gelen "Meydan Medresesi" önemli bir mimari eserdir. Bu mimari destinasyon uzun yıllar boyunca Hakkâri Beyleri tarafından tertip edilen festival ve eğlencelerin düzenlendiği bir alan olarak kullanılmıştır. Medrese yapıldıktan sonra da medrese öğrencilerinin spor faaliyetleri ve cirit sahası olarak kullandığı bu alan; 1900 tarihinde Vilayet'e gönderilen bir yazıya göre Culemerk merkezinde 1112 yılında bir hayır sahibi tarafından inşa edilmiştir. Meydan Medresesi Hakkâri Üniversitesine tahsis edildikten sonra Hakkâri Üniversitesi tarafından hazırlanan "Hakkâri'nin Turizm Merkezi Meydan Medresesi" projesiyle çevre düzenlemesi yapılmış ve yanına Hakkâri Kültür evi inşa edilerek 2018 yılında yerli ve yabancı turistlerin ziyaretine açılmaya hazır hale getirilmiş olup bununla birlikte Hakkâri Kent Arşiv ve Etnografya Müzesi'nin kurulması çalışmalarına da başlanmıştır. Ayrıca Meydan Medresesi, günümüze sağlam olarak ve büyük ölçüde orijinal yapısını muhafaza ederek gelmiş, Hakkâri'nin tek anıt yapısıdır.

SPORTİF ve SOSYAL FAALİYETLER

Hakkâri, coğrafi özellikleri ve mevsimsel şartlarından dolayı kayaktan raftinge, dağcılıktan trekkinge, yamaç paraşütünden tur kayağına, dağ bisikletinden kanoya, kayaklı yamaç paraşütünden kampçılığa kadar birçok doğa sporu için elverişli bir ortam sunmaktadır. Hakkâri Üniversitesi ile DAP ortaklığında yapılan "Görürsen Her Yer Güzel" projesi kapsamında ülkemizin doğa sporları turizmine katkıda bulunmak amacıyla Hakkâri ilinin 9 farklı branştaki doğa sporları potansiyeli ortaya çıkarıldı. Hakkâri Üniversitesi, doğa sporlarının aktif bir şekilde yapılmasını desteklerken alanında uzman akademisyenler eşliğinde öğrencilerimizin, akademisyenlerimizin ve idari personellerimizin bu sporlara katılmaları için gerekli şartları sağlamaktadır. Öğrencilerimiz, eğitim aldıkları alanlarda uzmanlaşırken eşsiz doğa güzellikleriyle tanışarak doğa sporlarını öğrenip hayatlarına yeni bir renk katmaktadırlar.

PANDEMİ SÜRECİ: HEMŞİRELİKTE UZAKTAN EĞİTİM VE GELECEK İÇİN YENİDEN DÜŞÜNÜLMESİ GEREKEN KONULAR

 Prof. Dr. Sebahat Gözüm*

COVID-19 Pandemisi nedeniyle alışageldiğimiz yaşam biçimlerimizin yanı sıra hemşirelik eğitim süreçleri de kesintiye uğramıştır. Yükseköğretim Yürütme Kurulunun 09 Nisan 2020 tarihli toplantısında mezun durumundaki hemşirelik öğrencilerin eğitimlerinin uzaktan tamamlanabileceğine ilişkin kararının hemen ardından 10 Nisan 2020 tarihinde Hemşirelik Fakülteleri Dekanlar Konseyi uzaktan bir toplantı yaparak hem mezun durumundaki hem ara sınıflardaki öğrencilerin eğitim süreçlerinin nasıl yapılabileceği konusunda ilke kararları alarak duyurmuştur. Hemşirelik programının son dönemi ağırlıklı olarak klinik uygulamalı eğitimlerden oluşmaktadır. 2019-2020 bahar döneminde COVID-19 Pandemisi nedeniyle 13 Mart 2020 tarihinde öğrenime ara verilmeden önce birçok üniversitede 5-7 haftalık öğrenim süreci tamamlanmış olduğu için bundan sonraki öğretim programının simülasyon eğitimi, proje, vaka analizi, sanal sınıf, beceri videoları gibi

*Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dekanı

yöntemler kullanılarak uzaktan eğitim ile yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, mesleki öğrenimin yaşam boyu olduğu, mezuniyet sonrasında işverenlerin tamamlayıcı oryantasyon programları yapmalarının tavsiye edilmesi kararlaştırılmıştır. Ara sınıflarda olan öğrencilerin bu dönemde yapılamayan klinik uygulamalı eğitimlerinin devam eden dönemlerde mutlaka telafi edilmesine ilişkin tavsiye kararları alınıp duyurulmuştur. Bu toplantıda alınan bir diğer önemli karar, hemşirelik öğretim elemanları tarafından hazırlanan beceri öğretimi, uygulamalı öğretim rehber videoları ve benzeri nitelikte hazırlanacak öğretim materyallerinin açık erişim ile paylaşılmasıdır.

Hemşirelik eğitim programının yaklaşık yarısı klinik alanda öğretim elemanı ile birlikte yapılan uygulamalı eğitimden oluşmaktadır. Öğrenciler birinci sınıftan itibaren önce mesleki beceri laboratuvarlarında, daha sonra gerçek klinik alanlarda öğrenim görmektedirler. Hemşirelik müfredatını teorik, laboratuvar ve gerçek ortamda uygulama başlıkları altında inceleyecek olursak; teorik derslerin bir bölümünün uzaktan eğitim yöntemleri ile eşzamanlı ve eş zamansız yapılabileceği rahatlıkla söylenebilir. Mesleki beceri laboratuvar dersleri öğretim elemanının rehberliğinde daha küçük gruplarla yapılmaktadır. Öğrenciler sanal laboratuvarlarda ön hazırlık aşamasından geçerek gerçek laboratuvar derslerine gelebilirler. Bunun için sanal laboratuvar alt yapısının oluşturulması, öğretim elemanları tarafından hazırlanan videolarda, işlem basamaklarının ve değerlendirme rehberlerinin dersin amaç ve hedefleri doğrultusunda oluşturulması gerekir.

Hemşirelik eğitim müfredatının yaklaşık yarısını oluşturan gerçek ortam uygulamalı dersler ağırlıklı olarak hastane, aile sağlığı merkezi gibi sağlık kuruluşlarında gerçekleşmektedir. Bu alanlardaki eğitimler için paydaşların kurumlarında eğitime izin vermeleri ve uygun öğretim ortamı hazırlaması oldukça önemlidir. Maalesef hemşirelik programlarındaki öğrenci sayısının fazlalığı, hastanelerin

Mesleki becerilerin yapılarak öğrenilmesi için laboratuvar malzemesi ve ekipman gerektiği durumlarda laboratuvar derslerinin öğretim elemanı gözetiminde yerinde yapılması gerekir.

yüksek riskli iş ortamları olması nedeniyle hem öğrencilerin iş sağlığı güvenliği hem de hasta güvenliğinin sağlanması konusunda güçlükler yaşanmaktadır. Bugüne kadar sağlık kurumları öğrenci eğitimlerine izin verse bile öğrenci sayısına sınırlama getiriyordu. Hemşirelik müfredatında uygulamalı eğitimlerde yaşanan bu güçlüklerin COVID-19 pandemisi sonrasında, kişisel koruyucu ekipmanların sağlanması, sosyal mesafenin korunması gibi kurallar nedeniyle çok daha fazla kısıtlanacağı ve öğrenimi olumsuz etkileyeceği öngörülmektedir.

COVID-19 Pandemisi döneminde hızla geçiş yaparak gerçekleştirdiğimiz uzaktan eğitim yöntemleri, pandemi sonrası dönemde de öğretim süreçlerimizin ayrılmaz bir parçası olacak gibi görünüyor. Burada önemli olan hemşirelik eğitim programının amaç ve hedefleri ile öğrenciden beklenen çıktı göstergelerine uzaktan öğretim yöntemleri ile nasıl ulaşacağının belirlenmesi ve kanıtlanmasıdır. Yaşanan pandemi süreci, hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitim yöntemlerini daha fazla düşünmeye ve yeni yollar bulmaya sevk etmiştir. Öğrenim ve öğretim süreçleri dinamik olup yeni durumlara uyumlanmayı gerektirir. Sonuç olarak, hemşirelik eğitim programlarında uzaktan eğitim mevcut öğretim yöntemleriyle birlikte ve onu desteklemek amacıyla kullanılabilir.

KORONAVİRÜS (COVID-19) SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ

✍ **Ertuğrul ÇİMEN¹**
Gültekin GÜRDAL²
Sami ÇUHADAR³
Tuba AKBAYTÜRK ÇANAK⁴

Bu çalışmanın amacı Koronavirüs salgını sebebi ile dünyadaki ve ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin süreci nasıl yönettikleri ile ilgili durum tespiti yapmak ve açık bilim ve açık erişim açısından süreç ile ilgili genel bir değerlendirme sunmaktır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise salgının hızını kaybetmesi ile birlikte yaşanacak normalleşme sürecine geçiş süreci ile ilgili öneriler getirilmesi amaçlanmıştır.

COVID-19 salgının etkisini en yüksek oranda gösterdiği alanlardan biri de eğitim olmuştur. Tüm dünya ülkeleri salgınla mücadelenin en etkin yöntemlerinden birisi olarak sosyal mesafenin korun-

masına odaklanmış bu kapsamda büyük katılımlı organizasyonların iptalinin yanında özellikle genç nüfusun hareketliliğini kısıtlamaya özen göstermiş ve tüm yüz yüze eğitim-öğretim faaliyetlerini askıya almış, altyapısı uygun olan ülkeler ve kurumlar ise çevrimiçi uzaktan eğitim programlarını uygulamaya başlamışlardır.

COVID-19 nedeniyle Türkiye'de örgün eğitime ara veren ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye'de 7.198.987 yükseköğretim öğrencisi olmak üzere toplam 23.173.589 öğrencinin eğitimine ara verilmiş oldu.

¹ Ertuğrul Çimen, MEF Üniversitesi, Kütüphane Direktörü

² Gültekin Gürdal, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanı

³ Sami Çuhadar, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Kütüphane ve E-kaynaklar Direktörü

⁴ Tuba Akbaytürk Çanak, Koç Üniversitesi, Suna Kıraç Kütüphanesi Direktörü

COVID-19: Dünyada Üniversite ve Araştırma Kütüphaneleri

Vaka ve ölüm sayılarının artışı ile doğru orantılı olarak daha çok üniversite örgün eğitime ara vermiş ve öğrencilerini uzaktan eğitim görmek üzere evlerine göndermiştir.

Kampüs hizmetleri arasında araştırma ve eğitimi destekleyen en önemli birimlerden biri de kütüphanedir. Kütüphaneler, kalabalık nüfuslara binalarında çalışma ve araştırma imkânı sunmaktadırlar. Bu yönleri ile de salgın esnasında sosyal mesafenin kütüphane mekânlarında nasıl korunacağı, yeterince korunup korunamayacağı, kütüphaneye gitmek için evinden çıkan kişilerin yaratacağı hareketlilik ve riskin düşünülenden büyük olabileceği üniversite ve kütüphane yöneticilerini kütüphane hizmetlerini sınırlamaya ya da sadece çevrimiçi hizmetlerle devam edilmesi yönünde karar almaya itmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde akademik kütüphanelerin COVID-19 karşısında verdikleri tepkiyi kayıt altına almak üzere Illinois Üniversitesi ve Ithaka'dan araştırmacılar geniş katımlı bir anket düzenlemişlerdir. Ankette salgının ABD'ye ilk ulaştığı günlerde her zamanki şartları ile açık olduklarını rapor eden 32 kütüphaneden sadece 2'si ilerleyen süreçte açığa devam edebilmiş, kullanıcının kütüphaneye fiziksel erişiminde ise sınırlama olmadığını söyleyen 61 kütüphaneden sadece 8'i sınırlamasız hizmet vermeye devam edebilmiştir.

İngiltere'de, 18 Mart 2020 tarihinde Cambridge Üniversitesi fiziksel hizmetlerini askıya aldığını bununla birlikte çevrimiçi hizmetlerini kesintisiz sürdüreceğini duyurdu. Ardından, aralarında Kolej Kütüphaneleri, Milli Kütüphane ve Üniversite Kütüphaneleri Topluluğu (SCONUL), Birleşik Krallık Araştırma Kütüphaneleri Konsorsiyumu (RLUK), İngiliz Milli Kütüphanesi (The British Library), Güney Bölgesi Üniversite Kütüphaneleri Satın alma Konsorsiyumu'nun (SUPC) da bulunduğu bir ortak

girişim 20 Mart 2020 tarihinde kurumların araştırma ve eğitim faaliyetlerini sürdürmelerine yardımcı olmak üzere bir eylem planının yer aldığı bildiri yayımlandı.

Avustralya ve Yeni Zelanda'da, Council of Australian University Librarians (CAUL) bir internet sayfası oluşturarak COVID-19 ile ilgili gelişmeleri, etkinliklerle ilgili bilgileri, açık erişimli kaynakları ve salgınla mücadele konusunda küresel ölçekte kütüphanelerin uygulamalarını paylaştığı bir web sayfasını kullanıma sundu.

Kanada'da ise üniversite kütüphanelerinin de üyesi olduğu Canadian Association of Research Libraries (CARL) 26 Mart 2020 tarihinde COVID-19 salgını süresince bilgi hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak için alınacak önlemler, verilecek hizmetler, kullanılacak kaynaklar ve yayıncılarla yapılacak işbirlikleri konusunda bir bildiri yayınladı ve web sayfasında COVID-19'la ilgili sürekli yeni gelişmeleri paylaşmaya devam ediyor.

COVID-19 ve Kütüphanecilik Meslek Örgütleri

Kütüphaneler COVID-19 salgını sürecinde toplum yaşamında ve eğitimin her düzeyinde varlık göstermeye devam etmektedir. Bu dönemde kütüphaneler bir taraftan evden eğitim görmeye başlayan her düzeyden 1,5 milyarı aşkın öğrencinin ihtiyaçlarını öncelikle aynı zamanda bilgiye erişimin önündeki engelleri sosyal eşitlik prensipleri çerçevesinde kaldırmanın yollarını aramaktadır.

Bu arayışta en büyük yol göstericilik elbette ki farklı meslek örgütleri tarafından üstlenilmiştir. Bu örgütlerden çabaları ile öne çıkan bazılarına daha yakından bakmak faydalı olacaktır. The International Federation of Library Associations and Institutions yaygın bilinen adı ile IFLA Dünyadan farklı örnekleri derlemek yönünde tercih kullanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü verilerini dikkate alan IFLA

sosyal mesafenin korunması, kütüphane malzemelerinin alışverişi gibi konularda da uzman kurum ve kuruluşların önerilerine yer vermiştir. Hazırladıkları “COVID-19 ve Küresel Kütüphane Alanı” başlıklı bilgi sayfaları üzerinden dünyada kapanan halk kütüphanesi sistemlerini, milli kütüphaneleri takip edebilmek mümkündür. Giderek zenginleşeceğini düşündüğümüz “Kütüphanelerin Yeniden Açılması” başlığında da şimdilik az sayıda örnek derlenmiştir.

IFLA Doküman Sağlama ve Kaynak Paylaşımı Daimi Komitesi tarafından hayata geçirilen “Olağanüstü COVID-19 Koşullarında Kütüphaneler için Yeni Kaynak Paylaşım Hizmeti (RSCVD)” girişimi dünya çapında kütüphanelerin elektronik kaynak paylaşımı hizmetlerine COVID-19 salgını boyunca kesintisiz devam edebilmelerini ve kullanıcıların artan bilgi ihtiyacını karşılamalarını hedeflemektedir. Bu girişimin ülkemiz açısından bir diğer önemli özelliği ise Türkiye’den 7 üniversite kütüphanesinin Bahçeşehir Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kadir Has Üniversitesi, Koç Üniversitesi, MEF Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi, “gönüllü sağlayıcı kütüphane” olarak bu girişime destek vermesidir.

Daha önce benzeri yaşanmamış günlerde faaliyetleri ile dikkat çeken bir diğer uluslararası meslek organizasyonu International Coalition of International Consortia (ICOLC)’dır. 13 Mart 2020 gibi erken bir evrede yayınladığı bildirme ile ICOLC salgının kütüphane hizmetlerine olan etkilerine dikkat çekmiştir. Bu bildirmede yer alan ana maddeler COVID-19 araştırmalarına ait içeriklerin yayıncılarınca açık erişimli hale getirilmesi, uzaktan eğitimin desteklenmesi için eşzamanlı kullanıcı sınırlarının kaldırılması, kaynak paylaşımı ve çoğaltma sınırlarının bu dönem için kaldırılması ve adil kullanım sınırlarının genişletilmesidir. Oluşacak ekonomik sıkıntıların kütüphanelere olan etkisini azaltmak adına yayıncıların bu dönemde fiyat artışlarını en aza indirmeleri ve erişim kesintisi yapmamaları

istenmiştir. Bu bildirme Türkçe dahil 10 dile çevrilmiştir. Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) da bu bildirgenin imzacıları arasındadır.

Uzaktan eğitimin ve araştırmanın salgın sürecinde desteklenmesi adına sözcülük görevi yürüten bir diğer önemli dernek de Association of European Research Libraries, bilindik adı ile LIBER’dir. LIBER bu dönemde telif haklarının geçici olarak askıya alınarak araştırmacıya kitabın bütünü ile iletilmesinin, ders kitaplarının çevrimiçi dersler için taranmasının mümkün hale gelmesini önermektedir. Bu konuda Avrupa Komisyonunu ve üye ülkeleri görevlendirilmiştir.

Library and Information Association (CILIP) ise faaliyet gösterdiği İngiltere’de kütüphanecilerin yaşadığı süreçte görebilecekleri ekonomik zararı azaltabilmek adına başka derneklerden çok farklı bir karar alarak, £150,000’luk bir yardım fonu oluşturmuş ve kişi başı £500’u geçmeyecek şekilde başvuran ihtiyaç sahibi üyelerine dağıtmaya başlamıştır.

Yaşanan gelişmelere paralel olarak yalnızca ulusal kütüphanecilik organizasyonları değil küresel düzeyde en büyük etkinlikler de ya iptal edilmiş ya da çevrimiçi olarak uzaktan erişim platformları üzerinden gerçekleştirilmesi yönünde kararlar alınmıştır.

ANKOS Yayıncılardan ulaşan erişim imkânlarını ve deneme erişimi fırsatlarını üyelerine iletmıştır. Kurumsal web sayfasında da bu e-kaynakları yayınlamıştır.

Türkiye’de de salgına bağlı olarak Mart ayının son haftasında düzenlenen Kütüphane Haftası etkinlikleri ve Nisan ayında yapılması planlanan ANKOS-Link 2020 konferansı iptal edilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Halk Kütüphaneleri, Bakanlığın ilgili kararı doğrultusunda 30

Nisan 2020 tarihine kadar kullanıcıya kapatılmıştır.

Yayıncı - Aracı Firmalar ise, 6 Mart 2020 tarihinde 30'dan fazla uluslararası yayıncı tarafından ortaklaşa yayınlanan bildiri ile elektronik kaynaklarını kısmen ya da tamamen COVID-19 etkileri geçene kadar üniversite kütüphanelerine ücretsiz erişime açacakları duyurdu. Bu duyurunun ardından benzer yaklaşımlarla kütüphane hizmetlerinin salgından en az düzeyde etkilenmesi amacıyla küresel ve ulusal düzeyde yayıncılar ve aracı firmaların elektronik koleksiyonlarının tamamı ya da COVID-19'la ilgili kısmı ücretsiz ya da deneme olarak kütüphanelerin erişimine açtı.

COVID-19 ve Açık Erişim / Açık Bilim

Londra merkezli tıbbi amaçlı yardım kuruluşu olan Wellcome Trust, 31 Ocak 2020 tarihinde, koronavirüs "küresel sağlık için acil ve önemli bir tehdit" olarak nitelendirdi ve hayat kurtarmaya yardımcı olmak ve halk sağlığı yansımalarını belirlemek için salgına ilişkin araştırma bulgularının ve verilerinin hızlı ve açık bir şekilde paylaşılması için araştırmacılara, yayıncılara ve fon sağlayıcılara çağrıda bulundu. Bu çağrı önde gelen yayıncıların yanı sıra çeşitli fon sağlayıcılar ve bilimsel topluluklarda karşılık buldu. Salgın hakkındaki tüm araştırmaların ve verileri hakemlik süreci tamamlanmayan yayınların yazar kopyasının akademik arşivlerde, hakemlik süreci tamamlanmış olan yayınların ise dergi platformlarında derhal açık hale getirilmesi taahhüt edildi.

Türkiye'de, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nün proje ortaklarından olduğu AB teknik alt yapı projesi OpenAIRE araştırmacılara yeni koronavirüs salgınıyla mücadele etme ve önümüzdeki dönemlerde ortaya çıkacak etkilerini daha iyi anlama konusunda yardımcı olmak amacıyla çalışmalarda bulunuyor. Bu amaçla COVID-19 kayıtlarını (yayınlar, araştırma verileri, projeler, yazılım ve diğer araştırma sonuçları) toplamayı, bunları birbirine

bağlamayı ve tek bir erişim noktasından keşfetmeyi amaçlayan OpenAIRE COVID-19 Gateway (OpenAIRE COVID-19 Açık Araştırma Ağ Geçidi) hizmete sunuldu.

Erişim adresi:

beta.covid-19.openaire.eu

OpenAIRE COVID-19 Gateway; 38.000'den fazla yayın, 3.000'in üzerinde araştırma verisi, 230'dan fazla yazılım ve 3.200'den fazla diğer araştırma çıktılarına erişim imkânı sağlamaktadır.

Creative Commons (CC) COVID Bildirgesi

Creative Commons (CC) Nisan ayı başında COVID-19 salgını ile mücadeleye hız kazandırmak için yeni bir lisans türü duyurdu. CC ekibi, hukuk uzmanları ve önde gelen bilim adamları ile bir araya gelerek, COVID-19 ile ilgili ilaçların, test kitlerinin, aşılardan geliştirilmesini ve diğer bilimsel çalışmalarını desteklemek için üniversiteler, şirketler ve fikri mülkiyet hakları sahiplerine basit bir yöntem sunmak amacıyla Open COVID Pledge lisanslarını geliştirdi. Bu bildirgeyi kabul ederek taahhütte bulunan tarafın, resmi olarak açıklanan pandemi sürecinde, süreli olarak, belirtilen lisanslar ile telif haklarını kamuya açması, kamuya kapsamlı izin verdiği anlamını taşımaktadır.

Virüsün çıktığı ilk günden bu yana bilim dünyası daha önce hiç olmadığı kadar hızlı bilgi paylaşımında bulundu.

Bu dönemde, akademik yükselme gibi bazı zorunluluklar ve egolar bir kenara bırakıldı, ilk kim buldu endişesi yaşanmadan sadece sorunun çözümüne odaklanıldı. Geleneksel yayınlama yöntemleri yerine neredeyse gerçek zamanlı bilgi ve veri paylaşımı yapılmaya başlandı. Akademik arşivler de dergilerden aylar önce çalışmalarını yayınlamayı mümkün kıldı. Bu zorlu süreç, kâr amaçlı bilimsel yayın modelini de sona erdirecek gibi görünüyor. Bu süreçte yaşanan müthiş bilgi akışı ve açık bilim sayesinde en kısa sürede bu küresel soruna bir çözüm bulunacağına inanıyoruz.

Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinin Koronavirüs Sürecinde Durumu

Türkiye'de üniversite kütüphanelerinin Koronavirüs sürecinde yapmış olduğu düzenlemeleri tespit etmek, bu döneme özel geliştirdikleri hizmetleri belirlemek ve bu hizmetlerin kullanıcı ihtiyaçlarını ne derecede karşıladığını ölçmek üzere bir anket hazırlanmıştır. Anketin bir diğer amacı ise pandemi süreci sonunda üniversite kütüphanelerinin yeniden açılmasıyla ilgili hazırlıkları, alacakları tedbirleri ve farkındalığı belirlemektir. Hazırlanan bu anket online ortamda 25 Nisan 2020 tarihinde üniversite kütüphane yöneticilerine gönderilmiş ve 9 Mayıs 2020 tarihine kadar ankete katılmaları istenmiştir. Türkiye'nin farklı bölgelerinden hem devlet hem de vakıf üniversitelerinden 80 kütüphane yöneticisinin ankete katılarak verdikleri yanıtlardan elde edilen sonuçların bir bölümü aşağıda özetlenmiştir.

- Koronavirüs sürecinde üniversite kütüphanelerinin tamamına yakınının online veya haftanın belirli günlerinde fiziksel olarak açık tutularak hizmetlerine devam ettiği, kütüphane personelinin, evden veya kütüphaneye nöbet usulü gelerek çalışmaya devam ettiği, bu süreçte fiziksel kaynakların en çok akademik personelin kullanımına açık olduğu sonucu çıkmıştır.

- Kütüphane kullanıcılarının bu süreçte en fazla e-dergi, e-kitap, açık erişim veri tabanları ve e-danışma hizmetlerinden yararlandığı görülmüştür.
- Kullanıcı eğitimi, elektronik Türkçe içerik, bütçe, personelin uzaktan çalışma deneyimi temel sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Elektronik ortamda yabancı dilde içerik ve bilgi kaynaklarına uzaktan erişim konusunda sorun olmadığı görülmüştür.
- Kullanıcıların kütüphane hizmetlerine ve kaynaklara ulaşmak için kütüphane web sayfaları, sosyal medya hesapları, online danışma, online toplantı programlarını yoğun olarak kullandığı kütüphane ile iletişim için ise e-posta tercih ettikleri görülmüştür.

Anketin görüş ve öneriler kısmında yer alan soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde ise;

- Online ortamlarda bilgi okuryazarlığı ders ve uygulamalarının artırılması,
- Daha fazla ders kitabının online ortamda ve açık ders kitabı olarak sunulması,
- Kütüphanelerin daha fazla uzaktan öğretimin içinde yer alması,
- Açık ders sayısının artırılması,
- Acil eylem planı oluşturulması ve kütüphanelerin uzaktan çalışma için iş akışları, çalışma süreçleri ve mevzuatların yeniden düzenlenmesi gerektiği gibi öneriler de ortaya çıkmıştır.

COVID-19 ve Kütüphanelerin Yeniden Açılma Süreci

Salgının yayılma süreci gibi, ülkelerin normalleşme süreçleri de zamanlama ve yöntemler açısından farklılıklar göstermektedir. Salgının başladığı Çin'de okulların ve iş yerlerinin açılışı yavaş başlamışken, Almanya, Danimarka, Norveç gibi salgının

daha sonra baş gösterdiği bazı Avrupa ülkelerinde bu geçişin biraz daha hızlı olduğunu söyleyebiliriz.

Kütüphanelerin yeniden açılma sürecinde uygulanacak tedbirlerle ilgili temel bazı önerilerimiz aşağıdadır;

- Kütüphanelerin koleksiyon yatırımları yeniden değerlendirilmeli, elektronik ve çevrimiçi kaynakların sayısı arttırılmalıdır,
- Öğrencilerin ve akademisyenlerin uzaktan erişim seçenekleri hakkında daha çok eğitim almaları sağlanmalıdır,
- Fiziki koşulların gözden geçirilerek sosyal mesafe kurallarına göre mekanlar yeniden düzenlenmelidir,
- Kütüphane çalışanlarının ofislerinin yeniden düzenlenmesi dolaşım, referans vb kullanıcıyla doğrudan fiziksel temas gerektiren alanlarda fiziki düzenlemeler ve çalışanların sağlığını koruyacak (özel giyisi, maske, eldiven vb) özel ekipmanlar kullanılmalıdır,
- Kütüphanelerin teknolojik altyapılarının gözden geçirilerek uzaktan çalışma için ekipman yatırımı yapılmalıdır,
- Kütüphanelerin çalışma saatleri yeniden düzenlenmelidir (hijyen amaçlı temizlik vb için),
- Fiziksel hizmetler (ödünç verme, yüz yüze eğitimler vb.) sınırlı olarak verilmeli,
- Kullanıcı grupları yeniden tanımlanmalı ve kullanıcı gruplarında kısıtlamalara gidilmeli, dış kullanıcılara verilen hizmetler yeniden planlanmalıdır,
- ILL hizmetleri yeniden tasarlanmalı, özellikle güvenli doküman paylaşım yazılımları kullanıla-

rak elektronik kaynakların paylaşımına öncelik verilmelidir,

- Kütüphaneler tarafından düzenlenen fiziksel etkinliklerin sayısı azaltılmalı ve çevrimiçi etkinliklere öncelik verilmelidir,
- Ülkemiz tarafından kullanılan elektronik kaynakların muhtemel küresel internet kesintisi vb olağanüstü koşullarda erişilebilir olmasını sağlamak amacıyla yedekleme/arşivleme sistemi ülke içinde kurulmalıdır

Bu çalışmanın temel bulgularından bir tanesi de modern dünyanın bu ölçüde yaygın bir felaketle ilk kez karşılaşması nedeniyle sürecin iyi yönetilebilmesi için başvurulabilecek daha önceki tecrübelerin yer aldığı kaynakların bulunamamasıdır. Bu durum ihtiyaç duyulan literatür eksikliğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın, ileride benzer bir durum yaşanması halinde başvurulabilecek kaynak olması beklenmektedir.

COVID-19 SALGININDA TOPLUM RUH SAĞLIĞI

***Dr. Öğr. Üyesi Esra Işık**

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi olarak tanımlanan COVID-19, Çin'de ortaya çıkmış ve çok sayıda insanı etkilemiştir. Haziran 2020 itibari ile dört milyondan fazla vaka ve yaklaşık 300.000 ölüm sayısı ile virüs tüm dünyaya yayılmış ve ulusal ve uluslararası ölçekte mücadele edilen küresel bir afete dönüşmüştür. Biyolojik bir afet olarak ele alabileceğimiz COVID-19 salgınının, diğer afetlerden farkı ise belirli bir bölgede belirli bir topluluğu etkilemekten ziyade tüm dünyada son derece zorlayıcı bir etki yaratmasıdır. Bu çapta bir küresel afetin psikolojik sonuçlarının olması kaçınılmazdır.

*Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Bölümü

Virüsün yayılma hızı, ağır klinik seyri ve sağlık kapasitelerinin yeterliğine ilişkin endişeler salgın ile mücadeleyi zorlaştırmakta ve birçok psikososyal stres etkenini beraberinde getirmektedir. Yüksek bulaş riski, ölümle sonuçlanabilmesi, süreçteki belirsizlikler, henüz aşı ve ilaç tedavisi çalışmalarının sonuçlanmaması, sosyal mesafe ve izolasyon, ekonomik kaygılar ve geleceğe yönelik duyulan endişeler toplum ve bireylerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

Afet sonrası yaşanan psikolojik sıkıntılar günlük yaşam zorluklarından başlayıp, psikopatolojiye kadar gidebilen bir skalada görülmektedir. Yakın geçmişteki H1N1 salgınlarının etkilerinden yola çıkarak toplumda görülebilecek psikolojik tepkiler şunları içerebilir;

- Hastalığın bulaşması ve/veya başkasına bulaştırma ile ilgili yoğun korku, kaygı ve endişe,
- Aile bireylerinin sağlığı ile ilgili endişe
- Geleceğe dair ümitsizlik
- Yaygın stres tepkileri,
- Uyku, dikkat ve iştaha ilişkin sıkıntılar,
- Alkol, madde ve tütün kullanımında artış,
- Yeni normale uyum güçlükleri,
- Gerek yakınların gerekse günlük yaşam rutinlerinin kaybı dolayısıyla bireysel ve toplumsal düzeyde yas tepkileri,
- Daha ileri düzeylerde ise depresyon ve intihar, travma sonrası stres bozukluğu, kaygı bozuklukları ve uyum bozuklukları gibi ruh sağlığı bozuklukları.

➤ Psikolojik Açıdan Risk Altındaki Gruplar

Toplumda bazı gruplar kişisel özelliklerinden, içinde buldukları psikososyal ve sosyoekonomik şartlardan dolayı salgının neden olduğu strese daha yoğun psikolojik tepkiler verebilirler. Bu kişiler ruh sağlığı sorunları geliştirmeye daha yatkındırlar. Daha yoğun psikososyal desteğe ihtiyaç duyabilirler.

COVID-19 salgınında ön plana çıkan risk gruplarından bazıları şunlardır:

COVID-19 tanısı almış kişiler

Hem hastalıkla birlikte psikolojik bir travma yaşamakta hem de toplum tarafından damgalayıcı ve ayrımcı bir tutumla karşılaşmaktadırlar.

Önceden ruh sağlığı sorunları yaşayanlar

Tedavilerinde aksama ya da yoğun stres ile birlikte belirtilerde alevlenme yaşayabilirler.

Yaşlılar

Hastalığın ölüm oranı en yüksek grup oldukları için travmatik etkilere daha yatkın olabilmektedirler. Ayrıca, sosyalleşme ortamları olan kahvehaneler ya da ibadethaneler gibi ortak alanların kapanmasıyla ve evden çıkma yasaklarıyla izolasyondan en çok etkilenen gruplardır.

Çocuklar

Hastalıktan tıbbi açıdan pek etkilenmiyor gibi gözükseler de eğitimin aksaması, sürekli evde kalma, psikososyal gelişim için önemli olan oyun ve akran etkileşiminden uzak kalmak çocukları da riskli grup yapmaktadır.

Hassas gruplar

Engelliler, mülteciler, aile içi şiddete maruz kalanlar ve diğer psikososyal güçlüğü olan gruplar her afetten olduğu gibi salgından da daha fazla etkilenebilirler.

Sağlık çalışanları ve aileleri

Ölüm gibi hastalığın travmatik etkilerine maruz kalma, yüksek bulaş riski, aileden ayrı kalma, damgalanma ve ayrımcılığa maruz kalma, yoğun çalışma koşulları ve iş yükü gibi etkenler özellikle sağlık çalışanlarını psikolojik sorunlara yatkın kılmaktadır. Bu sorunların ailelerini yansımaları ise kaçınılmazdır.

COVID-19 salgınının ruh sağlığına etkileri sadece hastalığın bulaş riski ya da ölümcül sonuçları ile ilgili değildir. Küresel bir afet olarak ele alabileceğimiz bu salgın beraberinde ruh sağlığını etkileyen önemli ek stresörler de getirmektedir. Karantina ve sosyal izolasyonun etkileri, ekonomik sorunlar, yeni normale uyum ve damgalanmadır. Bu stresörlerde hastalığın klinik boyutu gibi psikolojik sorunları tetikleyebilmektedir.

➔ Karantina ve Sosyal İzolasyon

Salgını kontrol altına almak için alınan önlemler kapsamında, karantina, izolasyon, sosyal mesafe, süresi değişen sokağa çıkma yasakları, bireylerden tedbiren gönüllü evde kalma talepleri, grup toplanmalarına ilişkin kısıtlamalar, düğün, tatil gibi planlanan sosyal ve kamusal etkinliklerin iptali, toplu taşımanın kapatılması ya da sınırlandırılması ve diğer seyahat kısıtlamaları meydana gelmiştir. Bütün bu durumlar, aile ve/veya arkadaşlardan ayrı kalma ve günlük rutinlerin yerine getirilememesiyle sonuçlanarak birçok insanın yaşam biçiminin önemli ölçüde değişmesine yol açmaktadır. İzolasyon ile birlikte yalnızlık, korku, kaygı ve çaresizlik duyguları yoğun olarak yaşanmakta ve akut stres bozuklukları, sinirlilik, uyku sorunları, duygusal sıkıntı ve duygudurum bozuklukları, depresif belirtiler, korku ve panik, endişe ve stres, yoğun hayal kırıklığı görülebilmektedir. Tüm bunlara ek olarak baş etmede önemli bir rolü olan sosyal destek mekanizmalarının izolasyon nedeniyle engellenmesi söz konusudur. Araştırmalar, izolasyon ve karantinanın mantığını kavrayarak, bilgi kirliliğinden korunarak ve temel ihtiyaçlara ulaşabilir şekilde yapıldığında uzun süreli psikolojik etkiye neden olmadığını göstermiştir. Ancak, karantinanın uzaması ve ek stresörlerin yaşanması durumunda ise travmatik bir etki oluşturup travma sonrası stres belirtileri, kaçınma davranışı ve öfke ile sonuçlanabilmektedir.

Sosyal izolasyonun bir diğer önemli etkisi de aile içi ilişkilerde görülmektedir. Aile bireylerinin uzun süre aynı evde kalması, sürecin getirdiği diğer stresörler ile birleşince tahammül ve empati azalırken öfke ve şiddet artmaktadır. Çin'de izolasyon döneminde boşanmaların artması buna örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanısıra, tüm afetlerden sonra olduğu gibi COVID-19 salgınında da aile içi şiddet oranlarında küresel çapta arttığı görülmüştür. Örneğin, Fransa'da aile içi şiddet olaylarında %32-36, ABD'de %21-35, İngiltere'de %25 artış saptanmıştır. Bu durum aile içi şiddete maruz ya da tanık olanların hem fiziksel hem de ruh sağlıklarına ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

➔ Ekonomik Sorunlar

Salgın nedeniyle tüm dünyada hızlı bir ekonomik dalgalanma ve işsizlikte önemli derecede artış meydana gelmiştir. Birçok insan iş ya da gelir kaybına uğrarken, birçok kişi de bunları yaşamının kaygısıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Salgın ile ilgili stresörlere bir yenisini ekleyen bu durumun toplum ruh sağlığını önemli ölçüde etkilemesi kaçınılmazdır. Ekonomik güçlüklerin depresyon, anksiyete, psikolojik sıkıntı ve düşük benlik saygısı ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Bunlara ek olarak, daha yüksek oranda madde kullanım bozukluğu ve intihar gözlemlenmektedir. Örneğin

2007-2008'deki küresel mali krizin ardından birçok ülke daha yüksek oranda depresyon, kaygı, alkol ve uyuşturucu kullanımı ile mücadele etmek durumunda kalmıştır. Son yapılan araştırmalar da, gelirini ya da mevcut işini kaybedenlerin yarısından fazlasının koronavirüs ile ilişkili yoğun endişe veya stres bildirdiğini göstermiştir. Düşük gelirli kişiler, yüksek gelirli kişilere kıyasla daha yüksek oranda psikolojik sorunlar yaşadıklarını bildirmişlerdir.

↘ Yeni Normale Uyum

Virüs ile birlikte fiziksel ekonomik ve sosyal alanlarda önemli değişimler meydana gelmiştir. Karantina ve izolasyon ile birlikte oluşan evden çalışma, geçici işsizlik, gelir azalması, çocukların eğitime evde devam etmesi gibi durumlar günlük rutinlerimizde büyük bir değişime sebep olmuştur. Daha önceki rollerimiz, davranışlarımız ve günlük rutinlerimizin yeni şartlara uyarlanması içeren yeni normal süreci psikolojik bir uyum sürecini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, işe ve sosyal hayata dönmek sandığımız kadar kolay olmayabilir. Psiko-

lojik uyum sürecinde değişimleri benimsemek, iş, aile ve sosyal alanlarda işlevselliği sağlayabilmek ve yeni sürecin getirdiği sorunlarla başa çıkabilmek bireyler ve toplum üzerinde önemli bir yük oluşturabilmektedir. Bu süreç sağlıklı bir şekilde atlatılmadığı takdirde alkol madde kullanımı gibi işlevsel olmayan başa çıkma mekanizmalarının kullanımı, stres, kaygı, gelecek endişesi ve uyum bozukluğu gibi sorunların ortaya çıkma olasılığı artırmaktadır. Özellikle iş yerlerinde yeni düzene uyum sağlanamaması, çalışanların devamsızlık ya da verimsizlik yaşamalarına ve daha ileri düzeyde ise tükenmişlik gibi durumlar yaşamalarına neden olabilmektedir.

↘ Damgalama

Damgalama, sağlık bağlamında, belirli bir hastalığa sahip olan kişi ya da kişilere karşı olumsuz tutum ve bilişleri içermektedir. Özellikle ruh sağlığı hastalıkları ve bulaşıcı hastalıklar bağlamında görülen bu durum, hastalığa sahip olan ya da ilişkili olduğu düşünülen kişilere karşı ayrımcılık, önyargılar, düşmanca tutumlar, basma kalıp düşüncüler ile ortaya

çıkılmaktadır. Damgalama maruz kalanları ve yakınlarını son derece olumsuz etkileyen, içinde buldukları durumu zorlaştıran bir durumdur. COVID-19 salgını da damgalama ve ilişkili olumsuz tutumları arttırmış ve psikolojik sorunlara zemin hazırlayan bir etken olmuştur. Hastalık ve ilişkili süreçlerin belirsiz olması, toplumda kafa karışıklığı korku ve endişeye neden olmakta ve bu durumda damgalama davranışını beslemektedir. Hastalar ve hasta yakınları, sağlık çalışanları, yaşlılar, yurtdışı seyahati yapanlar, virüsün yayıldığı asya ülkeleri vatandaşları ve hastalarla bir şekilde temasa geçtiği düşünülen kişiler COVID-19 ile en çok damgalamaya maruz kalan gruplardır. Bu kişiler damgalanma ile ilişkili olarak kendilerini kötü ya da suçlu hissedebilir, sosyal olarak içe çekilebilir, korku ve kaygı yaşayabilir, hastalığı gizleyebilir ve bunun için gerekli tedbirleri ihmal edebilirler. Hastalık şüphesi taşıyanlar ise damgalanma korkusuyla test yaptırmaktan hatta tedavi almaktan kaçınabilirler. Damgalama sadece ruh sağlığını olumsuz etkilememekte, aynı zamanda hastalıkla mücadeleyi de güçleştirmektedir. Damgalayıcı ve suçlayıcı söylemlerden kaçınmak, güvenilir kaynaklardan bilgi almak ve doğru bilginin yayılımını desteklemek, damgalamaya maruz kalan gruplara empatik yaklaşmak ve diğerlerine odaklanmadan üstümüze düşeni yaparak damgalamanın olumsuz etkilerini azaltmak mümkün olabilir.

➔ Salgın Sürecince Ruh Sağlığını Koruma

Salgının birçok olumsuz etkisi olsa da psikolojik iyilik halimizi korumak mümkündür. Nasıl ki hijyen ve mesafe tedbirleri ile hastalığın bulaşmasından büyük oranda korunabiliyorsak, birkaç basit adım ile ruh sağlığımızı da koruyabiliriz. Bu adımlar;

- Normal yaşamı bu denli sekteye uğratan böyle bir durumda yaşadığımız olumsuz duyguların normal olduğunu kabul etmek,

- Salgın ile ilgili sadece güvenilir kaynaklardan haber alarak medya maruziyetini kısıtlamak,
- Öz-bakım teknikleri ile kendimize iyi bakmak; iyi beslenmek, uyku düzenine dikkat etmek, egzersiz yapmak, hobilerle uğraşmak gibi,
- Aile ve arkadaşlarla sosyal mesafeye dikkat ederek temasta olmayı sürdürmek,
- Duygu, düşünce ya da olaylar ile işlevsel ve zarar vermeyen yöntemler kullanarak baş etmek, örneğin sosyal destek almak
- Kendi kendinize baş etmekte güçlük çekiyorsanız, sevdiğiniz ve güvendiğiniz kişilere bu durumu anlatarak destek istemek,
- Gerekli ise profesyonel yardım almak.

➔ Sonuç Yerine

COVID-19 salgını sadece fiziksel sağlığı değil ruh sağlığını da önemli ölçüde tehdit etmektedir. Herkesin hasta olmadığı, fakat psikolojik olarak etkilendiği böyle bir durumda ruh sağlığına ilişkin meseleler dikkatle ele alınmalıdır. Ruh sağlığı sorunlarının değerlendirilmesi, ilgili destek ve tedavi hizmetlerinin herkes için ulaşılabilir bir şekilde sağlanması toplum ruh sağlığı açısından gerekliliktir. Geçmişteki biyolojik afet ve salgın deneyimlerine dayanarak ruh sağlığı ve psikososyal destek hizmetlerinin sunumu, COVID-19 ile mücadelenin önemli bir parçası olmalıdır. Ayrıca, salgının toplum ve bireyler üzerindeki psikolojik ve psikososyal etkileri akademik çalışmalarla ele alınmalı ve alandaki kısıtlı bilgi zenginleştirilmelidir.

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA AŞI ÇALIŞMALARI

✦ **Prof. Dr. Neşe Demirtürk***
Prof. Dr. Nurullah OKUMUŞ**

Aşı ile bağışıklama, enfeksiyon hastalıklarının önlenmesi ve korunmasında en etkin ve en kolay yoldur. Tüm dünyada yaygın aşı uygulamalarına 19 yüzyılda başlanmasına karşın aşılamanın tarihi çok daha eskilere dayanır. Çin'de, 15 yüzyılda, "variolasyon" denilen bir teknikle çiçek hastalığının ilk aşısının yapıldığı bilinmektedir. Çinlilerden öğrenilen çiçek aşısı tekniği, Türkler tarafından Anadolu'ya taşınmış ve Osmanlıda da uygulanmıştır.

*Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji ABD Başkanı

**Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ve Neonatoloji uzmanı, Rektör

Osmanlılardan Avrupa'ya ulaşan teknikle çiçek hastalığına karşı korunma, Jenner'in 1796'da geliştirdiği çiçek aşısına kadar devam etmiştir. Bulunan yeni çiçek aşısının, yıllar içinde etkin aşılama politikaları ile tüm dünyada uygulanması, çiçek hastalığının yeryüzünden tam eradikasyonu başarısını sağlamıştır.

Pasteur tarafından 1885'de geliştirilen kuduz aşısı, yüzde yüz ölümcül seyreden bir infeksiyondan koruma sağlamıştır. Mikrobiyolojideki diğer çalışmaları ile aşı geliştirmede "attenüasyon" tekniğinin öncüsü olmuştur. Yine 19 yüzyılda kimyasal maddelerle ya da ısı ile öldürülen infeksiyon etkenlerinde immünojenitenin kaybolmadığı gösterilmiş ve ölü aşı geliştirme çalışmaları hızla ilerlemiştir. Tifo, veba ve kolera aşıları bu şekilde üretilmiştir.

Ülkemizde ilk aşı üretimi 1887 yılında Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane'de kuduz aşısının üretimi ile başlamış ve bunu 1892'de çiçek aşısının üretimi izlemiştir. Tifüs aşısı ise 1916 yılında Dr. Reşat Rıza Kor tarafından geliştirilmiş olup II. Dünya Savaşı sırasında bir çok ülkeye de gönderilmiştir. Toplum sağlığını koruma amaçlı çalışmalar yapmak üzere 1928'de kurulan "Refik Saydam Hıfzısıhha Müessesesi"nde 1936 yılına gelindiğinde tifo, dizanteri, kolera, veba, tifüs, kuduz, çiçek, tüberküloz, tetanoz aşılarının da aralarında bulunduğu 17 aşı üretilir hale gelmiştir. Hastalıkların kontrolünün sağlanması ile 1971 yılında tifüs, 1980 yılında da çiçek aşısı üretimine son verilmiştir. Uzun yıllar hem ülkemizin aşı ihtiyacını karşılayan hem de aşı ithali yapan aynı kurum, olanak yetersizlikleri nedeni ile 1996 yılında difteri-boğmaca-tetanoz ve kuduz aşılarının, 1998 yılında da Bacille Calmette Guerin (BCG) aşısının üretimini durdurmuş ve bundan sonra ülkemizde aşı üretimi kesintiye uğramıştır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlayan aşı üretiminden günümüze kadar, ülkemizde, bağışıklama hizmetleri devlet eli ile ve ücretsiz olarak toplum sağlığı hizmetine sunulmaktadır. Ülkemizde yeniden aşı üretim çalışmaları 2013 yılın-

da Hacettepe Üniversitesi ve Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı iş birliği ile başlatılmış olup yakın bir tarihte yeniden aşı üretilmeye başlanması beklenmektedir.

İlk kez, çiçek aşısının hazırlanmasında vektör virus olarak kullanılan "Modifiye Virus Ankara" (MVA) Refik Saydam Hıfzısıhha Enstitüsünde, tavuk fibroblast hücre kültürlerinde modifiye Vaccinia virusunun seri pasajları ile üretilen ve başkentimizin adını taşıyan aşı vektör virusudur. Ancak üretimi 1953 yılında Münih Üniversitesi İnfeksiyon Hastalıkları ve Tropikal Tıp Enstitüsüne devredilmiştir. Rekombinant teknoloji ile de üretilen ve immün yanıtın etkin şekilde uyarılmasında oldukça etkili olan MVA günümüzde, influenza, sıtma, HIV infeksiyonu ve tüberküloz aşı çalışmalarında kullanılmaktadır.

Klasik olarak aşılar canlı zayıflatılmış (attenüe), inaktif (ölü) ve inaktif toksin (toksoid) olmak üzere temel olarak üç teknoloji ile üretilir. Viral ya da bakteriyel vektörler kullanılarak proteinlerin rekombinant ekspresyonu temeline dayanan "rekombinant DNA teknolojisi", mikroorganizmaların immünojen olan yapısal bir parçasının kullanıldığı "subünit aşı teknolojisi", mikroorganizma replikasyonunda protein kodlayan DNA'nın transkripsiyonu ile ribozomda protein üretimi arasında aracı rol oynayan mRNA'ların kullanıldığı aşılar ve üçüncü jenerasyon aşılar olarak kabul edilen DNA aşıları, her geçen gün daha da geliştirilen, yeni aşı geliştirme alanlarıdır. Güncel aşı çalışmalarında aşılar, sadece infeksiyon hastalıklarından korunma ve infeksiyonların eradikasyonu amacı ile değil tam kür sağlanamayan kronik hastalıklar, kanserler ve kronik infeksiyonların tedavisinde kullanılmak üzere, terapötik olarak da geliştirilmektedir.

Günümüzde aktif immünizasyonda kullanılan aşılar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Aktif immünizasyonda kullanılan güncel aşılar ile etkin aşılama programları sayesinde dünyada bir

Tablo 1. Aktif immünizasyonda kullanılan güncel aşılar

Toksoid Aşılar	Difteri, Tetanoz
Ölü Bakteri Aşıları	Boğmaca, Kolera, Tifo, Veba
Polisakkarit Aşılar	Haemophilus influenzae tip B, Pnömonokok, Meningokok
Canlı Attenüe Bakteri Aşıları	Bacille Calmette Guerin (BCG), Şarbon
İnaktif Virüs Aşıları	İnaktif polio virus, Kuduz, İnfluenza, Hepatit A, Japon ensefalit virusu
Rekombinant Teknoloji ile Üretilen Aşılar	Hepatit B, Human papilloma virus
Canlı Attenüe Virüs Aşıları	Kızamık, Kızamıkçık, Kabakulak, Oral polio virus, Sarı humma, Su çiçeği, Nazal influeza, Rotavirus

çok yerde poliomyelit, kızamık, tetanoz gibi infeksiyon hastalıklarında büyük ölçüde kontrol sağlanmıştır. Ülkemiz de Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2009 yılında maternal ve neonatal tetanozun elimine edildiği ülke olarak ilan edilmiştir. Güncel aşı çalışmalarındaki en önemli hedefler, etkinliği daha iyi olan, enjeksiyon dışında oral ya da nazal yol gibi uygulaması daha kolay yollardan uygulanabilen, rapel gerektirmeden daha uzun süre bağışıklık sağlayan aşuların geliştirilmesidir. Bir diğer çaba ise henüz etkin bir aşısı olmayan ve global olarak halk sağlığı sorunu teşkil eden hepatit C, insan immün yetmezlik virusu (HIV) infeksiyonu, sıtma, tüberküloz (tb) , infeksiyöz ishaller gibi hastalıklara karşı aşı geliştirilmesi yönündedir.

Nükleik asit (DNA ve RNA) aşuları, viral ve bakteriyel vektör aşuları, dendritik hücre aşuları, mRNA aşuları, üzerinde en çok çalışılan yeni aşı gruplarıdır.

Çalışmaları 1990'ların başında başlayan nükleik asit aşularında antijenik bir molekülü kodlayan gen, bir plasmid aracılığı ile direkt olarak konağa verilmekte böylece immünojen olan proteinlerin devamlı ekspresyonu sağlanmaktadır. Bu yolla hem humoral hem de hücrel immünitenin uyarılması ile ömür boyu süren bağışıklığın elde edilmesine çalışılmaktadır. DNA aşı çalışmaları HIV infeksiyonu, influenza, sıtma, hepatit B infeksiyonu, Respiratuar Sinsityal Virus ve Herpes Simplex virus infeksiyonu

gibi bir çok infeksiyon etkenine karşı yürütülmektedir. Ayrıca potansiyel pandemilere neden olabilecek infeksiyon etkenleri olan MERS, Ebola, İnfluenza ve Zika viruslarına karşı DNA aşı çalışmaları da mevcuttur .

Nükleik asit aşularında, plasmidlerin konağa aktarımı için bir çok viral ve bakteriyel vektörler kullanılmaktadır. Bu grup aşı çalışmalarında en sık tercih edilen vektörler, adenoviruslar ve poxviruslardır. HIV-1'in env, gag ve pol ve regulatuar genlerinden alınan farklı immünojen gen plasmidlerinin MVA ile birleştirilmesi ile oluşturulan aşular, bu teknolojiye örnek olarak verilebilir .

Aşı çalışmalarının bir diğer alanı da aşuların farklı yollardan uygulanmasının sağlanmasıdır. Bir çok aşı kas içine enjeksiyonla uygulanmasına karşın bu uygulamanın deneyimli personel gerektirmesi, aşı içeriğinde adjuvan gereksinimi, çoklu doz uygulama gerekliliği ve en önemlisi humoral immüneyi uyarmasına karşın etkin düzeyde T hücre aracılı hücrel immüneye uyarımı sağlayamaması, yeni uygulama yollarına ihtiyaç duyurmaktadır. Bu nedenle yenilebilir ve intradermal uygulanabilecek aşı geliştirme çalışmaları son yıllarda hız kazanmıştır. İntradermal aşı uygulaması, verilen antijenin hızlı ve geniş dağılım alanı oluşturmasını sağladığı gibi mukozal ve sistemik immüneyi de birlikte indükleyebilmektedir. Yenilebilir bitki temelli aşular

ise, gelişmekte olan yeni bir aşı endüstrisidir. "Moleküler tarım" olarak bilinen bu yolla, genetik olarak antijen içeren bitkilerle aşılama sağlanmaktadır.

Son yıllarda üzerinde en çok çalışılan aşılar arasında HIV, tüberküloz, sıtma aşıları yer almaktadır.

HIV enfeksiyonu için aşı çalışmaları otuz yıla yakın zamandır devam etmekte olup henüz etkin bir aşı geliştirilmemiştir. Aşı çalışmalarında amaç enfeksiyonu önlemek ya da enfeksiyon sonrasında viral yükü düşürebilmektir. HIV enfeksiyonuna karşı gelişen immün savunma mekanizmalarının tam anlaşılmasını, oluşan antikor yanıtının yeterli düzeyde nötralizan olmaması ya da nötralizan antikor yanıtının geç ortaya çıkması, virüsdeki sık antijenik değişim aşı gelişiminin en önemli engelleridir.

HIV enfeksiyonunda tedavi amaçlı aşı çalışmaları da devam etmektedir. Enfeksiyona karşı immün sistemin güçlendirilmesi ve bu şekilde hastalığın kontrolünün sağlanması amaçlanmaktadır. Bugüne kadar çalışılan aşılar içerisinde "Gag" peptidi, HIV'e karşı geliştirilen immünitede en etkili moleküllerden biri olarak bulunmuş ve aşı çalışmalarının bü-

yük kısmı bu molekül üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak henüz klinik kullanıma sunulacak aşamada gelişme gösteren etkin ve güvenli bir aşı mevcut değildir. HIV enfeksiyonu ilişkili hem profilaksiste hem de tedavide kullanılacak aşı geliştirmeye yönelik bir çok çalışma halen devam etmektedir.

Tüberküloz için 1930'lu yıllardan beri kullanılan ve etkinliği %0-80 arasında değişen Bacillus Calmette Guerin (BCG) aşısı T lenfositleri ve makrofajları aktive ederek hücrel immün yanıt oluşturmaktadır. Son yıllarda daha etkin ve güvenilir yeni bir aşı bulunması için yürütülen onlarca çalışma mevcuttur. Üzerinde en çok çalışılan yeni tb aşı adaylarından biri, M72/AS01E, tb basilinin 72kDa lipoproteini ile lipozomal formülasyonun adjuvan olarak kullanıldığı subünit aşısıdır. Tb'a karşı koruyucu amaçlı denenen bir diğer aşı önerisi ise interferon gamma salınım testi yapılan ve negatif olan adolesanlarda BCG ile yeniden aşılama tekniğidir. MTBVAC yine infantlarda denenen canlı attenüe yeni tb aşı adayıdır. Daha önceden erişkinlerde denemiş olan bu aşı, 2019 yılında Güney Afrika'da infantlarda çalışılmaya başlanmıştır. Tb aşı çalışmalarının bir diğer hedefi de hastalığı geçirmiş kişilerde "temas sonrası" aşılama stratejisi ile hastalığın ilerlemesinin engellenmesi, tedavi yanıtının iyileştirilmesi ve relapsların engellenmesidir. Bu amaçla da M72/AS01E aşısı üzerinde çalışılmaktadır .

Sıtma hala tüm dünyada en çok ölüme neden olan paraziter enfeksiyonların başında yer almaktadır. Sıtmaya karşı aşı çalışmaları 1960'li yıllardan bu yana devam etmektedir. Uygulanan ilk aşı, gamma ışınları ile zayıflatılmış sporozoitlerin (RAS) kullanıldığı aşıdır, istenilen düzeyde etkinlik sağlamamıştır. Günümüzde, sıtmaya karşı aşı geliştirmek için, üzerinde en çok çalışılan molekül circumsporozite protein (CSP)'dir. CSP çözünebilir protein özellikle bir molekül olup sıtma parazitinin major yüzey antijenidir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada, CSP proteininin konakta antikor sentezini indükleyen ve en immünojen NANP tekrar bölgesinin, laboratuvar koşulların-

da klonlanarak Escherichia coli aracılığı ile eksprese edilebildiği bildirilmiştir. Bugüne kadar çalışılan aşı adayları içinde faz III aşamasına gelmiş ve etkinliği en iyi olan sıtma aşı aday aşısı RTS,S/AS01 de, antijen olarak bu molekülü içermektedir. Sahra altı Afrika'da 7 ülke ve 11 merkezde yürütülen bir çalışmada 6-12 haftalık bebekler ve 5-17 ay arası çocuklarda RTS,S/AS01 aşı uygulamasının, 3-4 yıllık takip süresince sıtma geçirme sıklığını anlamlı düzeyde azalttığı bildirilmiştir. Aynı aşının güvenliliğinin değerlendirildiği bir çalışmada, 5-17 ay arası çocuklarda ateşli konvülsiyon ve menenjit sıklığının fazla gözlenmesi nedeni ile aşının yarar/zarar olasılığının belirleneceği faz IV çalışmalara ihtiyaç olduğu bildirilmektedir. Üzerinde çalışılan bir diğer sıtma aşı adayı da, radyasyon ile ya da genetik çalışmalarla attenüe edilmiş sporozoitlerin, sivrisinek ısırması aracılığı ile konağa verilmesi temeline dayanan ve konakta özgül CD8 T lenfosit yanıtı oluşturarak hücrel immüniteyi uyarımayı amaçlayan yöntemlerdir.

Ülkemizde yeniden aşı üretimine geçilebilmesi için aşı çalışmalarını destekleyen bir dizi program yürütülmektedir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı desteği ile 2013 yılında Hacettepe Üniversitesi Teknokent bünyesinde kurulan Aşı Klinik Araştırma Merkezi ve Ar-Ge Laboratuvarı ülkemizde kurulan ilk aşı laboratuvarıdır. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu (TÜBİTAK) 2014 yılında TÜBİTAK-ARDEB 1003 öncelikli alanlar- Ar-Ge projeleri destekleme programı içinde "Aşı Çağrı Programı" oluşturmuştur. Bu kapsamda "SB0101- Viral, Bakteriyel Patojen ve Parazitlere Karşı Aşı Geliştirilmesi" konularında proje desteği verilerek yeni aşı antijenlerinin ve terapötik antikor/anti-serumların geliştirilmesi, mevcut olanların teknolojilerinin iyileştirilmesi amaçlanmıştır. TÜBİTAK tarafından aşı çalışmaları halen öncelikli olarak desteklenmeye devam etmektedir.

Çin'de 2019 yılı Aralık ayında başlayarak geçen yaklaşık 6 aylık zaman diliminde, tüm dünyayı derinden etkileyen COVID19 pandemi dönemi, aşısı

Ülkemizde yeniden aşı üretimine geçilebilmesi için aşı çalışmalarını destekleyen bir dizi program yürütülmektedir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı desteği ile 2013 yılında Hacettepe Üniversitesi Teknokent bünyesinde kurulan Aşı Klinik Araştırma Merkezi ve Ar-Ge Laboratuvarı ülkemizde kurulan ilk aşı laboratuvarıdır.

en çok ihtiyaç duyulan dönem olmuştur. Pandeminin kontrol edilebilmesi için COVID19 hastalığının etkeni SARSCoV2'ye karşı aşı geliştirme çalışmaları, bağışıklama tarihinde aşı çalışmalarının en hızlı ilerlediği konudur. Daha önceden önemli iki salgına yol açmış olan SARS ve MERS coronaviruslarla ilgili yapılmış aşı çalışmaları, SARSCoV2'ye yönelik aşı çalışmalarına öncü olmuş ve aşı geliştirmede, hızla insan çalışmalarına geçilmesini sağlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin, Rusya ve ülkemizde aşı geliştirme çalışmaları hızla sürdürülmektedir. Aşı için en çok kullanılan immunojen molekül SARSCoV2'nin, konak hücre reseptörlerine bağlanmasında görev alan, "spike" (S) olarak adlandırılan, protein yapısındaki yüzey molekülüdür. ABD'de faz 1 klinik çalışması devam eden, lipid nanopartiküllerin çevrelediği S proteinini kodlayan mRNA içeren "mRNA-1273" aşısı, 18-55 yaş arasındaki 45 sağlıklı gönüllüde yürütülmektedir. Bu aşının hayvan çalışmalarında umut vaat eden sonuçlar verdiği bildirilmektedir. ChAdOx1 nCoV-19 ise, yine S proteini geni ve adenovirusların vektör olarak kullanıldığı viral vektör aşısıdır. Rhesus maymunlarında yapılan çalışma ile etkin ve güvenli olduğu gösterilen bu aşı adayının İngiltere'de, sağlıklı gönüllü erişkinlerde tek kör, randomize, çok merkezli bir çalışması devam etmektedir. Çin'de Askeri Medikal Bilimler

Biyoteknoloji Enstitüsü tarafından çalışmaları yürütülen viral vektör bazlı mRNA ve DNA faz 1 aşı çalışmasında da vektör olarak tip 5 adenovirus ve immünojen molekül olarak SARSCoV2 S proteini kullanılmaktadır. Aşının 18-60 yaş arası 108 sağlıklı gönüllüde kullanıldığı çalışmada, tek doz uygulamadan 14 gün sonra antikor yanıtının ve T hücre aracılı hücre sel immün yanıtın uyardığı saptanmıştır. En sık gözlenen yan etkilerin enjeksiyon yerinde ağrı, ateş, yorgunluk, baş ve kas ağrıları olduğu bildirilmektedir. Klinik çalışmaları süren COVID-19 aşılı Tablo 2'de gösterilmiştir.

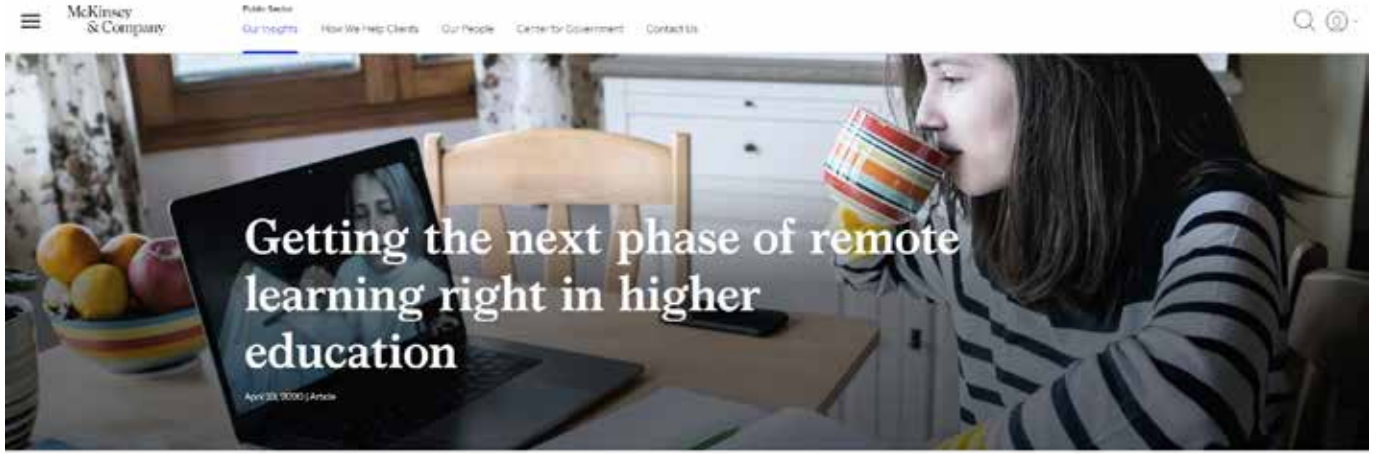
Bağışıklama koruyucu hekimliğin vazgeçilmez basamaklarından biridir. Aşı ile bağışıklama ise enfeksiyon hastalıkları ile mücadele için temel oluşturmaktadır. Tüm dünyayı temelden sarsan COVID-19 pandemi sürecinde, aşı ile bağışıklamanın önemi çok daha net anlaşılmiş olup gelecekte, hem ülkemizde hem de tüm dünyada gelişen teknolojinin ana çalışma alanlarından biri aşı geliştirme çalışmaları olmalıdır.

Tablo 2 Klinik çalışmaları süren COVID19 aşılı

Aşı adı	Çalışma yürütücüsü	Aşı içeri	Çalışma fazı
mRNA-1273	Moderna and NIAID	mRNA aşısı	Faz 2
BNT162	BioNTech and Pfizer	mRNA aşısı	Faz 1/2
INO-4800	Inovio Pharmaceuticals	DNA aşısı	Faz 1
AZD1222	Oxford Üniversitesi ve Astra Zeneca	Adenovirus aşısı	Faz 2b/3
Ad5-nCoV	CabSino Biologics	Adenovirus aşısı	Faz 2
İsmlendirilmemiş	Wuhan Biyolojik Ürünler Enstitüsü	İnaktive virus	Faz 1/2
İsmlendirilmemiş	Pekin Biyolojik Ürünler Enstitüsü	İnaktive virus	Faz 1/2
PiCoVacc	SinoVac	İnaktive virus ve adjuvan	Faz 1/2
İsmlendirilmemiş	Çin Medikal Biyoloji ve Medikal Bilimler Akademisi	İnaktive virus	Faz 1
NVX-CoV2372	Novavax	Protein subünit	Faz 2

DÜNYA
LİTERATÜRÜNDEN
SEÇMELER

By Christine Heitz, Martha Laboissiere, Saurabh Sanghvi, and Jimmy Sarakatsannis

Because of the coronavirus, American colleges and universities are entering new educational territory. Here are some practical ways to deliver excellence.

Because of the coronavirus, American colleges and universities are entering new educational territory. Here are some practical ways to deliver excellence*

Christine Heitz, Martha Laboissiere, Saurabh Sanghvi, and Jimmy Sarakatsannis, April 2020

For higher-education institutions, the first frantic rush of transitioning from in-person to remote learning is behind them—not that the process is complete. Most faculty members have managed to establish new routines. Others are still working out how to teach courses designed for a physical classroom through online platforms that they may still be learning to master.

* Yazının Türkçesi için bkz. sayfa 68

Students are also having to adjust, expected to learn as much without the ready social connection and energy of a residential and in-person learning environment. It didn't help that until the COVID-19 crisis, online learning comprised a relatively small share of higher education. Fewer than one in five (18 percent) of US tertiary-level students learned online exclusively; as of fall 2018, about a third had taken at least one course online.

Now that the first phase has passed, what comes next? This article details five specific actions universities could take in the next few months to help improve student learning, engagement, and experience while operating remotely. Whether students are able to return to campus for the fall term or remain remote for longer, these moves may inspire institutions to pilot new initiatives, learn what works, iterate, and position themselves to create capabilities that will enhance instruction permanently.

Focus on access and equity. Moving from on-campus to remote learning raises issues related to access and equity. There are the immediate logistical challenges of ensuring students have the basic technology they need to learn remotely. One response has been for institutions to offer stipends for internet access and laptop rentals or purchases. Others have loaned equipment and procured additional laptops and hot spots for under-resourced students; this may get equipment to them faster and at an accessible cost. The University of Washington-Bothell, for example, has increased its equipment loan service and bought laptops and hot spots for students who need them.

Universities can be an effective central coordinating resource to share the free options becoming available. Hundreds of internet and telephone service providers have signed the FCC Keep Americans Connected Pledge and are providing benefits like free hot spots with no data caps to support

distance learning. Universities can also work with state and local providers and agencies to advocate for government support.

In addition to these technical issues, there are a range of social, emotional, and human needs that need to be addressed to enable students to learn. Some are basic: food, housing, and money. Without access to dorms and on-campus food services, lower-income students can struggle just to get through the day. Universities can work to connect them to social service organizations; they can also think creatively about providing food service and residential support for those most in need. Some universities, such as Mississippi State, are also getting creative about keeping campuses partially open in a controlled, physically distant way.

Yükseköğretimde Uzaktan Öğrenmenin Bir Sonraki Aşamasını Yakalamak

Prof. Dr. Naci Gündoğan'ın derlemesi ile...

Uzaktan eğitim sisteminde mükemmele ulaşım için bazı pratik notlar...

Christine Heitz, Martha Laboissiere, Saurabh Sanghvi, and Jimmy Sarakatsannis

Nisan 2020

Koronavirüs nedeniyle, Amerikan kolejleri ve üniversiteleri yeni eğitim bölgelerine giriyor. İşte mükemmellik sunmanın bazı pratik yolları.

Kaynak: www.mckinsey.com/industries/public-sector/our-insights/getting-the-next-phase-of-remote-learning-right-in-higher-education

Yükseköğretim kurumları için, yüz yüze öğretimden uzaktan öğrenmeye geçişin ilk çığırın konusu geride kaldı ancak süreçler henüz tamamlanmış değil. Öğretim üyelerinin birçoğu yeni rutinler kurmayı başarırken diğerleri, hâlâ ustalaşmayı öğrenebilecekleri çevrimiçi platformlar aracılığıyla fiziksel bir sınıf için tasarlanan dersleri nasıl öğretecekleri üzerinde çalışıyorlar.

Öğrencilerden, bir mekan ve yüz yüze öğrenme ortamının sağladığı sosyal bağlantı ve enerji olmadan da öğrenmeleri beklenmektedir. COVID-19 krizine kadar, çevrimiçi öğrenme yükseköğretimin görece küçük bir payını oluşturmaktaydı. ABD’de yükseköğretim düzeyindeki öğrencilerin beşte birinden %18’den azı yalnızca çevrimiçi; 2018 sonbaharı itibarıyla, yaklaşık üçte biri çevrimiçi olarak en az bir ders almıştı.

İlk aşama geçtiğine göre, sırada ne var? Bu makale, üniversitelerin uzaktan eğitim verirken öğrencilerin öğrenmelerini, katılımlarını ve deneyimlerini geliştirmeye yardımcı olmak için önümüzdeki birkaç ay içinde gerçekleştirebilecekleri beş özel eylemi detaylandırmaktadır. Öğrenciler sonbahar döneminde kampüse geri dönebilir ya da daha uzun süre uzak kalabilirler, bu eylemler kurumlara yeni girişimleri yönlendirmeleri, neyin işe yaradığını öğrenmeleri, yinelenmeleri ve eğitimi kalıcı olarak geliştirecek yetenekler yaratmak için kendilerini konumlandırmaları için ilham verebilir.

Erişim ve eşitliğe odaklanın. Kampüs eğitiminden uzaktan öğrenmeye geçmek, erişim ve eşitlik ile ilgili sorunları gündeme getirmektedir. Öğrencilerin uzaktan öğrenmek için ihtiyaç duydukları temel teknolojiye sahip olmalarını sağlamanın acil lojistik zorlukları vardır. Buna bir çözüm, kurumların internet erişimi ve dizüstü bilgisayar kiralama veya satın alma işlemleri için ödenek sunmasıdır. Bir diğer grup ise kay-

nak yetersizliği olan öğrenciler için ekipman ödünç almış ve ek dizüstü bilgisayarlar ve bunun için “sıcak noktalar” temin etmiştir; öğrenciler buralardan ekipmanı daha hızlı ve uygun bir maliyetle alabilir. Örneğin Washington-Botwell Üniversitesi, ekipman kredi hizmetini artırdı ve buna ihtiyaç duyan öğrenciler için dizüstü bilgisayarlar ve “sıcak noktalar” satın aldı.

Üniversiteler, ulaşılabilir ücretsiz seçenekleri paylaşmak için etkili bir merkezi koordinasyon kaynağı olabilir. Yüzlerce internet ve telefon hizmeti sağlayıcısı “FCC Keep Americans Connected Pledge”ı imzaladı ve bu uzaktan öğrenmeyi desteklemek için veri sınırı olmayan **ücretsiz sıcak noktalar** gibi avantajlar sağlıyor. Üniversiteler burada yerel ajanslar ile birlikte çalışabilirler.

Bu teknik konulara ek olarak, öğrenciler için ele alınması gereken bir dizi sosyal, duygusal ve insani ihtiyaçlar da vardır. Bunlar; beslenme, barınma ve harçlık gibi temel ihtiyaçlardır. Yurtlara ve kampüste yemek hizmetlerine erişimi olmayan düşük gelirli öğrenciler için bu destekler önemlidir. Üniversiteler bu konularda özellikle bu dönemde destek vermelidirler.

Kampüslerdeki toplum ruh sağlığı hizmetleri de aktifleşmekte ve çoğalmaktadır. COVID-19’un neden olduğu endişe ve sıkıntı göz önüne alındığında, öğrenciler, öğretim üyeleri ve personel için bu hizmetlere ihtiyaç duyulabilir.

Öğrenme güçlüğü veya erişilebilirlik ihtiyacı olanlar özel dikkat gerektirir. Birçok kampüste öğrenmenin görsel ve işitsel olarak erişilebilir olmasını sağlayan ofisler vardır. Bununla birlikte, uzaktan öğrenmeye geçiş bu kaynakları zorlayabilir. Öncelik, her ihtiyaca uygun özel yaklaşımlar tasarlamak olmalıdır. Örneğin, kurumlar dersleri kaydedebilir altyazı ekleyebilir, böylece

işitme engelli veya işitsel işlem gecikmeleri olan öğrenciler de yararlanabilir.

Öğretim üyelerini destekleyin. Birçok öğretim üyesi, kendi yaşamları kesintiye uğrasa bile öğrencilerine aynı standartlarda öğretmek amacıyla yaratıcı bir şekilde yanıt vermek için çok çalışıyor. Uzak bir ortamda hangi yöntemlerin en iyi şekilde çalıştığı, disipline ve mevcut teknolojiye göre değişir. Bununla birlikte, kurumların yardımcı olabileceği birçok yol var;

Bu Dönem İçin Üniversitelere Öneriler:

- **Daha fazla öğretim desteği sunun.** Pek çok kurum öğretim kadrosuna öğretiminde destek veren dijital merkezlere sahiptir; bunlar olabildiğince büyütülmelidir.
- **Öğretim üyelerinin en iyi uygulamaları paylaşabilmesi için sosyal medyayı ve çevrimiçi forumları kullanın.**
- **Öğretim üyelerinin uzaktan öğretimleri hakkında düzenli geri bildirim alabilmesi için bir yapı oluşturun.** Bu anketler, akademisyenleri yargılamak için değil, öğrencilere nasıl karşılık verdikleri ve nerede gelişebilecekleri hakkında bilgi vermek için kullanılmalıdır. Anket sonuçları ayrıca yöneticilere öğrenci öğrenimini desteklemek için nereye müdahale etmeleri gerektiği konusunda bir fikir verebilir.
- **Yaz boyunca sistemi geliştirmeye yatırım yapın.** Yükseköğretim Kurumları uzaktan öğretimin önümüzdeki güz döneminde devam edebileceğini düşünerek yaz aylarını öğretim üyelerinin eğitimine harcayabilir ve dersler için çevrimiçi bir format geliştirebilirler. Üniversiteler uzaktan öğrenme alanında “eğitim kampları” kullanmayı ve daha fazla

çevrimiçi müfredat tasarımcısını işe almayı düşünebilirler. Buna ek olarak, üniversiteler bir laboratuvar deneyimini taklit etmek için simülasyon yazılımı veya engelli öğrencilere daha iyi hizmet vermek için erişilebilirlik seçenekleri gibi özel ihtiyaçları karşılamak üzere yeni teknolojileri keşfetmek ve test etmek için yaz aylarını kullanabilir.

Çevrimiçine hareket edin. Birçok tam zamanlı öğrenci için, yükseköğretimin değeri sadece akademik derslerden kaynaklanmıyor; aynı zamanda kampüs yaşamının canlılığından, yapılan konuşmalardan yemek salonunda etkileşimlere birçok cazip yönü var. Uzaktan öğrenmeye geçtiğinde, yüz yüze toplantıları çevrimiçine taşımak için mevcut araçların nasıl kullanılacağını düşünebilirler. Ayrıca tartışmalar, etkinlikler ve diğer konular için yeni alanlar açabilirler. Buradaki düşünce, üniversite topluluğunun bağlantı kurmaya devam etmesini sağlamak için fiziksel alanlar yerine sanal alanlar sunmaktır.

Belli saatlerde görevli personelin bulunacağı merkezi bir yer (bir tür çevrimiçi öğrenci merkezi) oluşturmak da önemlidir. Florida Üniver-

Paydaşları aktive edin. Büyük ya da küçük, kamu ya da özel olsun kolejler ve üniversiteler bir şekilde birbirine benzerlerdir: insan yetenekleri bakımından zengindirler. Bu cesur yeni sanal dünyada başarılı olmak için anahtar, bu yeteneği en acil ihtiyaçları karşılamak için güçlendirmek ve yeniden organize etmektir.

sitesi, çalışma gruplarını organize etmenin ve akademik danışmanlarla bağlantı kurmanın mümkün olduğu bir “öğrenci merkezi” (student plaza) çalışması başlattı. Üniversiteler aynı zamanda öğrencilerin sürekli katılımını sağlamak için coğrafi veya ilgi gruplarına dayalı “sanal ev odaları” (virtual homerooms) oluşturmayı düşünebilirler.

Yükseköğretim Kurumlarının sürekliliğini sağlamak için, üniversite liderleri ortak hedefler ve öncelikler üzerinde anlaşmaya varmak ve teknoloji erişimi, öğrenme ve katılım açısından neler olması gerektiğini tartışmak için öğrenci liderlerine danışabilirler. Ülke çapında öğrenciler, aynı anda 52 üniversite tarafından iller düzeyinde web semineriyle iklim değişikliği konusunda sanal bir çalışma yapabilirler. Bir salonu dolduran konuk konuşmacılar yerine, canlı tartışmalar da dahil olmak üzere konuşmacıları uzaktan getirebilirsiniz. Gerçekten de, uzaktan öğrenmenin avantajlarından biri, dünyanın herhangi bir yerinden misafir davet etme yeteneğidir.

Burada önemli bir yol, teknoloji konusunda bilgili öğrenci ve personeli, hocalara ve diğer öğrencilere çevrimiçi araçları kullanmaları konusunda aktive etmektir. Üniversitenin kendi mezunlarından ve üyelerinden, uzaktan öğrenme, kariyer tartışmaları ve sanal staj ile öğrencilere destek olmak için uzaktan mentörlük ve koçluk yapmalarını istemektir.

Öğretme ve öğrenmenin sürekliliğini sağlamak için siber güvenliğe yatırım yapın. Çevrimiçi öğretimi harekete geçirme çabaları siber tehdit riskini de artırmaktadır. Üniversiteler, istenmeyen kullanıcıların sınıfların düzenini bozduğu siber saldırılara zaten katlanmaktaydı. Şimdi, siber güvenlik ekiplerinin göreve hazır olmasını sağlayarak, saldırganların yararlanabileceği boşlukları kapatarak öğretme ve öğrenmeyi

sürdürürken güvenlik ve veri gizliliğini sağlamak için gerekli yatırımları yaparak bu tür sorunları önleyebilir.

Uzaktan öğrenmeye doğru gerçekleşen bu yeni ve hızlı hareket kolay olmamıştır. Bununla birlikte, bu durum kurumlara deneme ve yenilik yapma fırsatı sağlayabilir. Yeni yaklaşımların denenmesi ve işe yaradığı kanıtlanan uygulamaların geliştirilmesi, olumlu ve kalıcı değişikliklerin yaratılmasına yardımcı olabilir. **Üniversiteler, bu kriz geçtikten sonra herkesin yararına kampüs içi eğitim ile entegre edilebilecek yeni bir uzaktan öğrenme yeteneğine sahip olabilirler.**

BLENDED LEARNING IN DOCTORAL EDUCATION

17 June 2020 | Marianna Bevova , University of Liège

The shift to blended learning may have taken years, but the Covid-19 pandemic has quickly changed the playing field, accelerating the move to online approaches. As Marianna Bevova of the University of Liège explains, this transition is particularly interesting in the field of doctoral education.

The widespread use of new technologies in our society, combined with high-speed internet access, has created new opportunities for training in doctoral schools. The number of online courses is increasing rapidly. Online courses have many advantages, including a comfortable learning en-

* Yazının Türkçesi için bkz. sayfa 75

vironment, convenience and flexibility, and could lead to reduced costs both for the university and for the participants.

After the initial wave of online courses a decade ago, it became clear that although this new approach has many advantages, it also has limitations. Perhaps the most pronounced limitation is the lack of feedback from face-to-face interactions. In addition, assessing what the participants have retained from an online course is not always straightforward.

This is where blended learning becomes interesting. Blended learning is a combination of online and face-to-face learning. Although this concept may appear to be relatively recent, a closer look shows us that many doctoral candidates have been informally practising some form of blended learning for years, by using online resources to supplement classic face-to-face education. Thus, it was only a matter of time before doctoral training would become “blended” by necessity.

Although blended learning is a suitable approach for all three Bologna cycles, it may especially meet the demands at the doctoral level. Doctoral candidates have limited time to obtain their degree and this time is divided between research and training. Thus, the courses doctoral candidates take must meet their needs, be efficient and time sensitive.

In the biomedical and life sciences sector, doctoral courses are usually less basic and more oriented towards questions relating to the research fields. The doctoral courses also have more in-depth discussions compared to the undergraduate level. Doctoral candidates are usually less accepting of the classical teaching format as they want to hear personal experience and opinion from their educators and trainers. Additionally, doctoral candidates are more diverse in their initial background knowledge compared to undergraduate students. One cannot

expect the same level of knowledge on different topics among doctoral candidates who have focused on various elements in their specialisations. And last but not the least doctoral-level courses are more oriented towards communication within the group. Thus, doctoral education needs to be more personal, more tailored to the doctoral candidates’ needs and create enough time for in-depth discussion between the educators and trainers and the doctoral candidates.

Blended learning can be an answer to most of these issues. Most participants have a unique learning style, and a blended course is better suited to meet the participant’s needs compared to either a traditional course or an online-only course. With blended learning, a participant is more engaged and can drive his or her individual learning experience. Moreover, numerous education research studies have shown that the participant’s understanding and critical assessment of the course material are increased considerably if the course includes a self-study component followed by problem-solving exercises. In this respect, blended learning provides the time for this approach. First, the participants are given access to online components for self-study. The online components usually consist of a more basic knowledge, thus allowing more experienced doctoral candidates to quickly recap the topic, while giving doctoral candidates with different educational backgrounds the chance to spend more time learning the basics in order to be well prepared for face-to-face sessions. Face-to-face sessions then delve into the material in more depth, including discussions, problem solving, and in-class exercises. In addition, face-to-face sessions are used to assess the participants’ level of knowledge.

Despite the clear advantages of blended learning, this approach has only just begun to formally enter doctoral schools. The resistance to this approach stems from several factors. First, preparing a good online course for use in a blended setting requi-

res a substantial investment of time and money, including investing in video equipment, video production and editing, graphics and visual support, and language editing. Second, on average, educators spend more time preparing an hour of online course material compared to a similar face-to-face class. In addition, because pre-recorded online lectures lack the freedom of improvisation, they are less forgiving of poor structure and they require solid planning. Once recorded and made available, an online lecture is “carved in stone”, at least until it is replaced by a new lecture. Thus, the information contained in the lecture must be carefully verified. Even a moderately sized online course can reach many more participants than a traditional course, thus increasing the educator’s sense of responsibility. Once the online course is prepared, it must then be combined effectively with the face-to-face component in order to create the blended course. Finally, many of us are inherently slow at changing our teaching style, preferring to stick with what we know rather than reaching beyond our comfort zone. Thus, the initial investment, combined with the organisational inertia, is a common obstacle for many educators and trainers who would like to design a blended course.

Nevertheless, investing in blended learning can result in time and money well spent. For educators, online lectures can save time after the initial investment, as many lectures regarding classic and/or basic topics may not require much updating. For doctoral candidates, a blended course becomes a sort of mix-and-match “Lego-blocks” collection that can be rearranged and expanded based on his or her particular needs.

Under normal circumstances, the shift to blended learning would likely have taken another decade in most doctoral schools. However, the Covid-19 pandemic quickly changed the playing field when almost all education was immediately shifted online. Although the transition was rapid and in many cases quite chaotic, universities and doctoral schools have risen to the challenge and now provide a much more organised structure. The current difficult and uncertain time will undoubtedly end, but it seems that the pandemic will continue to accelerate the development and implementation of online and blended learning, bringing its importance to the forefront of doctoral education.

DOKTORA EĞİTİMİNDE KARMA EĞİTİM SİSTEMLERİ

17 Haziran 2020 | Marianna Bevova , Liège Üniversitesi

Uzun yıllardan bu yana yüzyüze ve uzaktan eğitim, birer karma eğitim modeli olarak kullanılmıştır. Ancak Covid-19 pandemisinden sonra, uzaktan eğitime geçiş oldukça hızlandı. Marianna Bevova, bu eğitim modelinin doktora eğitiminde de kullanılabileceğini anlatıyor.

Doktora eğitiminde de hızlı internet sayesinde yeni teknolojiler yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Uzaktan eğitimler rahat bir eğitim alanı, esneklik, üniversite ve katılımcılar açısından ücretlerde düşüş uzaktan eğitimin avantajları arasındadır.

Ancak bütün bu avantajların yanı sıra yüz yüze eğitimin sağladığı interaktifliği burada yakalamak zor. Burada karma eğitim (Blended learning) düşüncesi akla geliyor.

Yüzyüze ve uzaktan eğitimin karma eğitim olarak yürütülmesi...

Aslında birçok doktora öğrencisi eğitimlerini yıllardır bu şekilde yürütüyor. Ama bu model henüz formal olarak kullanımda değil.

Karma eğitimin Bologna döngülerine uygun olduğunu biliyoruz, özellikle de doktora seviyesinde. Doktora adayları, zamanlarının önemli bir kısmını eğitim ve araştırma için ayırıyorlar. Doktora seviyesinde verilen ders ve kredilerin adayların eğitim ve araştırmada ihtiyaçlarını karşılamada ve zaman yönetimi açısından etkin olmalıdır.

Biyomedikal ve Doğa Bilimleri alanlarında, doktora programları temel eğitimden daha çok

araştırma alanlarına yöneliktir, derin tartışmaları içermektedir. Hatta öğrenciler, klasik öğrenmenin dışında eğitim aldıkları kişilerden ve çalışma ekiplerinden kişisel deneyimlerini öğrenmeye çalışırlar.

Yani özetle, doktora seviyesinde dersler daha ziyade grup içindeki iletişimle yürür. Yukarıda bahsettiğimiz derin tartışmalar burada en öne çıkmaktadır.

Karma eğitim bunların bir çoğuna çözüm getirir. Geleneksel eğitim yöntemlerinin dışında uzaktan eğitim bu tip tartışmalara faydalı olacaktır. Eğer dersler, öğrencinin kendisinin odaklanmasını gerektiren problem çözümüne dayalı konulardan oluşuyorsa, bu yaklaşımda daha geniş bir zaman dilimi kullanılabilmesi için daha yararlı olacaktır.

Uzaktan eğitim ile temel bilgiler edindikten sonra yüz yüze eğitimde hem öğrencinin bilgi seviyesi ölçülebilir hem de derin tartışmalara zaman ayrılır. Klasik eğitim yönteminden ziyade öğretmenlerinin kişisel deneyim ve düşüncelerine önem veren doktora adayları, hazır bulunuşlukları ve uzmanlık alanlarındaki bilgi birikimleri bakımından çeşitlilik göstermektedirler. Bu nedenle ki doktora eğitimi adaya özgü olmalı, doktorantların ihtiyaçlarına cevap vermeli ve derin tartışmalara yeterli zaman ayrılmalıdır.

Karma eğitim sistemi ile doktorantlar derslerde daha katılımcı olabilir ve bireysel öğrenme deneyimlerini kendileri yönlendirebilir. Eğitimde yapılan birçok araştırma, öğrencilerin ders materyallerini anlayabilmelerinin ve değerlendirebilmelerinin derslerin problem çözme becerileri gibi bireye özgü içeriklerle geliştirilebileceğini göstermektedir. Önce öğrenciler, uzaktan erişimle ders içeriklerini kendileri tartışmalıdır. Uzaktan eğitimle verilen bu bilgiler genelde

temel bilgilerdir. Böylece doktora adaylarının konuyu hızlıca kavramalarını hızlaştırır. Daha az zaman harcayarak ana konuyu öğrenmeye daha çabuk ulaşırlar. Yüz yüze eğitim ise daha derin tartışmaları içeren ve bilgi materyallerinin derinliğine ulaşmayı sağlayan dersler olarak yürür.

Karma eğitimin bu kadar net avantajları olmasına rağmen çeşitli gerekçelerle şimdiye kadar kullanılmasına karşı direnç gösterilmiştir. Online dersler için iyi bir video seti, grafik ve dil kullanımı açısından bilgili bir grup ve destek için mali bir portfö gerekmektedir. Online derslerin yazılı olarak hazırlanması iyi planlanmalıdır. Bir online ders hazırlanıp sunulduğunda neredeyse taşa yazılmış gibidir, yani uzun zaman sıkça gündemde kalacaktır. Önerimiz, bu online ders hazırlandıktan sonra yüz yüze eğitim yöntemiyle de desteklenmelidir.

Normal şartlarda doktora seviyesinde karma eğitimin başlatılabilmesi onlarca yıl alırdı, ancak Covid-19 pandemisi eğitim yöntemini uzaktan eğitime hızla aktarmıştır. Doktora eğitimi sunan üniversiteler daha organize bir yapı oluşturduktan sonra daha etkin bir eğitim sunmaktadır.

Özetle, pandeminin devam edeceği göz önünde bulundurulduğunda, online eğitim ve karma eğitimlerin geliştirilmesi ve doktora seviyesinde sunulması, yükseköğretimin gelişmesi açısından önem arz etmektedir.

ÜNİVERSİTELERDEN
HABERLER

TARIMA DİJİTAL DOKUNUŞ...

Boğaziçi Üniversitesi - Harran Üniversitesi ve GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

Boğaziçi Üniversitesi, Harran Üniversitesi ve T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ortaklığı ile Türkiye’de tarımın dijitalleşmesi için yeni bir proje hayata geçiyor. Projeye, Şanlıurfa Harran Ovası’nda bulunan üretici arazisinde gerçekleştirilen çalışmada teknoloji kullanımı ile tarım dijitalleştiriliyor. Aralık 2019’da başlayan projeye 10 dönümlük tarım arazisinde pamuk ekimi tamamlanırken, dijital ekipmanların kurulumu yapılarak veri toplama süreci başladı. Projede hedef, kaynakların korunarak, pamuk üretimindeki verimliliğin yüzde 20’ye kadar artırılması.

Boğaziçi ve Harran Üniversitesi akademisyenleri, geliştirdikleri “Nesnelerin İnterneti Vasıtasıyla Sürdürülebilir Tarımsal Üretimde Kaynak Etkinliği Ve Verim Artışı Sağlanması’nın Ekonomik Ve Çevresel

Etkileri” başlıklı disiplinlerarası projeye dünyadaki dijital tarım konseptine öncülük edecek ve Türk tarımına yön verecek çalışmaları tamamlamayı hedefliyor. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı’nın desteği ile hayata geçen bu proje kapsamında, Şanlıurfa Harran Ovası’nda pamuk üretiminin birçok farklı evresi dijitalleştirildi. Deneme arazisinde kurulan iklim istasyonu ve tarla sensörleri ile, anlık olarak elde edilen veriler kullanılarak, Harran Üniversitesi’nde uzman akademisyenleri ile ortak geliştirilen yazılım ve teknolojiler sayesinde girdilerin optimizasyonu mayıs’ta sağlanmaya başlandı.

Böylelikle aşırı su, gübre ve ilaç kullanımının önüne geçilirken, bölge için çok önemli bir ürün olan pamukta çevreye daha az zarar veren ve yüzde 20’ye kadar daha verimli üretimin yapılabilmesi hedefle-

niyor. Projenin destekçileri arasında Türkiye İş Bankası, Vodafone, tarım teknolojileri şirketleri METOS Türkiye ve tarla.io ile Türk Traktör de yer alıyor.

VERİMLİLİKTE HEDEF YÜZDE 20

Tarım ekonomisi çalışmalarıyla tanınan Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Gökhan Özertan, tarımda dijital teknolojilerin kullanılmasının önemine dikkat çekiyor. Prof. Dr. Özertan, pamuğun sadece bölge değil, Türkiye için önemli bir ürün olduğunu belirterek, “Ancak Harran Ovası’nda özellikle pamuk üretiminde aşırı su, gübre ve tarım ilacı kullanıldığını görüyoruz. Bu durum tarımdaki verimliliği ciddi boyutta etkiliyor. Yeni proje kapsamında sensörler, iklim istasyonu, drone ve uydu bilgileriyle, tarım arazisinde iklim, toprak, su gibi unsurlar takip ediliyor ve bunlar veriye dönüştürülüyor. Yani tarım yeni teknolojilerle dijitalleştiriliyor. Bu sayede önemli bir tarım ürünü olan pamukta üretim, sürdürülebilir dijital yollarla artırılmış olacak. Verimlilikte hedefimiz yüzde 20” bilgisini veriyor.

AN BE AN TAKİP

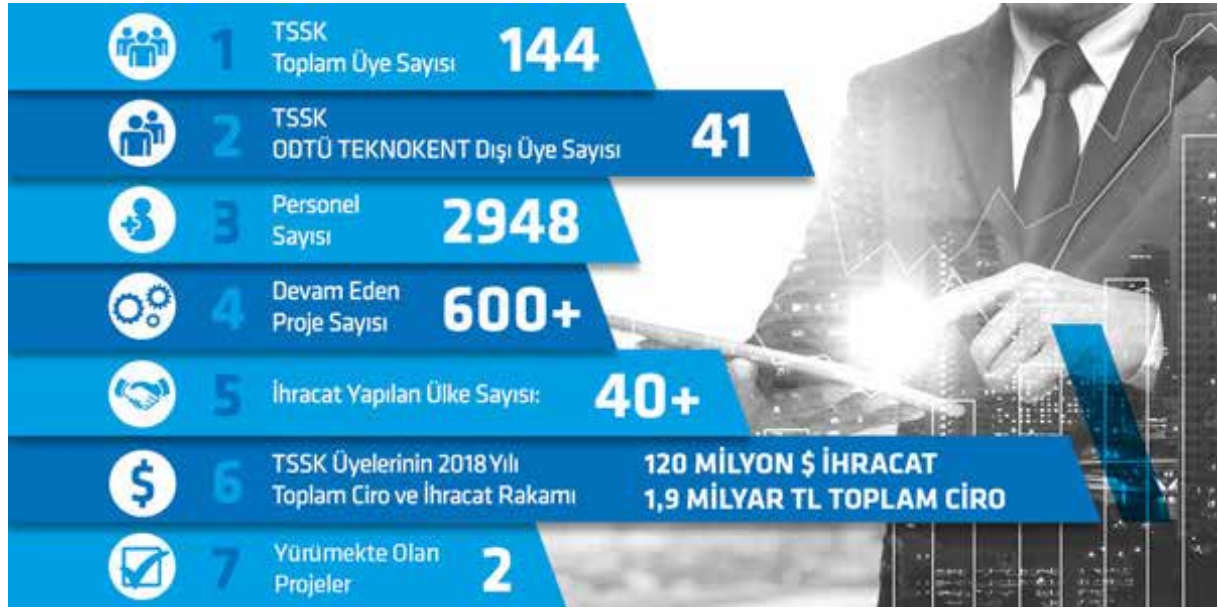
Proje kapsamında 10 dönümlük tarım arazisine Mayıs ayında pamuk ekimi yapıldı, dijital ekipmanların kurulumu tamamlandı ve veri merkezi işler hale getirildi. Projenin ortağı Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğretim üyeleri tarafından Mayıs ayının başında yapılan pamuk ekiminin ardından kurulan iklim istasyonu ve sensörler aracılığıyla hasatın yapılacağı Eylül’e kadar arazi takip edilecek. Takip eden aşamada ise hasat edilen pamuğun çırçır fabrikasına kadar olan yolculuğu da teknoloji vasıtasıyla incelenecek.

Boğaziçi ve Harran Üniversitesi’nden uzmanlar verilerin analizi sonucu farklı alanlarda da kullanılacak modern tarım teknolojileri geliştirmeyi hedefleyen dijital bir yol haritası tasarlayacak.

Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Ticaret Bölümünden Doç. Dr. Aslı Deniz Helvacıoğlu, projenin yenilikçi yönüne dikkat çekiyor. Doç. Dr. Helvacıoğlu’na göre proje tarımda dijitalleşme konusunda Türkiye’de atılan en önemli adımlardan biri. Helvacıoğlu, “Dünyada özellikle Hollanda ve ABD’de benzer çalışmalar var. Ancak Türkiye’de bu ölçekte ve detayda, tarımda dijitalleşmenin öne çıktığı, inovatif bir proje henüz hayata geçmedi. Elde edilecek veriler, bize tarımda verimin artırılması ve aşırı kimyasal kullanımların önüne geçilmesi için önemli bilgiler sağlayacak. Böylelikle bölgedeki diğer çiftçilere de uygulayabilecekleri yeni bir model sunmuş olacağız. Bölgede pamukta verimin artması, ekonomik gelişimle birlikte, bölgedeki insanın da refahının daha iyi bir düzeye gelmesi çok önemli. Bu nedenle işin yenilikçi yönü kadar, projenin ekonomik ve çevresel katkıları da bizi heyecanlandırıyor” diyor.

TARIMDA DİJİTALLEŞME EKONOMİYE KATKI

Prof. Dr. Gökhan Özertan’ın da katkı sağladığı; Mart’ta yayınlanan ‘TÜSİAD Tarım ve Gıda 2020 Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Tarım ve Gıda Sektörünün Analizi’ raporu, tarımda dijitalleşmenin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) üzerindeki etkisini de inceliyor. Rapora göre Türkiye’de tarımın katma değeri 1980’lerden 2010’a kadar artarak 70 milyar dolar seviyesine ulaştı. Ancak 2010’dan 2018’e tarımın ekonomiye katkısı 44 milyar dolara geriledi. Raporda, tarımda dijitalleşmenin katma değerdeki artışa etkisine vurgu yapılarak, “Dijitalleşme üretim aktivitesini daha sistematik hale getirmekte; üretici ve tedarikçileri yeni pazarlarla bağlantılandırarak ticaret saikini artırıyor. Kamunun gözetim kapasitesini de artırarak kalite standartlarına uymayı teşvik eden bir yapı oluşturuyor. Böylelikle tarım ve gıda sistemi, tüketicilerin ihtiyacını daha etkin biçimde karşılayan, verimli, esnek, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir yapıya doğru evriliyor” ifadeleri yer alıyor.

ODTÜ TEKNOKENT ÇALIŞMALARI...

ODTÜ TEKNOKENT, aktif olarak Ar-Ge yapan ve 140'ı aşkın savunma sanayii şirketi olmak üzere, 380'den fazla firma ile beraber ODTÜ içinde yer alan birçok araştırma merkezi ve laboratuvarı bünyesinde barındırmakta olup, 2010 yılı itibarıyla Teknokent Savunma Sanayii Kümelmesi (TSSK) adı altında savunma sanayii alanında faaliyet gösteren firmaları kümelemiştir. Bu firmalar, birbirlerini tamamlayıcı ve birbirlerinin kabiliyetlerine katma değer ekleyen ve savunma, havacılık, anayurt güvenliği ve siber güvenlik alanları için yeni ürün ve hizmetler geliştiren dikey uzmanlıklara sahip Ar-Ge firmalarıdır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin milli olması zorunlu ve kritik ihtiyaçlarının, üniversiteler ile Ar-Ge odaklı iş birlikleri çerçevesinde yerli savunma sanayi şirketlerince geliştirilmesi; yerli savunma sanayii şirketleri, üniversiteler ve diğer şirketler ile Ar-Ge odaklı iş birlikleri çerçevesinde uluslararası pazarlara teknoloji üretmesi vizyonu ile yola çıkan TSSK, savunma sanayii sektöründe yer alan büyük, orta ve küçük ölçekli firmalardan oluşan yapısıyla uluslararası faaliyetlerini ve küme içi iş birliğini geliştirme nin yanı sıra sektörde sahip olunan birikimin yurt içi ve dışındaki diğer sektörlerle aktararak, kaynakların doğru kullanılmasını, yapılacak yeni yatırımların doğru planlanmasını sağlamayı amaç edinmiştir.

Kümelenmenin itici gücünü üniversite, sanayi ve araştırma arasındaki sinerji ile gerçekleştirilen Ar-Ge projeleri oluşturmaktadır.

TSSK'nın bir arayüz olarak amaçları, küme paydaşlarının:

- Anayurt güvenliği, savunma, havacılık ve siber güvenlik alanlarında yenilikçi teknolojileri kullanarak, Ar-Ge ve inovasyon odaklı rekabetçi ürünler ve hizmetler geliştirebilmek için kendi aralarında ve diğer kurum, kuruluş ve sektörlerle iş birliği oluşturmalarını ve yeni iş fırsatları yaratmalarını,
- Yurt içi ve yurt dışı pazarlarda tanınırlığının ve iş geliştirme potansiyelinin artırılmasını,
- Uluslararası iş birlikleri yaratmasını ve ihracattan yüksek oranda pay almasını,
- İhtiyaç duyduğu hukuki, teknik ve fiziksel altyapılara, nitelikli iş gücüne, teşviklere ve maddi kaynaklara ulaşmasını

sağlamaktır.

VİZYON

Ulusal bağlamda lider anayurt güvenliği, savunma, havacılık ve siber güvenlik kümelenmesi olmak, uluslararası platformlarda sürekli artan etkinlik alanıyla sektör firmalarının yurt dışı pazarlara açılmasını sağlamak.

MİSYON

Anayurt güvenliği, savunma, havacılık ve siber güvenlik alanlarında, Ar-Ge ve yenilikçi teknolojileri kullanarak, içinde özel sektör, kamu ve üniversiteden paydaşları barındıran, vizyoner ve küresel bir ortak çalışma platformu oluşturmak, bu yapıyı ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet edebilir, tanınırlığı ve saygınlığı olan bir marka haline getirmek, küme üyelerinin ulusal ve uluslararası pazarlarda TSSK faaliyetleri sonucu sürekli artan iş birlikleri oluşturmalarını sağlamak.

"STUDY in TURKEY" YÖK SANAL FUARI 2020

STUDY IN TURKEY
YÖK VIRTUAL FAIR
2020
A SPECIAL EVENT FOR YOU
ALL UNIVERSITIES UNDER ONE ROOF
20 - 22 JULY 2020 08.00 - 20.00 (GMT+03.00)

A MEETING POINT FOR PROSPECTIVE STUDENTS

- Over 200 Turkish Universities
- Meet university representatives online
- Free academic counselling
- Scholarship opportunities
- Accommodation facilities
- Language education centers

virtuallfair@yok.gov.tr
www.virtuallfair-yok.gov.tr

STUDY IN TURKEY
YÖK VIRTUAL FAIR
2020
A SPECIAL EVENT FOR YOU
ALL UNIVERSITIES UNDER ONE ROOF
20 - 22 JULY 2020 08.00 - 20.00 (GMT+03.00)

الدراسة في تركيا
المعرض الافتراضي لمجلس التعليم العالي "YÖK"
٢٠٢٠
نشاط خاص لك
كافة الجامعات تحت سقف واحد
من الساعة ٨:٠٠ صباحاً وحتى الساعة ٨:٠٠ مساءً (٢٠ - ٢٢ تموز (يوليو))

ملتقى الطلاب يتطلعون نحو مستقبل واعد

- أكثر من ٢٠٠ جامعة تركية
- اللقاء مع ممثلي الجامعات عبر الإنترنت
- استشارة أكاديمية مجانية
- فرصة لتداع الدراسة
- مرافق سكنية مريحة
- مراكز تعليم اللغات

virtuallfair@yok.gov.tr
www.virtuallfair-yok.gov.tr

Yükseköğretim Kurulunca 20-22 Temmuz 2020 tarihlerinde 08.00 ile 20.00 saatleri arasında küresel ölçekte "Study in Turkey YÖK Sanal Fuarı 2020" gerçekleştiriliyor. (www.virtuallfair-yok.gov.tr)

Bugün itibarıyla 182 ülkeden 180.000 üzerinde uluslararası öğrencimiz mevcut. Son yıllarda yakaladığımız büyük ilerlemenin kesintiye uğramaması için bu etkin fuarla bütün dünyada dikkatleri Türk yükseköğretimine çekmeyi hedefliyoruz.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığımız tarafından organize edilen "Study in Turkey YÖK Sanal Fuarı 2020" etkinliğine, 190 yükseköğretim kurumumuzun yanı sıra Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye Ulusal Ajansı, Türkiye Maarif Vakfı ve Yunus Emre Enstitüsü gibi Türk yükseköğretim sistemimizin uluslararasılaşmasında büyük öneme sahip kurumlarımızın stantları da yer almaktadır.

YÖK'TEN
HABERLER

YÖK "COVID-19 BİLGİLENDİRME" WEB SİTESİ ERİŞİME AÇILDI

COVID-19 Bilgilendirme Sayfası'na ulaşmak için:
covid19.yok.gov.tr/AnaSayfa

Küresel pandemi süresi boyunca YÖK tarafından yapılan çalışmaların, alınan yönetim ve mevzuat kararlarının kamuya, ulusal ve uluslararası akademi camiasına duyurulması amacıyla "COVID-19 Bilgilendirme" web sitesini erişime açıldı.

YÖK'ün COVID-19 küresel salgını konusundaki yönetim ve mevzuat kararlarının kronolojik sırayla yer aldığı sitede, üniversitelerin uzaktan öğretimi-ne ilişkin durum tespitini ortaya koyan anket ve grafikler de dikkate sunuldu.

Çin'in Vuhan kentinde bilinmeyen bir etkene bağlı zatürre vakalarının bildirildiği 31 Aralık 2019'dan

günümüze uzanan bir sıralamayla COVID-19 Yükseköğretim Yol Haritası'nda ise gün gün küresel salgın sürecinde yaşananlar ortaya kondu.

Site, COVID-19 küresel salgını boyunca Yükseköğretim Kurulunun yaptığı çalışmaları, alınan yönetim ve mevzuat kararlarını, kamuya, ulusal ve uluslararası üniversite camiasına duyurmak amacıyla açılmıştır. Ayrıca Türk üniversitelerinin bu konuda ürettiği, yaptığı çalışmaları duyurabilmek için de üniversitelerin web sitelerine ait linkler sitede yer alacaktır.

ÜNİVERSİTELERDE MADENCİLİK ALANLARINDA MÜHENDİSLİK SEÇENLERE BURS ve İSTİHDAM

YÖK - İMİB (İstanbul Maden İhracatçıları Birliği) İş Birliği

13 Mayıs 2020, Ankara

2020-2021 öğretim döneminden itibaren üniversite sınavında ilk 50 bine giren öğrencilerin maden, jeoloji ve cevher hazırlama mühendisliğini tercih etmeleri halinde) tarafından net asgari ücret oranında karşılıksız burs kazanacağını, ayrıca istihdamlarında kolaylık sağlanacağını duyurdu. Bu amaçla bir toplantı düzenlendi.

Toplantıya, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mustafa Varank, YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, YÖK Yürütme Kurulu Üyeleri, TİM Başkanı İsmail Güllü, İMİB Yönetim Kurulu Başkanı Aydın Dinçer, üniversitelerin Maden, Jeoloji ve Cevher Hazırlama Mühendisliği bölümleri bölüm başkanları katıldı.

Başkan Saraç, sanayinin ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip, uygulama ve beceri yetkinliği yüksek insanların yetiştirilmesi ve istihdam odaklı politikaların oluşturulması hususunda sektör temsilcileri ile sürekli temas halinde olduklarını anlattı. Madencilik sektörünün ülkenin iktisadi kalkınması ve uluslararası rekabet gücünün arttırılmasında öncü sektörler arasında yer aldığına dikkati çekti ve 14 maden mühendisliği programında 4 bin 198 öğrenci ve 380 öğretim elemanı; 10 jeoloji mühendisliği programında 5 bin 311 öğrenci ve 653 öğretim elemanı; bir üniversitedeki cevher hazırlama mühendisliği programında ise 299 öğrenci ve 20 öğretim elemanının bulunduğunu belirtti.

Başarıyla mezun olan öğrencilerin istihdamında da yardımcı olunacak

YÖK ve İMİB arasında yapılan işbirliği kapsamında bu programlardan başarıyla mezun olacak öğrencilerin istihdamına yönelik hususların da yer aldığına çizen Saraç, "İMİB tarafından maden, jeoloji veya cevher hazırlama mühendisliği programlarını başarıyla tamamlayan ve eğitim bursu alan öğrencilere madencilik sektöründe faaliyet gösteren firmalarda iş verilmesine yardımcı olacak." dedi.

Dinçer'den YÖK'e teşekkür

İMİB Yönetim Kurulu Başkanı Aydın Dinçer ise törende yaptığı konuşmada, "Protokolle, bu neslin önüne son derece güçlü bir kapı açtığımız gibi, sektörümüzü de onların varlığıyla daha parlak bir hale getirmenin alt yapısını oluşturuyoruz." dedi. Dinçer, destekleri ve imza törenine katılımları dolayısıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mustafa Varank'a, Yeni YÖK misyonu çerçevesince üniversite-sanayi iş birliğine büyük önem vererek ülkedeki maden sektörünün geleceğine katkısı olacak iş birliğine imza atılmasını sağlayan YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç ve ilgili YÖK üyelerine, toplantılara katılım sağlayarak katkı veren üniversitelerin Maden, Jeoloji ve Cevher Hazırlama Mühendisliği bölümleri bölüm başkanlarına teşekkür etti.

2020 ENGELSİZ ÜNİVERSİTE ÖDÜL TÖRENİ

24 Haziran 2020

Yükseköğretim kurumlarındaki engelli bireylerin mekânlara, eğitsel imkânlarla ve sosyo-kültürel faaliyetlere erişimleri konusunda farkındalık yaratmak ve iyi uygulamaları yaygınlaştırmak amacıyla düzenlenen **“Engelsiz Üniversiteler Ödül Töreni”**, bu yıl Kovid-19 salgını dolayısıyla video konferans yöntemi ile gerçekleştirildi.

2020 Engelsiz Üniversiteler Ödül Töreni'ne Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk, Başkan Saraç, YÖK Engelli Öğrenci Çalışma

Grubu Yürütücüsü ve YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Zeliha Koçak Tufan, YÖK Yürütme Kurulu Üyeleri, en çok ödül alan üniversitelerin rektörleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında yetkililer ile üniversitelerdeki engelli öğrenci birim sorumluları katıldı.

Prof. Dr. Zeliha Koçak Tufan, Yükseköğretim Kurulunda (YÖK Engelli Öğrenci Çalışma Grubu) yapılan çalışmalarını anlattı.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk konuşmasında;

Engelsiz üniversitenin, toplumun tüm kesimlerinin önlerindeki fiziki, toplumsal, kültürel ve ekonomik her türlü engeli aşabildiğini, **"Engelsiz Türkiye"** diye adlandırdıkları ideallerinin temel unsurlarından biri olduğunu belirten Selçuk, engelli bireylerin yükseköğrenim haklarının tam, etkin ve eşit şekilde kullanabildikleri engelsiz üniversiteleri, hep beraber bölüm bölüm, fakülte fakülte ve kampüs kampüs el birliğiyle inşa etmeyi önemsediklerini, bu ödüllerin üniversite eğitimi gören engelli öğrencilerin de sayısını artıracaklarını farkında olduklarını ifade etti. Her daim insanı merkeze almayan, insana önem vermeyen ülkelerin, maddi açıdan ne kadar zengin olurlarsa olsunlar insani gelişim açısından geride kaldığını dile getirdi.

Başkan Saraç konuşmasında;

YÖK 100/2000 Doktora Burs Projesinde, program kapsamında engelli çalışmalarına yönelik öncelikli alanları belirleyerek, "Türk işaret dili, engelsiz yaşam, özel eğitim, aile psikolojisi" gibi alanlarda doktora bursu verdiklerini ve bu alanda akademisyen yetiştirdiklerini, ergoterapi, dil konuşma terapisi alanlarında nitelikli insan kaynağını arttırmak üzere yeni lisans ve lisansüstü programların ve 8 üniversitede Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi Anabilim Dalı'nın açıldığını, yurt dışında "gölge eğitici" olarak bilinen kişilere akademik ortamda yetiştirmek üzere iki vakıf üniversitesinde engelli destek önlisans programının açıldığını belirtti.

Engelli öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerine, ayrıca sosyal ve kültürel faaliyetlere de katılımına destek olmak, gerekli uyarlamaların, alt yapının ve donanımların sağlanması ve üniversitelerde engelsiz bir ekosistemin oluşturulmasını teşvik etmek üzere Başkanlığımızca, 2018'den bu yana Engelsiz Üniversite Ödülleri verilmektedir.

"Engelsiz üniversite dediğimizde sadece mekan ile ilgili düzenlemeler değil, sosyal ve kültürel faaliyetleri de içinde barındıran bir üniversite tasavvur edilmelidir. Diğer taraftan bu ödüller vesilesi ile engelli bireylerin yükseköğretime tam, etkin ve eşit katılımını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar ayrıca sevindiricidir. Ödüller sadece fiziki erişilebilirliği değil aynı zamanda engelli öğrencilerimizin doğrudan katkı sağladığı, içinde bulunduğu sosyokültürel faaliyetleri ve eğitime erişilebilirlikte yapılan çalışmaları da içermektedir." dedi.

"Engelsiz Üniversite Ödülleri için geçen yıl 80 üniversiteden farklı kategorilerden 668 başvuru yapılmış iken, bu yıl 116 yükseköğretim kurumu tarafından yapılan başvuru sayısı 841'e ulaşmıştır." bilgisini de paylaştı ve bayrakların alınmasına katkı sağlayan tüm akademik ve idari personele teşekkür ederek konuşmasını tamamladı.

Üniversitelerden rekor sayıda başvuru alındı

2020 yılı ödülleri için YÖK'e 116 üniversiteden toplam 841 adet olmak üzere rekor sayıda başvuru yapıldı.

"Engelsiz Üniversite Bayrakları" ve "Engelsiz Program Nişanı"

Engelsiz Erişim ve Engelsiz Eğitim temalarıyla düzenlenen törende, yükseköğretim kurumlarına "Mekanda Erişebilirlik", "Eğitimde Erişebilirlik" ve "Sosyo-Kültürel Faaliyetlerde Erişilebilirlik" olmak üzere 3 kategoride "Engelsiz Üniversite Bayrakları" ile farklı engelli gruplarına erişilebilir kılan üniversitelerin ilgili programlarına "Engelsiz Program Nişanı" verildi.

Engelsiz Üniversite Bayrak ödülleri kapsamında:

“Mekanda Erişilebilirlik Bayrağı” (Turuncu Bayrak); 431 başvuru alınırken, 41 üniversite toplamda 118 Turuncu Bayrak verildi.

“Eğitimde Erişilebilirlik Bayrağı” (Yeşil Bayrak); 141 başvuru alınırken, bu başvurular neticesinde 8 üniversite toplamda 9 yeşil bayrak verildi.

“Sosyo-Kültürel Faaliyetlerde Erişilebilirlik Bayrağı” (Mavi Bayrak); yapılan 141 başvuru sonucunda 12 üniversite toplamda 17 mavi bayrak verildi.

Engelsiz Program Nişanı:

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi ▪ Afyon Kocatepe Üniversitesi 	>	13 bayrak ödülü
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi 	>	8 bayrak ödülü
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ondokuz Mayıs Üniversitesi 	>	6 bayrak ödülü

2020 YILI MEKÂND A ERİŞEBİLİRLİK ÖDÜLÜ
ALAN ÜNİVERSİTELER
(TURUNCU BAYRAK)

Adıyaman	Enstitüler Binası
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	İslami İlimler Fakültesi
Afyon Kocatepe	Fen-Edebiyat Fakültesi
	Eğitim Fakültesi
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	Afyon MYO
	Emirdağ MYO Eğitim Binası
	Şuhut MYO
	İscehisar MYO Eğitim Binası
	Dazkırı MYO
	Hukuk Fakültesi
	Bolvadin Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
	Fehmi Zeki Denizli Labratuvar Binası
	Merkezi Yemekhane
Yarı Olimpik Yüzme Havuzu	
Ağrı İbrahim Çeçen	MYO Binası
	BESYO Yüzme Havuzu Binası
	Öğrenci Yaşam Merkezi Binası
Akdeniz	İlahiyat Fakültesi
	Merkez Kampüs
Aksaray	Eğitim Fakültesi
	Fen-Edebiyat Fakültesi
Ankara	Biyomedikal Mühendisliği Bölümü Binası
	Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
	Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Atatürk	Edebiyat Fakültesi
Aydın Adnan Menderes	Recep Tayyip Erdoğan Kütüphanesi
Bayburt	İdari Birim Binası
	Kültür Merkezi

Bilecik Şeyh Edebali	Fen-Edebiyat Fakültesi
	Güzel Sanatlar Fakültesi
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bilecik Şeyh Edebali	İslami İlimler Fakültesi
	Mühendislik Fakültesi
	Sağlık Bilimleri Fakültesi
	Sağlık Hizmetleri MYO
	Ziraat Fakültesi
Bolu Abant İzzet Baysal	Gölköy Kampüsü
Çağ	Yaşar Bayboğan Kampüsü
Çankırı Karatekin	Fen Fakültesi
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	Mühendislik Fakültesi
Dicle	Diyarbakır Tarım MYO
	Diyarbakır Teknik Bilimler MYO
	Öğrenci Yaşam Merkezi
	Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi
Dokuz Eylül	Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon YO
	Sabancı Kültür Sarayı
Erciyes	Eczacılık Fakültesi
	Turizm Fakültesi
	Veteriner Fakültesi
Eskişehir Teknik	Mühendislik Fakültesi
	Spor Bilimleri Fakültesi
	Rektörlük Binası
Gazi	Gazi Eğitim Fakültesi
Gaziantep	Diş Hekimliği Fakültesi
	Mimarlık Fakültesi
	Tıp Fakültesi
	Gaziantep Merkez Kampüs

Gebze Teknik	Mühendislik Fakültesi Elektronik Mühendisliği Binası
	Mühendislik Fakültesi
	Temel Bilimler Fakültesi Kimya Bölümü Binası
İnönü	Diş Hekimliği Fakültesi
İnönü	İletişim Fakültesi
	Spor Bilimleri Fakültesi
İstanbul	İktisat Fakültesi EK 1 Bina
İstanbul Yeni Yüzyıl	Cevizlibağ Kampüsü
Karamanoğlu Mehmetbey	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	Kamil Özdağ Fen Fakültesi
	Kütüphane
Kırklareli	Rektörlük Binası
Kırşehir Ahi Evran	Çiçekdağı MYO
	Teknik Bilimler MYO
	Bağbaşı Kampüsü
Kilis 7 Aralık	Sağlık Hizmetleri MYO
Kütahya Dumlupınar	Mühendislik Fakültesi
	Yabancı Diller YO
	Olimpik Yüzme Havuzu
	Evliya Çelebi Yerleşkesi
Konya Teknik	Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
Marmara	İşletme Fakültesi
Mersin	Eğitim Fakültesi
	Turizm Fakültesi
Nevşehir Hacı Bektaş Veli	Eğitim Fakültesi
	Fen-Edebiyat Fakültesi
	Güzel Sanatlar Fakültesi
Nişantaşı	Fakülteler Binası

Ondokuz Mayıs	Eğitim Fakültesi A-B Blok
	Mühendislik Fakültesi
	Bafra Turizm Fakültesi-Bafra Turizm MYO
	Atatürk Kültür Merkezi
	Rektörlük
Osmaniye Korkut Ata	Kurupelit Kampüsü
	Fen-Edebiyat Fakültesi
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	Mühendislik Fakültesi
	Sağlık Bilimleri Fakültesi
	15 Temmuz Şehitler Amfisi
	Kütüphane
	Rektörlük Binası
	Rektörlük Ek Bina
	Sosyal Tesisler
Yemekhane	
Yüzme Havuzu	
Recep Tayyip Erdoğan	Yabancı Diller YO
	Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi
Şırnak	Kütüphane
Van Yüzüncüyıl	Denizcilik
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	İlahiyat Fakültesi
Van Yüzüncüyıl	Mühendislik Fakültesi
	Spor Kompleksi
	Şehit Polis Halit Hamuryen Yemekhanesi
Yıldız Teknik	İnşaat Fakültesi
Yozgat Bozok	Çekerek Fuat Oktay Sağlık Hizmetleri MYO
Zonguldak Bülent Ecevit	Denizcilik Fakültesi
	Zonguldak MYO

2020 YILI EĞİTİMDE ERİŞİBİLİRLİK ÖDÜLÜ
ALAN ÜNİVERSİTELER
(YEŞİL BAYRAK)

Aksaray	Eğitim Fakültesi
Ankara	Eğitim Bilimleri Fakültesi
Artvin Çoruh	Eğitim Fakültesi
Dokuz Eylül	Buca Eğitim Fakültesi
İstanbul	Hukuk Fakültesi
	Siyasal Bilgiler Fakültesi

Karamanoğlu Mehmetbey	Kamil Özdağ Fen Fakültesi
Mersin	Eğitim Fakültesi
Tekirdağ Namık Kemal	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

2020 YILI SOSYO- KÜLTÜREL FAALİYETLERDE ÖDÜL
ALAN ÜNİVERSİTELER
(MAVİ BAYRAK)

Akdeniz	Merkez Kampüs
Bolu Abant İzzet Baysal	Gölköy Kampüsü
Dicle	Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi
Gaziantep	Gaziantep Merkez Kampüs
İstanbul	Hukuk Fakültesi
	Siyasal Bilgiler Fakültesi
Kütahya Dumlupınar	Evliya Çelebi Yerleşkesi
Mersin	Eğitim Fakültesi
Nevşehir Hacı Bektaş Veli	Damat İbrahim Paşa Yerleşkesi

Nişantaşı	Maslak 1453 Neotech Kampüsü
Osmaniye Korkut Ata	Beden Eğitimi ve Spor YO Karacaoğlan Yerleşkesi
Tekirdağ Namık Kemal	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uşak	Eğitim Fakültesi
	İletişim Fakültesi
	Spor Bilimleri Fakültesi
	Bir Eylül Yerleşkesi

YÖK: ÜNİVERSİTELERDE DİJİTAL ORTAMDA GERÇEKLEŞTİRİLEBİLECEK SINAVLARIN TEMEL İLKELERİNİ AÇIKLADI...

27 Mayıs 2020 / Ankara

Yükseköğretim Kurulunca (YÖK), koronavirüs salgını nedeniyle yüz yüze yerine üniversitelerde uygulanacak dönem sonu dijital sınavlar için öğrencilere teknik destek sağlanmasından sınav güvenliğine kadar uygulanacak ilkeleri belirleyerek üniversitelere gönderdi.

Üniversitelerde, 2019-2020 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde dönem sonu sınavları ile bu eğitim ve öğretim yılına ait diğer sınavların koronavirüs salgını nedeniyle yüz yüze gerçekleştirilmeyeceği, dijital imkanlar veya ödev, proje gibi alternatif yöntemler uygulanarak yapılmasına ilişkin YÖK kararı, 11 Mayıs'ta üniversitelere bildirilmişti.

Bu kapsamda, uzaktan öğretimde uygulanacak değerlendirme süreçlerinde; dijital ortamlardaki gözetimli ya da gözetimsiz uygulanacak açık uçlu ya da çoktan seçmeli çevrimiçi sınavlar, ödevler, çevrimiçi kısa sınavlar, projeler, Öğrenme Yönetim Sistemi (ÖYS) etkinlikleri, ÖYS kullanım analitikleri ve benzeri uygulamalar kullanılabilir.

YÖK bünyesinde çeşitli üniversitelerden uzaktan öğretim alanında uzman öğretim üyeleri tarafından oluşturulan komisyon, dijital ortamda yapılacak ölçme ve değerlendirmeye ilişkin ilkelerin çerçevesini belirledi. Alınan kararlar, salgın dönemiyle sınırlı olacaktır.

YÖK: KÜRESEL SALGIN İLE MÜCADELE KAPSAMINDA YENİ DÜZENLEMELER

30 Mayıs 2020 / Ankara

“Türk Yükseköğretim sistemini yarınlara hazırlayabilmek maksadıyla; ayrıca son yıllarda başlattığımız kalite eksenli büyüme yolundaki kazanımlar sürecinin kesintiye uğramaması, yabancı uyruklu öğrenci sayılarımızdaki olağanüstü artış başta olmak üzere uluslararasılaşma yolunda katettiğimiz mesafeyi kaybetmemek ve üniversitelerimizi bu küresel değişime, yeni ve zor döneme hazırlıklı kılabilmek, yükseköğretimi uluslararası rekabete sokabilmek için bazı yeni ve yenilikçi kararlar almış bulunmaktayız.”

“Bugün açıkladığımız kararlar küresel salgın sürecinde yurt dışında okuyan Türk öğrenciler ile ülkemize yabancı uyruklu öğrencilerin gelmesine yönelik önemli düzenlemeleri içermektedir. Haftaya uzaktan öğretim ile ilgili kararlarımızı ve düzenlemelerimizi kamuoyu ile paylaşmayı planlıyoruz.”

1 Yurtdışında Eğitim Gören Türk Öğrenciler İçin Yapılan Düzenlemeler

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), yurt dışında okuyan, fakat Covid-19 küresel salgını dolayısıyla okuduğu üniversiteye dönemeyen veya okuduğu ülkedeki salgına ilişkin riskler yüzünden üniversitesine dönmek istemeyen öğrencilerin için bir dizi önemli kararlar aldı.

YÖK, yurtdışında okuyan öğrencilerin salgın sonrasında öğrenimlerini Türkiye’de sürdürmek istediklerini bildirmeleri üzerine, bu öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaları nedeniyle küresel salgın dönemindeki sağlık endişelerini dikkate alarak yeni düzenlemeler yaptı.

Bu kapsamda yapılan özellikle “öğrenci merkezli” düzenlemelerin ana hatları belli oldu. Yapılan bu düzenlemeler, Covid-19 Küresel Salgını dolayısıyla sadece 2020-2021 Eğitim ve Öğretim yılı güz dönemi yatay geçiş işlemlerine mahsus olacak.

■ Yurtdışı yatay geçiş kontenjanları artırıldı, kısıtlar kaldırıldı

Yükseköğretime girişte başarı sıralaması şartı bulunan “Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık, Hukuk, Öğretmenlik, Mühendislik ve Mimarlık” programları dışındaki yükseköğretim programlarının yurt dışı yatay geçiş kontenjanlarındaki %50 kısıt kaldırılarak, bu programlara yurt içi yatay geçiş kontenjanı kadar yurt dışı kontenjan ayrılabilmesine imkan tanındı.

■ İlk binde yer alan üniversitelerde eğitim görenlere ek fırsat

Üniversite sıralamalarında ilk binde olan üniversitelerde okuyan öğrencilere ayrıca yeni bir imkan daha tanındı. Başarı sıralaması şartı bulunan “Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık, Hukuk, Öğretmenlik, Mü-

hendislik ve Mimarlık” programları için olan yurt dışı yatay geçiş kontenjan kısıtlaması, Yükseköğretim Kurulunca belirlenmiş olan sıralama kuruluşları tarafından yapılan dünya üniversite sıralamalarının herhangi birinde ilk 1000’de yer alan üniversitelerin programlarındaki öğrenciler için, geçerli olmayacak. Dolayısıyla ilk 1000’de yer alan üniversitelerde okuyan Türk öğrencilere ülkemizde eğitim ve öğretim görebilmeleri için yeni bir fırsat penceresi açılmış oluyor. Bu düzenleme yurtdışına giden ve üstün nitelikli üniversitelerde okuyan başarılı öğrencilerin tekrar Türkiyedeki üniversitelerimize kazandırılmasının yolunu da açacak.

■ Türkiye’deki açık öğretim programlarından herhangi birine yatay geçiş imkanı

Yine önümüzdeki yıla mahsus olmak kaydıyla, ÖSYS/YKS Puanına veya muadil belgelere sahip olmak koşulunu sağlamaları halinde dileyen öğrenciler, Türkiye’deki açık öğretim programlarından herhangi birine yatay geçiş başvurusu yapabilecek. Bu durumda ilgili üniversiteler bu öğrencilerin programa intibaklarını gerçekleştirecek.

■ Yatay geçişler her sınıfa yapılabilecek

Küresel Salgın dolayısıyla ve 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz dönemi ile sınırlı olmak üzere öğrenciler, birinci sınıf ve son sınıf da dâhil bütün sınıflara yatay geçiş başvurusu yapılabilecektir. Bu şekilde yurt dışında okuyan tüm öğrenciler, okudukları sınıf ne olursa olsun belli şartlar dâhilinde Türk yükseköğretim sistemine dâhil olabilecekler.

Bilindiği üzere mer’i mevzuata göre ilk ve son sınıflara yatay geçiş yapılamamaktadır. Dolayısıyla bu düzenlemede küresel salgın dönemine mahsus olmak üzere geniş bir imkan sunulmaktadır.

Covid-19 Küresel Salgını dikkate alınarak sadece “2020-2021 Eğitim ve Öğretim yılı güz dönemine mahsus olmak” üzere ülkemizdeki üniversitelere yatay geçiş hususlarında özet olarak:

- Ülkemizdeki üniversitelere yatay geçiş kontenjanları artırıldı,
- İlk 1000'deki üniversitelerden yatay geçiş talep edenler için yeni imkanlar sunuldu,
- Birinci ve son sınıfa da yatay geçiş başvuru imkânı sağlandı,
- Şartları sağlayan ve dileyen öğrenciler için de açıköğretim programlarına geçiş yapabilmelerinin yolu açıldı.

2 Üniversitelerimizin Yurt Dışındaki Üniversiteler ile Yürüttükleri Ortak Programlardaki Türk Öğrenciler İçin Yeni Düzenlemeler

- Seçenekler “program özelinde ve öğrenci merkezli” değerlendirilerek karar alınacak

Küresel Yeni Koronavirüs Salgını nedeniyle yükseköğretim kurumlarımızın yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarıyla ortak yürütmekte olduğu önlisans ve lisans programlarında kayıtlı olan öğrencilerden, 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında yurt dışındaki üniversitede eğitim alması gerekenler için de YÖK kolaylaştırıcı bazı kararlar aldı.

Salgın nedeniyle üniversitelerimizin yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarıyla açmış oldukları “ortak programlarda okuyan öğrencilerden” yurtdışına gitmek istemeyen öğrenciler için alınan karar uyarınca yükseköğretim kurumları bu öğrenciler ile ilgili olarak;

- Yurt dışındaki yükseköğretim kurumundan dijital imkanlarla ve uzaktan öğretim ile ders alabilmesi,
- İki yükseköğretim kurumunun da uygun görmesi halinde öğrencilerin Türkiye’de kayıtlı oldukları yükseköğretim kurumunda eğitim alabilmesi,
- Türkiye’deki yükseköğretim kurumundan aldıkları derslerin yurtdışındaki üniversite tarafından sayılabilmesi,
- Yurt dışında eğitim almaları gereken dönemlerin değiştirilebilmesi,
- Öğrencilerin talebi halinde ortak programdan çıkarak kayıtlı olduğu yükseköğretim kurumundaki eşdeğer programa geçebilmesi,

seçeneklerinden birisini, program özelinde ve öğrenci merkezli değerlendirerek karara bağlayabilecek.

3 Yurtdışından Gelecek Uluslararası Öğrencilerin Sayısını Artırmak İçin Yeni Düzenlemeler Yapıldı

- Ülkemizin yabancı öğrenciler için cazibe merkezi olmaya devam etmesi sağlanacak

Son yıllarda Yeni YÖK’ün başlatmış olduğu “Hedef Odaklı Uluslararasılaşma Projesi” kapsamında beş yıl önce 48 bin olan yabancı/uluslararası öğrenci sayısı olağanüstü bir artış ile 180 bine ulaşmıştı.

YÖK, bu başarının salgın sonrasında da kaybolmaması ve ülkemizin yabancı öğrenciler için cazibe merkezi olma durumunun devam etmesi için “bu yıla mahsus olmak üzere” yeni düzenlemeler gerçekleştirdi.

■ Geç mezuniyet durumlarına yönelik yeni haklar tanındı

Salgın dolayısıyla pek çok ülkede lise mezuniyet sınavlarının sonbahara ertelenmesi, geç mezuniyet ile salgın nedeniyle alınan tedbirler dolayısıyla ülkemizde eğitim görmek isteyen uluslararası öğrenci adaylarına “2020-2021 akademik yılı güz dönemine mahsus olmak üzere” bazı yeni imkânlar tanındı. Buna göre;

- Adaylar ön kayıt yaptırabilecek, ayrıca başvuru ve kayıt süreci 15 Aralık 2020 tarihine kadar uzatılarak geç kayıt yapılabilecek.
- Eğitim ve öğretime başladıktan sonra kayıt yaptıranlara hızlandırılmış telafi eğitimi verilebilecek.
- Geç kayıt yaptıran öğrenciler güz döneminde kayıt dondurarak eğitime bahar döneminde başlayabilecek.
- Eğitim ve öğretim dönemi başladığında kayıt yaptırmış, ancak ülkemizde veya kendi ülkelerinde alınan tedbirler nedeniyle gelemeyen öğrencilere, bu tedbirler kalkıncaya kadar 2020-2021 eğitim ve öğretim yılı güz döneminde dersleri dijital imkânlarla uzaktan öğretimle verilebilecek.

Uluslararası öğrencilerin klinik alanlar dışındaki lisansüstü programlara, YÖK'ten bir günde alınabilen “Okul Tanıma Belgesi” ile kayıt yaptırılabilmesine de imkân tanındı.

Bu düzenlemeler ile küresel salgın sürecinde üniversitemizin yurtdışından öğrenci kaydetmeleri teşvik edilecek, yükseköğretimimiz bölgesi için çekim merkezi olması durumu devam edecek ve üniversitemiz uluslararası rekabete girebilecekler.

■ Yükseköğretim Sanal Fuarları Gerçekleştirilecek

Yükseköğretim Kurulu küresel salgın müddetince kısıtlanan hareketliliğinin olumsuz etkilerini azaltmak ve bu süreçte Türk yükseköğretiminin yurtdışında dijital ortamlarda da tanıtılabilmesini sağlamak için harekete geçti.

Bu kapsamda “Yükseköğretim Sanal Fuarları”nın yapılması için hazırlıklara başlandı.

Ülkemizdeki bütün yükseköğretim kurumlarının uluslararası platformlarda yabancı uyruklu öğrencilere tanıtımı amacıyla dijital ortamlarda gerçekleştirilecek olan Sanal fuarlar için üniversiteler diğer ilgili kamu kurumları ile de iş birliği içinde olacak.

Bu kapsamda üniversiteler, bünyelerindeki fakülteleri, programları ve öğrencilere sundukları bütün imkanları tanıtarak, eş zamanlı olarak yabancı uyruklu öğrencilerin kendi yetkilileri ile doğrudan iletişim halinde olmalarına imkân sağlayacak.

YÖK: KÜRESEL SALGIN İLE MÜCADELE KAPSAMINDA YENİ DÜZENLEMELER

4 Haziran 2020 / Ankara

“Son dönemde yükseköğretim sistemimizi yarınlara hazırlayabilmek amacıyla; ayrıca üniversitelerimizi küresel değişime, yeni ve zor döneme hazırlıklı kılabilmek, yükseköğretimi uluslararası rekabete sokabilmek için bazı yeni ve yenilikçi düzenlemeler yapmaktayız.”

“Bu bağlamda geçtiğimiz günlerde küresel salgın sürecinde yurt dışında okuyan Türk öğrenciler ile ilgili ve ülkemize yabancı uyruklu öğrencilerin gelmesine yönelik düzenlemeleri açıklamıştık. Bugün de uzaktan öğretim ile ilgili yapısal değişikliğe yönelik bazı kararlarımızı açıklıyoruz.”

■ Uzaktan Öğretim Usul ve Esasları İle İlgili Önemli Değişiklikler Yapıldı

Bilindiği gibi küresel salgın nedeniyle ülkemizde de bütün dünyada olduğu gibi yüz yüze eğitime ara verilerek, dijital imkanlarla uzaktan öğretim yoluyla dersler yürütülmeye başlanmıştır. Yaşanan süreç, yükseköğretim kurumlarımızın herşeye rağmen derslerin uzaktan öğretimle yürütülmesine ilişkin gerekli hazırlıkları çok hızlı bir şekilde yürütebildiğini de ortaya koymuştur.

Bununla birlikte bazı yükseköğretim kurumlarımızın, dijital imkanlarla uzaktan öğretim yoluyla ders verebilme alt yapısı ile akademik hazırlık açısından geliştirilmesi gereken yönleri de bulunmaktadır. Fakat bu durum, yükseköğretimi güçlü bütün sistemler, dünya sıralamalarındaki ilk yüzde yer alan tüm üniversiteler için de geçerlidir. Dolayısıyla gelecek süreçler bağlamında bugünden hazırlığımızı yaptığımız takdirde önümüzde ümidvar olmamızın gerektiren bir fırsat bulunmakta olup gerekli adımların vakit geçirilmeksizin atılması durumunda çok hızlı mesafe alınacağı kuvvetle muhtemeldir.

■ Örgün öğretimde uzaktan öğretimle verilebilecek ders oranı “yüzde kırka” çıkarıldı

Bilindiği üzere mevzuatımız üniversitelerimizin örgün programlarında yer alan derslerin yüzde otuzuna kadarını uzaktan öğretim yolu ile verilebilmelerine imkan sağlamasına rağmen bu orana yaklaşan üniversitemiz bulunmamaktadır. Bu durum, dijital imkanların kullanılabilmesi yolunda güçlü bir iradeye sahip bulunan kurumlarımızın bile ayrıca bir yönlendirmeye ve desteğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Bu çerçevede yükseköğretim kurumlarımızı, önümüzdeki süreçlere hazırlayabilmek, dijital imkan-

larla uzaktan öğretim yoluyla ders vermelerine ilişkin çalışmalarını ve hazırlıklarını desteklemek amacıyla yükseköğretim kurumlarında uzaktan öğretim yoluyla ders verilmesi konusunda önemli kararlar alınmıştır. Buna göre;

Ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeydeki örgün programlarda uzaktan öğretim yoluyla verilebilecek ders oranı yüzde kırka yükseltildi. Böylelikle dünyanın pek çok ülkesinde uygulanan karma öğretim modeline diledikleri takdirde üniversitelerimiz de geçebileceklerdir.

■ Örgün öğretim programlarında yer alan derslerin “yüzde onu uzaktan öğretim ile” verilecek

Dijital imkanların kullanabilmesindeki yetkinliğin program özelinde de olması için örgün öğretimdeki her bir programın derslerinin asgari yüzde onunun uzaktan öğretim ile verilmesinin güçlü bir şekilde tavsiye ve teşvik edilmesine de karar verildi.

Örgün öğretimde uzaktan öğretim ile verilecek bu derslerin her bir dönem bazında olması veya bütün programa yayılması ile eş zamanlı verilip verilmemesi hususlarında üniversiteler karar verecek. Fakat Yükseköğretim Kurulu olarak dijital imkanlar ve uzaktan öğretim yolu ile verilecek bu derslere özellikle “2020-2021 Eğitim-Öğretim yılı güz dönemi” programında nispeten daha fazla yer verilmesini önemsiyoruz. Bu önerimiz Devlet-Vakıf bütün üniversitelerimiz için geçerlidir.

■ Ek kadro takviyesi de yapılabilecek

Buna yönelik senato kararı alan ve uygulayan Devlet üniversitelerine, uzaktan eğitim merkezlerinde görevlendirilmek üzere ek kadro tahsisi de yapılacak, ayrıca bu uygulamaya geçen üniversiteler için ek araştırma görevlisi de verilecektir.

Bu yeni düzenlemeler üniversitelerimizin uzaktan öğretime ilişkin yetkinliklerinin artırılmasını sağlayacağı gibi üniversitelerimizin kampüslerinde, amfi, derslik gibi eğitim ve öğretim mekanlarında ve sosyal mekanlarda öğrenci açısından devletimizin belirlediği yeni normalleşme sürecine uygun ortamların oluşması sonucunu da doğuracaktır.

Önümüzdeki eğitim öğretim yılı ilk döneminde kampüslerde “öğrenci açısından daha rahat” eğitim öğretim ortamlarının oluşması hedefleniyor.

■ Kalabalık derslerin gruplara bölünmesi önerildi

Uygulama ağırlıklı programlardaki teorik derslerin de ilk dönemde ve mümkün olduğunca dijital imkanlar ile verilmesinin tercih edilmesi ve kalabalık derslerin de gruplara bölünerek yapılması önümüzdeki eğitim öğremini için üniversitelerimize önerimizdir.

■ “Uzaktan Eğitim Birimi” bulunmayan devlet üniversitesi kalmadı

Devlet üniversitelerimizin çoğunda uzaktan öğretim birimleri bulunmaktadır. Geleceğin yükseköğretiminde dijitalleşmenin önemini gittikçe artıracaklığı güçlü beklentisinden de hareket ederek bütün üniversitelerimizde bu merkezlerin kurulması ve hızlı bir şekilde yetkinlik kazanması amacıyla bugün 20 devlet üniversitemizde daha “Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi” kurulmuştur.

Böylelikle Uzaktan Eğitim Merkezi veya Birimi bulunmayan devlet üniversitemiz kalmamıştır. Bu merkezlerin hem uygulamalara destek veren hem de ilgili konularda araştırmalar yapan bir yapıya dönüştürülmesi sağlanacaktır. Bu merkezlerde görevlendirilen personelin yetkinliklerini artırmak için özel program uygulanacaktır.

Diğer taraftan vakıf üniversitelerinin tümünde de bu merkezlerin kurulması yönünde tavsiye kararı alınmıştır.

■ Uzaktan öğretime yönelik yeni çalışmalar yapılmaya devam ediliyor

Ayrıca Yükseköğretim Kurulumuz tarafından aşağıdaki konularda da çalışmalar başlatılmıştır:

- Önümüzdeki dönemde uzaktan öğretim uygulamalarının standartlarını yeniden belirleme ve izleme sistemi kurulacaktır. Programların açılması ve derslerin yürütülmesine ilişkin kalite standartlarının belirlenmesi ve uygulamaların değerlendirilmesine yönelik yeni mekanizmalar kurulacaktır. Bunun için YÖK’te ayrı bir birim kurulmuştur.
- Uzaktan öğretimle yürütülen program ve derslerde ölçme-değerlendirme yöntemleri sadece sınavlarla değil; sürece yayılan bir şekilde kurgulanacaktır.
- Online ölçme ve değerlendirme konusunda standartlar belirlenecek ve üniversiteler online sınav merkezleri kurması yönünde teşvik edilecektir.
- Yükseköğretim kurumlarımızdaki uzaktan öğretim altyapısının güçlendirilmesini sağlamaya yönelik olarak TÜBİTAK ile yaptığımız ortak çalışmalar hızla devam etmekte olup bu konulardaki somut gelişmeler önümüzdeki günlerde kamuoyu ile paylaşılacaktır.

Yeni YÖK olarak yükseköğretimi tedrici olarak yeniden yapılandırmaya yönelik; sonuç üreten yeni düzenleyici kararlar almaya ve kamuoyu ile paylaşmaya önümüzdeki günlerde de devam edeceğiz.

BASINDA

YÖK

YÖK'ten engelli öğrencilerin uzaktan eğitiminde yeni karar

Yükseköğretim Kurulu'nca uzaktan eğitimde canlı derslerde ve içerikler hazırlanırken engelli öğrencilere yönelik farkındalık oluşturacak bir dizi tedbir ve önlemleri kapsayan çerçeve karar, üniversitelere gönderildi.

Yükseköğretim Kurulu'nca uzaktan eğitimde canlı derslerde ve içerikler hazırlanırken engelli öğrencilere yönelik farkındalık oluşturacak bir dizi tedbir ve önlemleri kapsayan çerçeve karar, üniversitelere gönderildi.

Yükseköğretim Kurulu'nca uzaktan eğitimde canlı derslerde ve içerikler hazırlanırken engelli öğrencilere yönelik farkındalık oluşturacak bir dizi tedbir ve önlemleri kapsayan çerçeve karar, üniversitelere gönderildi.

"KÜÇÜK DEĞİŞİKLİKLER BÜYÜK ANLAM İFADE EDECEK"

Yazda sadece farkındalığı artırarak hazırlanacak sunumlarda, ders hazırlıklarında ve ders anlatımında dikkat edilecek küçük değişikliklerin engelli öğrenciler için büyük anlam ifade ettiği vurgulandı.

Uzaktan eğitimi engelli öğrenciler için mümkün olduğunca erişilebilir kılmak için im-kanlar açısından derinleştirilmesi gerek. Bu şekilde sıralandı:

- "Üniversitelerimizin ilgili programlarında engelli öğrenci bulunmadığı bilginer-nerek engel grubuna göre alınması gereken önlemlerin konusunda derin ve öğretici ele-manı bilgilendirilmeli. Canlı ders bağlantıları için engelli öğrencilerle görüşülerek canlı ders platformlarında yaşanan sorunların giderilmesi için tedbir alınmalı. Kullanılan uzaktan eğitim sistemleri konusunda öğrencilere yazılı olarak da bilgi verilmeli.

İçerikler engelli öğrencilerimiz için ders içerikleri metin olarak da sağlanmalı. Ders anlatımları mümkünse alt yazılı olarak da verilmeli. Ders içeriği önceden metin olarak öğrencilere gönderilmeli. Dudak okuyabilen öğrenciler için ders sunumlarının yazı sıra öğretimi ekranında görünmesi sağ-lanmalı. Görmeye engelli öğrencilerin okuyucu sistemlerinin kullanılacağı zengin metin biçimlerinin kullanılması açısından özen gösterilmeli. Sunumlarda büyük punto ve kontrast renk kullanılmalı. Görsel içeriklerin, grafik ve tabloların ders anlatımında betimlenmeli. Özellikle sunumlarda grafikler betimlenmeli. Uzaktan eğitim kapsamında yapılan online sınavlarda engel durumuna göre ek süre tanımalı."

Yükseköğretim Kurulu'nca uzaktan eğitimde canlı derslerde ve içerikler hazırlanırken engelli öğrencilere yönelik farkındalık oluşturacak bir dizi tedbir ve önlemleri kapsayan çerçeve karar, üniversitelere gönderildi.

UZAKTAN EĞİTİME YÖK'TEN TEŞVİK

Engel öğrencilerin her bir programının derslerinin içeriğini yüzde 10'unun uzaktan öğretilmesi zorunludur. Bu oran yüzde 40'a yükseltilebilir. Yener Saraç, yeni tip koronavirüs salgını nedeniyle uzaktan eğitimin önemini vurguladı. "Uzaktan eğitimin önemi, özellikle bu salgın nedeniyle daha da artmıştır. Öğrencilerin bu süreçte dezavantaj yaşamamaları için bizler, uzaktan eğitime teşvikler sağlayacağız."

YÖK Başkanı Saraç: 'Uzaktan öğretim yoluyla verilebilecek ders oranı yüzde 40'a yükseltildi'

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Yener Saraç, uzaktan eğitime teşvikler sağlayacağını açıkladı. "Uzaktan eğitimin önemi, özellikle bu salgın nedeniyle daha da artmıştır. Öğrencilerin bu süreçte dezavantaj yaşamamaları için bizler, uzaktan eğitime teşvikler sağlayacağız."

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

YÖK dijital sınav esaslarını belirledi

Yükseköğretim Kurulu'nca uzaktan eğitimde canlı derslerde ve içerikler hazırlanırken engelli öğrencilere yönelik farkındalık oluşturacak bir dizi tedbir ve önlemleri kapsayan çerçeve karar, üniversitelere gönderildi.

KORONAVİRÜS DÖNEMİNDE İNDİRİLEN TEZ SAYISINDA YÜZDE 110 ARTIŞ KAYDELDİ

YÖK dijitalleşiyor

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Yener Saraç, 'Yükseköğretim Kurulu'nca uzaktan eğitimde canlı derslerde ve içerikler hazırlanırken engelli öğrencilere yönelik farkındalık oluşturacak bir dizi tedbir ve önlemleri kapsayan çerçeve karar, üniversitelere gönderildi.'

YÖK'ten yeni yaklaşım

YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, Covid-19 sürecinde YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, Yükseköğretim Kurulu'nun Covid-19 salgını sürecinde aldığı kararlar ve bu süreçte ulaşılan başarıları hakkında basın toplantısında konuştu. Saraç, salgın sürecinde alınan kararların ve bu süreçte ulaşılan başarıların, YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı.

Saraç, salgın sürecinde alınan kararların ve bu süreçte ulaşılan başarıların, YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı. Saraç, salgın sürecinde alınan kararların ve bu süreçte ulaşılan başarıların, YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı.

YÖK'ten yeni düzenlemeler

YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, Covid-19 sürecinde YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, Yükseköğretim Kurulu'nun Covid-19 salgını sürecinde aldığı kararlar ve bu süreçte ulaşılan başarıları hakkında basın toplantısında konuştu. Saraç, salgın sürecinde alınan kararların ve bu süreçte ulaşılan başarıların, YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı.

Saraç, salgın sürecinde alınan kararların ve bu süreçte ulaşılan başarıların, YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı. Saraç, salgın sürecinde alınan kararların ve bu süreçte ulaşılan başarıların, YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı.

YÖK'ten küresel salgın ile mücadele kapsamında yeni düzenlemeler

YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, Covid-19 sürecinde YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, Yükseköğretim Kurulu'nun Covid-19 salgını sürecinde aldığı kararlar ve bu süreçte ulaşılan başarıları hakkında basın toplantısında konuştu. Saraç, salgın sürecinde alınan kararların ve bu süreçte ulaşılan başarıların, YÖK'ün kaydettiği ilerlemeyi kaybetmemesi adına yeni önlemler alındığını aktardı.

Engelli öğrencilere kolaylık sağlanacak

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, engelli öğrencilere kolaylık sağlanacak kararları açıkladı.

Saraç, engelli öğrencilere kolaylık sağlanacak kararları açıkladı. Saraç, engelli öğrencilere kolaylık sağlanacak kararları açıkladı.

YÖK'ten bir ilk

Saraç, 'İlaç, aş, tohum gibi stratejik desteklenmesi için alanlarda temayüz güç, bilgi ve tecrübelerini birleştirebilecekleri ortak araştırma merkezi' kurulması önermektedir. Bu model Türkiye için ilk defa uygulanacaktır' dedi.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, 'İlaç, aş, tohum gibi stratejik desteklenmesi için alanlarda temayüz güç, bilgi ve tecrübelerini birleştirebilecekleri ortak araştırma merkezi' kurulması önermektedir. Bu model Türkiye için ilk defa uygulanacaktır' dedi.

Saraç, 'İlaç, aş, tohum gibi stratejik desteklenmesi için alanlarda temayüz güç, bilgi ve tecrübelerini birleştirebilecekleri ortak araştırma merkezi' kurulması önermektedir. Bu model Türkiye için ilk defa uygulanacaktır' dedi.

Yükseköğretim Kurulu B. Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç

Yükseköğretim sistemi güçlü bir şekilde yarınlara hazırlanmak adına hazırlanan yeni düzenlemeler hakkında konuştu. Saraç, resmi sosyal hesapları üzerinden yeni düzenlemeleri duyurdu.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, resmi sosyal hesapları üzerinden yeni düzenlemeleri duyurdu. Saraç, resmi sosyal hesapları üzerinden yeni düzenlemeleri duyurdu.

Yükseköğretim Kurulunun Covid-19 sonrası küresel değişimle uyum sağlama kararları

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, resmi sosyal hesapları üzerinden yeni düzenlemeleri duyurdu. Saraç, resmi sosyal hesapları üzerinden yeni düzenlemeleri duyurdu.

Yurt dışında eğitim gören öğrenciler için yapılan düzenlemeler

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, resmi sosyal hesapları üzerinden yeni düzenlemeleri duyurdu. Saraç, resmi sosyal hesapları üzerinden yeni düzenlemeleri duyurdu.

Yükseköğretim Kurulunun Covid-19 sonrası küresel değişimle uyum sağlama kararları

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, resmi sosyal hesapları üzerinden yeni düzenlemeleri duyurdu. Saraç, resmi sosyal hesapları üzerinden yeni düzenlemeleri duyurdu.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı 06539 Bilkent / Ankara-Türkiye
Telefon: +90 (312) 298 70 00 Faks: +90 (312) 266 47 59
www.yok.gov.tr

